

MASARYKOVA UNIVERZITA

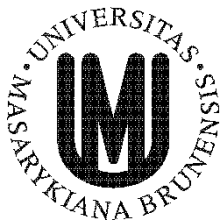
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

GEOGRAFICKÝ ÚSTAV

Rigorózní práce

Brno 2018

Vendula Svobodová

**MASARYKOVA
UNIVERZITA
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
GEOGRAFICKÝ ÚSTAV**

Prostředí města v kontextu jeho připravenosti na koncept komunitního plánování

Rigorózní práce

Vendula Svobodová

Bibliografický záznam

Autor: Mgr. Vendula Svobodová
Přírodovědecká fakulta, Masarykova
univerzita
Geografický ústav

Název práce: Prostředí města v kontextu jeho
připravenosti na koncept komunitního
plánování

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Regionální geografie a regionální rozvoj

Vedoucí práce: doc. RNDr. Milan Jeřábek, Ph.D.

Akademický rok: 2018/2019

Počet stran: 103

Klíčová slova: Komunitní plánování; Aktivismus;
Strategie; Taktika; Společenská akce;

Bibliographic Entry

Author: Mgr. Vendula Svobodová
Faculty of Science, Masaryk University
Department of Geography

Title of Thesis: The environment of the town in the context
how is it prepared for the concept of
community planning

**Degree
programme:** Geography

Field of Study: Regional Geography and Regional Planning

Supervisor: doc. RNDr. Milan Jeřábek, Ph.D.

Academic Year: 2018/2019

Number of Pages: 103

Keywords: Community planning; Activism; Strategy;
Tactics; Social action;

Abstrakt

V této rigorózní práci se věnuji konceptu komunitního plánování. V práci bude zkoumán pohled potenciálních uživatelů komunitního plánování na připravenost celého procesu v rámci prostředí města Moravské Budějovice. Práce má kvalitativní charakter, který se odráží nejen v metodách sběru dat, ale také v celé analýze. Cílem práce pak není vytvořit objektivní model města, ale spíše interpretovat konstruovanou realitu respondentů, kteří hodnotí prostředí města v kontextu přicházejícího konceptu komunitního plánování.

Abstract

In this thesis I study the concept of community planning. The thesis will explore the perspective of potential community planning users on the preparedness of the whole process within the environment of the town Moravské Budějovice. The work has a qualitative character that is reflected not only in the methods of data collection but also in the whole analysis. The aim of the thesis is not to create an objective model of the town but rather to interpret the constructed reality of respondents who evaluate the environment of the city in the context of the coming concept of community planning.

Poděkování

Zde bych chtěla poděkovat všem, kteří mě nechali v klidu pracovat na této práci a respektovali moje nasazení a zájem o ničem jiném nemluvit.

Za cenné poznatky a rady děkuji teoreticko-diskuznímu kroužku seskupenému okolo RNDr. Roberta Osmana Ph.D. a RNDr. Pavla Doboše Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji dizertační práci vypracoval samostatně s využitím odborných a jiných informačních zdrojů, které jsou v práci citovány.

V Brně 27.9.2018

.....
Vendula Svobodová

OBSAH

1	ÚVOD.....	11
2	KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ.....	14
2.1	Historické pozadí a vývoj.....	15
2.2	Problémy komunitního plánování.....	19
2.2.1	Zásahy státu.....	20
2.2.2	Hodnocení.....	23
2.2.3	Důvěra.....	25
3	OKOLNOSTI KOMUNITNÍHO PLÁNOVÁNÍ.....	28
3.1	Spolupráce a participace.....	28
3.2	Praktiky jako reakce.....	38
4	METODIKA.....	43
4.1	Období sběru dat.....	46
4.2	Etika výzkumu.....	47
4.3	Participanti.....	48
5	ANALÝZA PROSTŘEDÍ MĚSTA MORAVSKÉ BUDĚJOVICE V KONTEXTU BUDOUCÍHO PROCESU KOMUNITNÍHO PLÁNOVÁNÍ.....	50
5.1	Město.....	50
5.1.1	Prostředí města.....	51
5.1.2	Příležitosti města.....	56
5.1.3	Shrnutí kapitoly město.....	59
5.2	Postoje Městského úřadu a vedení města.....	61
5.2.1	Strategie vedení města.....	61
5.2.2	Kritika vedení města.....	66
5.2.3	Osoba starosty.....	68
5.2.4	Shrnutí kapitoly Postoje Městského úřadu a vedení města.....	71

5.3	Postoje spolků a aktivních jedinců	74
5.3.1	Aktivismus	74
5.3.2	Mladí věřící	79
5.3.3	Spolky	81
5.3.4	Shrnutí kapitoly Postoje spolků a aktivních jedinců	86
5.4	Postoje obyvatel	88
5.4.1	Dobrovolnictví	88
5.4.2	Mladí	92
5.4.3	Shrnutí kapitoly Postoje obyvatel	94
5.5	Shrnutí	96
6	ZÁVĚR A DISKUZE	100
7	SEZNAM LITERATURY	102
7.1	Knihy a časopisy	102
7.2	Elektronické zdroje	105

1 ÚVOD

Komunitní plánování a jeho prvky se stále více uplatňují v rozhodování o tom, jak bude to, které území vypadat. I přes tyto tendence, není koncept komunitního plánování masově rozšířen a teprve si hledá své místo i význam v konvenčním plánování. Spolu s vlnou aktivismu, která se probouzí v občanské společnosti se začínají řešit problémy, které dříve ležely pouze v rukou komunálních politiků. S jistým oživením a trendem otevírání veřejných prostorů na důležitosti nabírá i názor obyvatel, jakožto uživatelů těchto prostorů. Právě tento trend, přivádět obyvatele na náměstí a do ulic, aby oživaly prostory měst a obcí integruje jeho uživatele do procesu tvorby těchto prostorů. Pokud komunální politici chtějí vidět život uvnitř města, musí se zeptat a respektovat vkus dotázaných.

Komunitní plánování jako proces i jako nástroj vychází z mnoha definic a reaguje na nespočet specifik územích, ve kterých se uplatňuje. Z toho důvodu se jeho definice tolik proměnná, ovšem to není předmětem této práce – definovat komunitní plánování. Jelikož se jedná o politický projekt, který se pravidelně po několika letech neustále upravuje legislativou jednotlivých států, není možné vystihnout a jasně popsat tento koncept v nějakém zarámovaném okamžiku nebo místě. Jak bylo řečeno, jedná se o proces. Takový proces, který reaguje na specifika území, jeho nastavení a aktéry, kteří v území působí. Je tedy zřejmé, že i v rámci jednoho státu se shodnými legislativními zvyklostmi a ustanoveními se může jednat o odlišné způsoby, jak dosáhnout zvolených cílů.

Tento přístup v sobě snoubí přístup, kdy se na rozvoji místa podílí nejen političtí aktéři, ale také podnikatelský sektor spolu s institucemi a spolky, a především je přizvaná veřejnost. Tito aktéři pak komunikují a diskutují zamýšlené změny. Syntézou názorů a připomínek dochází k odhalování problémových míst projektů mnohem dříve, než by tomu bylo v případě projednávání v rámci jedné skupiny. Každý z aktérů přináší do diskuze svůj vlastní pohled, který bude vždy jiný, ale nikdy ne špatný. Podstatou demokracie je pluralita názorů a její respektování. Demokracie je v tomto pojetí proces, stále se přetvářející v závislosti na jejich uživateli.

Právě myšlenka procesu, jako něco neustále vznikajícího a přeměňujícího koresponduje i s myšlenkou komunitního plánování. To těsně přiléhá na veškerá specifika území, ve kterém se uplatňuje, že je třeba nejenom vědět ustálené postupy komunitního plánování, ale také věnovat pozornost prostoru, ve kterém a zároveň se kterým se bude

komunitní plánování utvářet nebo se již utváří. A to je také cílem této práce. Poskytnout náhled na prostředí, kde se pomalými krůčky začíná schylovat k zavedení nástrojů komunitního plánování, ovšem proces je stále ještě na úplném počátku. To dovoluje pohlédnout na mocenské vztahy a uspořádání jedinců v nich bez ovlivnění integrovaného konceptu. To, že se nedá objektivně vystihnout, jak takové prostředí vypadá v kontextu připravenosti na proces komunitního plánování, vedlo od této ambice. Ústředním pro zavedení komunitního plánování je jeho přijetí jak ze strany místní samosprávy, tak i jeho potenciálních uživatelů. A proto byla pozornost obrácena na uživatele a jejich uvažování o prostředí města. Na základě jejich výpovědí není vytvořen objektivní model města, ale spíše jejich konstruovaná realita, ve které každodenně fungují a naráží na různá omezení nebo problémy. Relevantnost jejich pohledu je založena právě na předpokladu, že vybraní respondenti by byli s nejvyšší pravděpodobností účastníky procesu komunitního plánování.

Práce je kvalitativního charakteru, což už samo sebou nese odklon od formulování velkých opakovatelných teorií a spíše důraz na žitou zkušenost respondentů umístěnou do kontextu místa a doby. Od toho se také odvíjí formulace výzkumné otázky, která zní: *Jakým způsobem vnímají potenciální účastníci komunitního plánování připravenost prostředí města Moravské Budějovice na tento proces?* Pohled je tedy upřen na zkušenost a vnímání respondentů. K porozumění jejich zkušenosti byla data sbírána formou rozhovorů. Ta byla pak analyzována technikou vyložení karet, která vytváří příběh o určitých tematických celcích v nichž jsou použita zjištění od respondentů.

Práce je strukturována tak, aby nejprve čtenáři osvětlila koncept komunitního plánování v kontextu jeho vývoje a problémů, které celý proces formují a přetváří. Následně došlo k uvedení několik teoretických rámců, které byly aplikovány při analýze dat. Ty se dělí na viditelně probíhající praktiky, jako je participace a spolupráce a pak spíše techniky skryté. Mezi ty druhé bylo zařazeno pojetí strategií a taktik od Michela de Certeaua (1997) a koncept společenských akcí od Ruth Panelliové (2004).

Celou práci dělí kapitola o metodách výzkumu, sběru dat a následné analýze, která se snaží podrobně osvětlit kroky autorky. Je zde uvedeno, jak bylo nakládáno s citlivými daty a jak bylo nutné změnit identity respondentů z hlediska zachování jejich anonymity a poskytnutí jim slíbeného bezpečí. Nedílnou součástí je také vysvětlení formulování textu, používání uvozovek nebo kurzívy, aby následně čtenář věděl, co který styl znamená.

Poslední částí je sama část analytická, kde dochází k práci s nasbíranými daty. Celkově je analyzovaný soubor rozdělen do čtyř velkých tematických celků, které jsou následně rozepisovány v samotných kapitolách. Na závěr každé z kapitol dojde ještě ke shrnutí zjištěných poznatků. Ty pak vedou k vytvoření celkového shrnutí, které se již pohybuje v syntéze všech tematických celků. Ty jsou popsány v závěru práce s uvedením na odkazy teoretických konceptů vysledovaných v datech.

2 KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ

Poptávka po tom, dělat věci ve veřejné správě jinak, lépe, profesionálněji a efektivněji koresponduje s její krizí jako celku tiše trvající již několik desítek let (SIRIANNI, 2009). Celková těžkopádnost byrokratického systému, který se jen těžko přizpůsobuje rychlosti životního stylu obyvatel, tedy stylu života jeho uživatelů, vzbuzuje kritiku z mnoha stran. Z nespokojených klientů veřejné správy se stávají její potenciální reformátoři. V posledních třiceti letech se hlásí o slovo rozličné metody demokratizace tohoto celého prostoru a jedním z nich je přizvání občanů k rozhodovacím procesům.

Komunitní plánování je proces a zároveň nástroj plánování, přesahující územní plánování integrací politik a přístupů z jiných oborů. Má za cíl dosáhnout větší propojenosti mezi veřejnou správou, soukromou sférou a občanskou společností (tzv. třetí sektor) v určitém místě. V jeho zájmu by mělo dojít na přesun od lokální vlády k lokálnímu vládnutí – *from local government to local governance* (SINCLAIR, 2011). Plánování a poskytování služeb v místě samosprávného celku by mělo probíhat za konzultace všech zúčastněných (veřejné subjekty, komunitní orgány a jiní), kdy dochází k meziodvětvovému partnerství, které napomáhá plnit dohodnutou strategii a směřování daného místa. Důraz je kladen na přístup veřejnosti, všech obyvatel, kteří jsou danou problematikou dotčeni (LAMBERT, 2007, SINCLAIR, 2011, SULLIVAN, WILLIAMS, 2009). Tímto směrem se ubírá valná většina definic, pokud na ně dojde. Jak patrně, jedná se o poměrně těžko přesně definovatelný koncept, jelikož by komunitní plánování mělo výrazně reagovat na místní specifika a nemělo by být shora implementovanou univerzální pomůckou na řešení problému veřejné sféry.

Již v 60. letech se k pluralismu v plánování vyjádřil Paul Davidoff (1965) a vnesl do této problematiky názor, že plánování je úzce svázáno s politikou, která by v demokratické společnosti měla být založena na diskuzi. A to nejen diskuzi místní politické reprezentace, ale všech, kteří v dané problematice mají nějaké zájmy. Rozhodnutí o daném postupu je podle něj otázkou volby, ne skutečnosti. A z toho důvodu je třeba přinést názory i od té části veřejnosti, které se plánování dotýká.

Do českých luhů a hájů zavítalo komunitní plánování ve větší míře zaměřeno na sociální služby. Což je pouze součást komplexního systému komunitního plánování. Došlo k němu na základě britské inspirace v podobě společného projektu pro rozvoj

sociálních služeb, jak uvádí Bílá kniha v sociálních službách (MPSV ČR, 2003). Tento typ plánování má na starost síť sociálních služeb v daném území, která bude odpovídat potřebám místních obyvatel a zároveň reagovat na místní specifika. Tím si klade za cíl efektivnější nakládání s financemi, které takto půjdou do oblastí, které dané místo potřebuje. Všechny těchto skutečností má být dosaženo pomocí komunitního plánu, na jehož přípravě se mají podílet i obyvatelé. A právě na základě povinnosti vypracovávat střednědobé plány na krajské úrovni, se tento proces dostal do širšího povědomí veřejnosti. Ovšem již předtím docházelo k zapojování metod komunitního plánování do některých oblastí veřejného života, například v tématické životního prostředí (MPSV ČR, 2005).

2.1 Historické pozadí a vývoj

Komunitní plánování je spojeno s reformami veřejné správy západních zemí v 60. a 70. letech v reakci na zvýšenou inflaci a nezaměstnanost v důsledku recese z ropných krizí. V této době se dá vysledovat nástup governance do procesu lokální správy. Hospodářská recese nutila snížit veškeré státní výdaje, které nejsou nezbytně nutné pro chod státu. Neoliberální racionalita byla poněkud skeptická k sektoru veřejných služeb, který se zdál nepřehledný a neziskový. Účinnost služeb se nedala přesně vyhodnotit a vzhledem k neexistenci jednotné metodiky, ji bylo těžké nějak opravovat. Spolu se stále vyššími požadavky na kvalitu služeb, změnou postavení klienta a nespokojeností se schopností vlády jednat, se z krize sociálního státu vyklubal nový styl řízení veřejné správy, tzv. *new public management*. Ten legitimoval přechod sektoru služeb pod aktivitu trhu, jež měl nabídnout klientovi kvalitní služby, a ještě odlehčit státu od jeho výdajů. Soukromí poskytovatelé spolu s lokální samosprávou převzaly odpovědnost za financování a zřizování služeb. Takové uspořádání oslabuje roli státu nejen jako poskytovatele služeb, ale do jisté míry také jako kontrolora. Do hry vstupují aktéři, kteří nemusí prvotně stát o to, poskytnout veřejnosti ty služby, které potřebuje, ale spíše ty, které budou ziskové. Vstupem služeb na trh se celý sektor rozrostl do sítě mnoha aktérů, kontaktů a lobby, a tím se stal mnohem méně přehlednější. Tento horizontální styl vládnutí by měl být spravedlivější, protože oslabuje hierarchii a monopol státu, ovšem otázkou zůstává, jak do horizontální sítě aktérů zasahují obyčejní obyvatelé a zda jsou jejich zájmy i pro další zapojené aktéry důležité (ČERMÁK, VOBECKÁ A KOL., 2011, MALÍK HOLASOVÁ, 2014, SULLIVAN, WILLIAMS, 2009).

Vstup manažerských přístupů do řízení států je v Británii spojen s novou pravicí, především s vládou Thatcherové a Majora. Cílem bylo odebrání veřejných služeb z agendy lokálních samospráv, jejich privatizace, deregulace a liberalizace, čímž role státu přešla od poskytovatele k regulátorovi. (MALÍK HOLASOVÁ, 2014, ŠURDA MALACOVÁ, 2013). Služby byly nově orientované na trh a musely reagovat na poptávku, snažit se o maximální hospodárnost, efektivitu a schopnost být měřitelné. I přes námitky na nekvantifikovatelnou povahu některých služeb byly porovnávány za účelem jejich zlepšení a maximální transparentnosti. Vlna liberalismu proběhla ve všech západních zemích, ovšem přístup těch amerických se lišil od evropských, o to více pak těch z kontinentální Evropy. Původ se dá hledat v historickém vývoji jednotlivých ekonomik. Evropské země zastávaly přístupy keynesiánské ekonomiky se státními intervencemi. Zatímco v USA, ale i v Kanadě nebo Austrálii byl tento přístup velice ojedinělý a k zásahům státu do ekonomiky docházelo zpravidla pouze při závažných krizích (MALÍK HOLASOVÁ, 2014, NEUMANN, 2011). Kanada a Austrálie se stále pyšní statusem zemí, které jsou takřka bez státních zásahů. Pro účely práce se tak stává Velká Británie příkladem, který poskytuje dobrý náhled pro vývoj veřejné správy, která dospěla ke komunitnímu plánování, jako k řešení. Nejen z hlediska reakcí na ideologie jednotlivých vlád a jejich státních zásahů, ale také z důvodu inspirace českého systému komunitního plánování (sociálních služeb) tím britským.

Vytváření partnerství a komunit bylo v Anglii a Skotsku v centru zájmu již od 60 let. Recesní roky sebou pak přinesly nutnost zeštíhlit státní výdaje. Neoliberalismus se stal nezpochybnitelným směrem a Margaret Thatcherová prohlásila, že k němu neexistuje jiná alternativa (PLANNERS NETWORK, 2018), tedy bylo neviditelné ruce trhu přiděleno zajišťování veřejných služeb. To, co započala Thatcherová přebírá každá další vláda a vyvíjí koncept komunitního plánování po svém, ovšem od 90. let se proces dostal do vládních strategií. Z toho důvodu na něm lze pozorovat střídání konzervativních a labouristických vlád. A ačkoliv by se komunitní plánování dalo považovat za pravicový projekt, patrné jsou i projevy vlády Labouristů, kteří se vrhli na lokální úroveň s požadavkem partnerství spíše než na smluvní kulturu. To měla být reakce na neoliberalismus předchozích konzervativních vlád a také na přílišný kolektivistický hierarchismus bývalých labouristických vlád (LAMIE, BALL, 2010). Ovšem co zůstává stále stejné, je že po vystřídání barvy vlády dochází k označení starého systému plánování jako nedostačujícího a k jeho „opravě“ (HOLMAN, RYDIN, 2012). Podobně jako to

v roce 2010 udělal David Cameron se svou „The Big Society“ a příklonu k lokalismu, který v tu dobu koaliční kabinet považoval za jednu ze svých priorit. Nabádá tak komunity, aby převzaly větší roli v identifikaci a řešení vlastních potřeb. Pravdou ovšem zůstává, že velmi centralizovaná struktura lokálních samospráv se tak více přesunula k obyvatelům. (HAUGHTON, 2012, ŠURDA MALACOVÁ, 2013). Celé to pojal jako reformu doposud chybného přístupu k plánování. Ve výsledku šlo však o potřebu znovu snížit státní výdaje v po krizových letech na lokální úrovni. Navíc konzervativci zaujali pro-růstový postoj, tedy rozvoj se rovná růstu. Jakékoliv zachování stavu je krokem zpět a udržitelná budoucnost bude důsledkem rozvoje. Tedy orientace na důkazy a důraz na metody, které prokazatelně fungují, tedy ty, které mají měřitelné výsledky (HOLMAN, RYDIN, 2012, LAMIE, BALL, 2010).

David Cameron prezentoval komunitní plánování jako spravedlivější plánování. Spolu s opuštěním intervencí státu, zeštíhlením, odstraněním státního monopolu, přidal apel na společenskou odpovědnost, která se postará o svoje sousedství pomocí charitativních organizací a sociálních podniků. Co však zůstává pravdou je, že rozsáhlé privatizace probíhaly už od 90. let. Právě od doby, kdy vládní strategie zastřešily proces komunitní plánování. Tedy většina infrastruktury již byla v rukou soukromých vlastníků. Předchozí labouristická vláda byla spíše pragmatická než ideologická, proto vyvíjela kroky, které se pro ně jevily jako funkční. Na základě správních rozhodnutí došlo k minimalizaci možnosti občanů ovlivňovat nebo měnit služby, na které spoléhají. Privatizacemi a smluvními vztahy byli obyvatelé mocensky odsunuti z procesu plánování a v té době přišel Cameron s *Velkou společností* jako něčím novým (RACO, 2011, HAUGHTON, 2012). Dělo se tak i přes skutečnost, že již v roce 2000 se v zákoně o místní správě objevila povinnost přípravy komunitní strategie, která cílila na zvýšení kvality života komunit – hospodářských, sociálních a environmentálních (LAMBERT, 2007). Rozběhnuvší další (nové) plánování nese prvky těch „starých“, navíc je již poznamenáno všemi okolnostmi, které předcházely. To znamená, že v plánovacích činnostech by bylo třeba se vrátit zpět k myšlence komunitního plánování, které je zacílené především na blaho komunity a zapojení dotčené veřejnosti (SINCLAIR, 2011).

Stejně jako Británie i další anglicky mluvící země prošli reformou veřejné správy od hierarchie přes manažerismus, *new public management* k outsourcingu služeb (FLYNN, WANNA, 2008). V 60. letech v USA probíhal hospodářský růst, takže průměrný

Američan začal řešit problémy, kterými by při řešení existenčních otázek nezabýval. To byly například práva menšin, chudoba, vzdělávání, zdraví a životní prostředí. V návaznosti na tato témata přišel prezident Lyndon s tzv. The Great Society¹, která měla všechny tyto problémy zastřešit (IACAA, 2018). V San Diegu i na Manhattanu se již v 60. letech veřejnost zapojila do plánování podoby měst. Začali si uvědomovat, jak jim pod novou komerční výstavbou mizí volná půda pro jejich aktivity. Proto vstupovali do celého procesu, aby rozvoj nezhoršoval jejich kvalitu života. V San Diegu jsou od té doby obyvatelé součástí aktualizovaných komunitních plánů, kde se objevují témata životního prostředí, rozvoje města, financování služeb, podoba dopravy a podobně (THE CITY OF SAN DIEGO, 2018, IACAA, 2018).

Podobně se k rozvoji města za spolupráce obyvatel přistupuje od roku 1995 ve Vancouveru, zde v rámci programu místního územního plánování (Local Area Planning) a sousedského plánování dochází k zastřešování podobných témat jako tomu je v San Diegu. Specifikum Kanady je také to, že pamatuje na původní obyvatele Kanady, to znamená, že v územích, kde i nadále tyto národy žijí, zahrnují plány i je. Plánování domorodých komunit (indigenous planning) se zabývá nejen zachováním jejich jazyka a kultury, ale také zachováním životního prostředí z hlediska změn klimatu a zdravím komunit (CANADIAN INSTITUTE OF PLANNERS, 2018). Kanada sama o sobě je v přístupu ke konceptu komunitního plánování věrná již od roku 1946, kdy byl založena Asociace pro komunitní plánování (Community Planning Association of Canada) jako institut pro vzdělávání a zapojení obyvatel do plánování (CITY OF VANCOUVER, 2018, CPAA, 2018).

Jak bylo výše zmíněno, silná orientace na horizontální rozvrstvení sítě plánování je zejména v angloamerických zemích. Britský systém je specifičtější silnou rolí vlády ve všech érách plánování (FLYNN, WANNA, 2008). Tomu odpovídá začlenění konceptu do vládní legislativy. Podobně je tomu i v USA, kde je komunitní plánování začleněno pod Oddělením pro bydlení a urbánní rozvoj (Office of Community Planning and Development) v sekci Komunitní plánování a rozvoj (Community Planning and Development) a pro celé státy je zřízeno 10 plánovacích regionů (HUD.GOV, 2018).

¹ The Great Society od Johnsona Lyndona nese podobnosti s The Big Society Davida Camerona

2.2 Problémy komunitního plánování

Ačkoliv má komunitní plánování nějaké obecné zásady, jak by mělo probíhat, jeho specifická je značně vysoká z důvodu, že kopíruje každé prostředí, ve kterém se uplatňuje. Proto by nemělo smysl vyjmenovávat jednotlivé projekty komunitního plánování a hledat mezi nimi podobnosti nebo rozdíly. To by bylo jako porovnávání území samotných. To, co však je cílem této podkapitoly, je ukázat na specifika a faktory, která se v procesu komunitního plánování vyskytují z jeho podstaty. Z podstaty toho, že se jedná o živý proces reagující jak na území, tak i na kontext doby a společnosti.

Kontext dnešní doby je výrazně spjat s neoliberalismem, který protkal lidské činnosti i uvažování. A proto je problematické jasné určení, čeho by mělo plánování dosáhnout. Plánování ve své podstatě bylo určeno k regulacím, koordinacím a snaze o distribuční spravedlnost (SAGER, 2016) a podobně o plánování uvažoval Paul Davidoff (1965). Neexistence správného řešení pouze jedné z mnoha voleb se neshoduje s neoliberalistickým vítězstvím racionality. Neoliberalní orientace na efektivnost, privatizaci a nadřazenost obchodní logiky je něco, co přetváří i náš pohled na komunitní plánování a představy o něm (SAGER, 2016). A jsou to právě tyto představy a přebírání vědomostí shora od odborníků, které místní obyvatele pasivním přijímáním legitimují. Což je přesně to, co neoliberalismus dělá, a nejen s komunitním plánováním (HAUGHTON, 2012). V tom se dá hledat důvod, proč i lidé, kteří v území žijí a vidí specifika místních problémů, pro jejich řešení souhlasí s cíli a politikou trhu. Ovšem v racionalizovaném plánování je nadřazena nejen role odborníků a manažerů nad veřejností, ale také pozice podniků. S tím přichází příklon k technickým a odborným znalostem, což může vést ke znevažování místních zkušeností a potřeb obyvatel (SULLIVAN, WILLIAMS, 2009).

Takový přístup samozřejmě vyvolává nevoli místních obyvatel i iniciativ bojujících za rovnou společnost nebo životní prostředí. Jejich odpor se může přetransformovat do další plánovací aktivity – aktivistického plánování. Aktivistické plánování jako reakce na měnící se veřejné služby, které odpovídají více požadavkům zisku než obyvatel. Co však zůstává důležité, aktivistické plánování není v rozporu s tím komunitním. Aktivistické skupiny se mohou přidat do sítě aktérů, kteří se na komunitním plánování podílí a přinášet tak nové návrhy a jiné tematické zacílení (SAGER, 2016). Nakonec o posilující funkci kritiky směřující do vlastních řad a plurality názorů hovoří již na začátku 20. století Rosa Luxemburgová (SCHÜTRUMPF, 2008).

Pokud je komunitní plánování pojímáno nejen jako dosahování cílů, ale jako proces budování komunity, mohou přínosy v celém trvání procesu převážit dosáhnuté cíle. Zapojováním veřejnosti do rozhodovacího procesu a sítě jednotlivých aktérů dochází k demokratizaci tohoto pole. A nejde jenom o účast veřejnosti, její zapojení do konzultací a informování. Veřejnost může být do celého procesu zapojena hlouběji, například přebráním odpovědnosti za některé kroky. Tím jsou všichni aktéři zapojeni do sítě, v rámci které je jednodušší sdílet informace a inovace. Což se dá nakonec považovat za edukativní činnost v rámci komunitního plánování, nejen pro veřejnost. Všichni aktéři se takto o ostatních zapojených dovídají mnohé informace a učí se jednat, diskutovat, dělat kompromisy. Celý proces pak považují za hodnotný a hodnotnější než samotné dosahování cílů (SULLIVAN, WILLIAMS, 2009). Zde se odráží mnohost komunitního plánování a porozumění jeho procesu. Každý účastník si v něm může najít, co hledá. Ze strany hodnotitelů je pak složité vystihnout tuto mnohost či proměnnost celého procesu. Bylo by krátkozraké hodnotit jen výsledek.

2.2.1 Zásahy státu

Možností jak v současném nastavení občanské společnosti i politické kultury dostat plošně komunitní plánování do repertoáru komunálních politiků, je zastřešit ho legislativou. Tedy udělat ho povinným, což by ale bylo z mnoha hledisek naprosto nevhodným krokem. Participace občanů je schopna přežít v prostředí, kde jsou na ni připraveni jak občané, tak i politická kultura. Při neochotě lokálních politiků může zařadit angažovanost a zájem obyvatel, ale při nezájmu obyvatel nelze komunitní plánování v nějaké přínosné podobě provádět.

Z hlediska přerušení vývoje občanské společnosti v postsocialistických zemích a nastolení kolektivismu došlo po pádu jednotlivých režimů k jistému odstupu od skupinových akcí a angažovanosti. Společnost zklamaná vývojem v 90. letech se zformovala do úzkých přátelských sítí, které zůstávají poměrně kompaktní a uzavřené především z hlediska zkušeností ze socialistického uspořádání. Ze strachu a nejistoty kdo může být informátor tajné policie se otevřená komunikace odehrávala pouze v rámci těchto skupin. A vůle spolu se zájmem se společensky a politicky angažovat příliš nevzrostla ani desítky let po revoluci (HOWARD, 2003).

Pro stát je výhodné z hlediska úspor nastolit určitý typ komunitního plánování, alespoň v oblasti veřejných služeb. V případě zapojování obyvatel do rozhodovacích procesů při územním plánování se pro jednotlivé úřady celý proces prodlužuje. Nesplňuje technokratické předpoklady plánovačů zvyklých pracovat s newtonovským prostorem. Tedy se jim jeví neefektivní, pro ně nezajímavý a zůstává jim skryt zásadní přínos komunitního plánování, tj. posilování komunity. Ten je pro byrokracii nadbytečný. Pak vzniká možnost odsunout komunitní plánování z hlavního plánovacího proudu o územním rozvoji do oblasti plánování měkkých faktorů, jako je boj s chudobou a sociálním vyloučením (LAMBERT, 2007).

V případě, že je komunitní plánování zakomponované do státní legislativy, přináší to celému procesu legitimitu. A to nejen na základě vymezení pravidel pro instituce, ale také jako pojistka pro obyvatele, kteří mají být do plánování zapojeni. Takto mají oporu v zákoně, pokud chtějí být zahrnuti a místní samospráva, jako zastřešoval celého procesu, by postupovala jinak. Navíc při návaznosti na stát vznikají i nové obory na vysokých školách, jelikož po nich ze strany státní správy začne být poptávka. A jelikož státní agenda má být zajišťována striktně, s jasnými postupy, metodickými pokyny a možnostmi evaluace, je snaha na taková místa umisťovat osoby s patřičným oprávněním, které tak legitimizuje v jejich činnosti.

Nevýhodou tohoto napojení na stát jsou jeho intervence. A to jsou intervence toho typu, že s každou vládou mohou probíhat legislativní úpravy, tak aby více odpovídaly ideologii strany (týká se i ryze pragmatických stran, které ideologii nemají, jejich ideologii se stává sám pragmatismus). To dokládá vývoj ve Velké Británii, kdy se jednotlivé přístupy měnily, tak, jak se měnily vlády konzervativců a labouristů. Vládní strana si pak bere agendu komunitního plánování jako rukojmí, aby se v něm odrazila jeho vize, např. The Big Society Davida Camerona. Lokalismus ve Velké Británii se opět v další vlně projevuje jako decentralizace státu a přenesení pravomocí a povinností na komunitu či sousedství a místní. V prohlášení pak zaznívají pozitivní formulace o duchu komunity, zvýšení občanské angažovanosti a reformě nedostačujícího systému plánování. Podobně již dříve prezentovali labouristé nutnost změny komunitního plánování v době své vlády. Zájem o tuto problematiku vládami obou stran politického spektra může naznačovat, že se jedná o krok státu zbavit se nadbytečných výdajů, aktivit a také změnit stav správy do této doby (LAMIE, BALL, 2010, HOLMAN, RYDIN, 2012). To, že decentralizační procesy

nezačínají s „velkou společností“ a konzervativci dokládá i existence zákona o místní samosprávě již z roku 2000²,

Je-li tedy opravdu komunitní plánování prostředkem k politické a institucionální decentralizaci a posílení místní úrovně (PEMBERTON, 2009). pak by stát měl odstoupit od svých dalších intervencí v podobě následné koordinace politik. Tím se snaží opět celý proces převzít, ovšem již neoficiálně, stává se silou v pozadí, která však do procesu vnáší vlastní požadavky. Pokud je opravdu celá váha procesu přenesena zejména na místní samosprávu, pak by sama samospráva měla být schopná si proces upravovat podle vlastních nároků a specifík území. Přenášení metodik shora na jednu stranu sjednocuje a v mnoha ohledech zjednodušuje celý proces pro zapojené aktéry, ale na druhou stranu ho nenechává se vyvíjet, zakořenit v místě.

Problematika fragmentace služeb, a tím ztížená koordinace nejen na místní úrovni, vzniká i z důvodu, že jsou zapojováni aktéři, jejichž zájmy přesahují místní rámec. Aktéři využívající otevření tohoto sektoru trhu, fungují na bázi zisku. Vzniklá síť si žije vlastním životem a fungují v ní vztahy nezakládající se již na hierarchickém uspořádání. Vertikálně horizontální vazby přesahují území i jeho zájmy. Zapojení veřejnosti za účelem demokratizace celého prostředí se tak může vytrácet v zájmu vyšší ziskovosti a rychlejšího rozhodování. V důsledku toho může myšlenka komunitního plánování pouze posloužit jako záminka k zpřístupnění daného místa trhu.

To sebou přináší aktivity, které v zájmu navyšování zisku přehlíží otázky trvalé udržitelnosti, životního prostředí, rovnosti a integrace. Jednotlivá zaměření jsou závislá na zapojení aktérů a jejich pozici ve vyjednávání a k jeho přístupu. Vlna neoliberalismu v plánování přinesla vizi, že prosperita podnikatelských svobod je spojena s prosperitou člověka (ALLMENDINGER, HAUGHTON, 2013). Rovnoměrné rozložení by měla zajistit místní samospráva jako zodpovědný orgán za komunitní plánování (SULLIVAN, WILLIAMS, 2009). Ovšem i ti jsou konfrontováni neoliberální logikou, která normalizuje neoliberální myšlení, diskurzivně upevněné jako přirozený řád. Z čehož vychází, že jakékoliv alternativy se jeví jako deviantní (ALLMENDINGER, HAUGHTON, 2013). Proto zde dochází k rozporu, jelikož lokální prospěch se nemusí vždy odrážet ve vidině

² Local Government Act 2000 – zákon zaměřující se na místní správu v Anglii a Walesu uložil povinnost místních orgánů vytvořit komunitní strategii s cílem „zvýšit kvalitu života místních komunit a přispět k trvalému rozvoji důkladných opatření ke zlepšení hospodářské, sociální a environmentální pohody území a jeho obyvatel“ (LAMBERT, 2006, s. 246).

zisku. Komunitní plánování je v tomto neoliberálním smyslu vize posilování lokality ve stínu globalismu. Nabízí se pak otázka, zda je možné, aby obyvatelé byli schopni v takové formě „partnerství“ zachovat jedinečnost vlastní lokality.

Tak vzniká jakási rozpolcenost mezi státem, trhem a komunitou. Tyto složky se mohou shodnout na řadě přístupů, ale také mohou narazit na neslučitelná témata. Řada opatření, která by mohla pomoci komunitě, nemusí být zisková. Tržní chování je v rozporu s podporou oblastí, které nepřináší benefity a další trhy. Podnikání není charitou, jelikož by nepřežilo. Stát musí kontrolovat umístování veřejných financí (PEMBERTON, 2009) a vyhodnocovat, kde je investice přeměněna na profit, například ve formě voličské základy.

2.2.2 Hodnocení

Kontrola samotného procesu komunitního plánování se z jeho podstaty může zdát nemožná. Ovšem pro stát je důležité vyhodnotit tyto procesy, aby si je legitimizoval a dokázal obhájit před sebou samotným. V takovém případě se instituce snaží nepohlížet na komunitní plánování jako na proces a vyhodnocuje pouze dosažené výsledky. Ty lze totiž sčítat nebo porovnávat. To je důvod, proč hodnocení založené na technokratických metodách je pro komunitní plánování nevhodné. Hodnocení pouze těchto dosažených výsledků s opomenutím celého procesu je jen polovičatým způsobem. Dá se předpokládat, že pokud nebude funkční celý proces, nebude dosaženo tak dobrých výsledků. A přestože je vzniklé partnerství obecně považováno za prospěšné, pro technokratické přístupy jsou hodnocení o prospěšnosti nedostačující. Soustředění se pouze na systémy, postupy a protokoly může opomíjet podstatné složky komunitního plánování, jako je například důvěra. Metodu nahlížení na proces jako na „černou skříňku“ lze považovat za nevhodnou (LAMIE, BALL, 2010).

Proces jako takový má samozřejmě doporučené postupy a návrhy jeho řízení. Jsou jim věnované celé knihy například Nicka Watese (2000, 2008), který má vlastní iniciativu a poskytuje příklady postupů a použití konceptu (COMMUNITY PLANNING.NET, 2016) nebo návod k plánování od Community Places (2014) a další (KELLY, 2010, ETINGOFF, 2017). To jsou však výhradně návody. Realita je v každém místě specifická. Zapojené organizace a skupiny nejsou statické jednotky, které lze sčítat pro dosažení hodnoty. Jsou to dynamické, živé, komplexní systémy, které příliš nekorespondují s představou stabilních

racionálních mechanismů. I přesto, že jsou podnikatelské a jsou motivovány ziskem, jejich rozhodování není podmíněno pouze racionálním dosahováním tohoto zisku. Rozhodování i jejich pozice je závislá na jednotlivých interakcích v rámci sítě, kde je jejich pozice nestálá, v nerovnováze a ovlivňována ostatními interakcemi a aktéry (SINCLAIR, 2011).

Nemluvě o tom, že vzniklé vertikálně horizontální vztahy nemusí nutně respektovat hranice zkoumaného celku, jak již bylo zmíněno výše (LAMBERT, 2007). Celkem s jistotou se dá říct, že ve většině případů tyto hranice respektovat nebudou minimálně podnikatelé přizvaní ke komunitnímu plánování. A tak by se dalo říct, že složitost reality se zrcadlí ve složitosti celého systému (SULLIVAN, WILLIAMS, 2009). Vzniklé partnerství pak neodráží vlastní spletnost a komplikovanost, ale složitost a spletnost vztahů samotného území. Území, ve kterém se uplatňují jednotliví aktéři a přetváří si územní vztahy podle sebe a svých potřeb (SINCLAIR, 2011). Nejsou to jen vztahy oficiální, silněji se projevují vztahy neformální. Vliv jednotlivých aktérů je závislý na síle konkrétních vazeb a jejich napojení na klíčové aktéry. Navzájem mezi sebou budují koalice, zvyšují vliv a pohybují se mezi veřejnými a osobními zájmy (ČERMÁK, VOBECKÁ A KOL., 2011). Nakonec i skupiny, které před vstupem do této sítě fungovaly na základě partnerství a rovnocenných vztahů, se postupem času začaly prostředí sítě přizpůsobovat – tedy více organizovat či byrokratizovat, což jsou prvky, které do ní přinesla státní správa (SINCLAIR, 2011).

Z toho vyplývá, že snažit se racionalizovat chování jednotlivých aktérů prakticky nelze. I přesto se o to řada zmocněných odborníků pokouší. Což je dalším důkazem o neoliberalizaci celého procesu. Odborníci v rámci stávajícího diskurzu disponují mocí, ač symbolickou, tak hluboce zapsanou do společenských vztahů, a ta legitimizuje jejich soudy (SPRINGER, 2010). Daleko nosnější je zhodnocení procesu zúčastněnými stranami, a především zapojených obyvatel. Jsou to především oni, kterým by mělo komunitní plánování něco přinášet. Při nastoleném diskurzu rozvoje se odborníkům zvenčí může jevit, že zkoumaný region stagnuje, ovšem pro jeho obyvatele to může být dobrá zpráva, že zachovávají místo, ve kterém žijí a snaží se o jeho trvalou udržitelnost. Anti-rozvojové taktiky nenabývají pro všechny zúčastněné stejných významů, například NIMBYsmus je spojován s odmítavým zpátečnickým přístupem obyvatel. Na druhou stranu je logické, že se v něm zohledňují pouze místní pohledy a zájmy a je celkem logickým vyústěním občanské vůle (HOLMAN, RYDIN, 2012). Výzkumní pracovníci musí brát v potaz různé

chápaní téhož politického nástroje a na základě toho zvážit vývoj nových přístupů hodnocení účinnosti komunitního plánování (SULLIVAN, WILLIAMS, 2009).

Není to jen o různých pohledech na hodnocení, ale také je nutný dostatečný čas na navyknutí si na vzniklé koncepty a jejich výsledky. Některá opatření se mohou zprvu jevit jako neúčinná, ovšem po nějaké době zapadnou přesně kam mají a začnou přinášet benefity. Problémem je, když se výsledky začnou hledat příliš brzy (LAMIE, BALL, 2010). Klasické čtyřleté volební období místních politiků může být pro celý proces příliš krátkou dobou. A to může odrážet nízkou motivaci z jejich strany ke komunitnímu plánování přistupovat, pokud nemají žádnou povinnost. Z jejich pohledu je více potenciálních nebezpečí než prospěchu, což se samozřejmě může projevit v následujících volbách.

Co však komunitní plánování přináší, pokud se k němu místní samospráva přikloní, je navázání vztahu s obyvateli, resp. voliči. Čím více se komunální politika ke svým obyvatelům přiblíží, tím autentičtější informace se dozví, což může minimálně zúročit v dalších volbách. Mnohem lépe jsou tyto informace využitelné při plánování a realizování různých záměrů, ke kterým jsou obyvatele přizváni. A mimo věcné připomínky se ve vztahu vytváří důvěra potažmo i větší soudržnost

2.2.3 Důvěra

Společné aktivity a navázání vztahu mezi místní samosprávou a obyvateli má vliv na tvorbu komunity, která je odrazem tohoto vztahu (SULLIVAN, WILLIAMS, 2009). Aby vztah nesl některé prvky partnerství, musí místní politika část svých pravomocí přemístit na třetí sektor, ovšem nejen pravomocí, ale i zodpovědnost. Termín účast je velice blízko hranice, kdy už se o účast jedná. Pokud se veřejnost opravdu účastní, měla by mít dohled a vliv na přerozdělování zdrojů, implementaci i kontrolu (SINCLAIR, 2011). Podrobněji o participaci a dalších formách účasti bude hovořeno v kapitole 3.1 Spolupráce a participace.

Vágní definování termínů v rámci komunitního plánování ukazuje podstatu celého procesu. Jeho úspěšné fungování není závislé na striktním dodržování definovaných norem a pravidel, ale spíše na vzájemném jednání partnerů. V případě, že jsou vztahy založené

na důvěře, loajalitě a vzájemnosti, zaručují větší pravděpodobnost, že spolupráce bude mít dlouhodobější charakter (LAMIE, BALL, 2010). Proti tomu se uplatňuje povaha pragmatismu spolu s racionální debatou založenou na deliberaci. Ta upevňuje pozice „odborníků“ na úkor veřejnosti, která v takovém prostředí hůře uplatňuje svoje požadavky (ČERMÁK, VOBECKÁ A KOL., 2011).

Stejně tak jako, když do lokální úrovně vstupují státní orgány, které smluvně konkretizují lokální vztahy a tím ohrožují pružnost místních reforem. Do těchto smluvních vztahů vstupují často aktéři mající odpovědnost vůči akcionářům na národní i mezinárodní úrovni, kteří jsou zainteresovaní spíše vysokými výnosy, než stavem místní komunit a služeb. Lokální aktéři tak zůstávají na dlouhou dobu uvázaní v kontraktech, které zařídila předešlá vláda a které se přenáší nejen na další budoucí komunální politiky, ale i budoucí veřejnost. Tyto kontrakty pak nereagují na měnící se povahu a potřeby místních podmínek (HAUGHTON, 2012). Zde se vyjevuje míra zapojení veřejnosti, která dokáže na tyto aspekty plánování upozorňovat. Ovšem co se zde ukazuje ještě víc, je právě jednání samospráv, podnikatelů a veřejnosti stojící tváří v tvář moci (HOLMAN, RYDIN, 2012).

Na základě mocenského boje dochází k přiřazování priorit v rámci komunitního plánu. Silnější aktér udává tematický směr a zároveň se na základě jeho jednání vytváří bariéry pro uplatnění názoru druhého. Podle zapojených aktérů, může dojít k důrazu pouze na určitá témata, která se odrazí v komunitní strategii. V důsledku toho může rozvoj v území opomíjet ty oblasti, které nejsou pro silnější aktéry atraktivní. To je nebezpečí rozložení sil v síti. Ovšem přechod od hierarchií nese ještě jednu záležitost, a to, že si volení zástupci, tedy komunální politici připadají ohroženě. V hierarchiích měli jasnou pozici a přímou kontrolu nad rozhodovacím procesem, službami a financováním. Po přechodu k síti je na některé soukromé aktéry smluvně převedena rozhodovací schopnost o přidělených službách, a především otevřením celého procesu veřejnosti vzniká hlasitá opozice (LAMIE, BALL, 2010). Ta i přes omezení, která vychází ze zastupitelské demokracie, disponuje taktikami (DE CERTEAU, 1997) a aktivitami (PANELLI, 2004), kterými může napadat motivy rozhodovací instituce

Je to partnerství, které má vzniknout na základě přivedení konceptu komunitního plánování. Partnerství, na které místní volení zástupci nemusí být zvyklí. V případě, že však k něčemu takovému, jako partnerství je, dojde, veřejnost se přiklání spíše ke krátkodobějším a viditelným projektům. Stejně tak se raději podílí na lokalizovanějších

projektech než na strategiích. Proto je třeba, aby mezi veřejností a samosprávou figurovali „plánovací manažeři“, kteří informaci od obyvatel převedou do jazyka, který dokáže instituce aplikovat (LAMIE, BALL, 2010).

Aby komunitní plánování zůstalo demokratické, není třeba dbát pouze na budování konsenzu (SPRINGER, 2010), řešení konfliktních témat k jednotnému stanovisku a vůlí všechna témata implementovat do politik. V tak složitém procesu není možné, aby všechny strany vstupovaly se stejnou vizí nebo podobnými způsoby myšlení, jak něčeho dosáhnout. Co je pro udržení demokratického prostředí důležité je respekt k pluralitě názorů. Stejně tak, jako je důležité najít tematické průniky, je důležité přinášet kritiku. Snaha minimalizace nesouhlasu v partnerství mezi samosprávou a veřejností vedená stylem: „my jsme vás přizvali a vy hledáte problémy“ popírá principy partnerství. Instituce, která by se uchýlila k takovému jednání, považuje komunitní plánování za nástroj, jak dosáhnout cíle, ovšem ignoruje hodnotu, která při procesu vzniká. Pokud instituce zvolí tento přístup, vzniká napětí mezi administrativní striktností a partnerstvím, která vede k omezování rozsahu diskuze a tedy i schopnosti partnera ovlivňovat rozhodnutí (SINCLAIR, 2011). Takové tření mezi veřejnými a dobrovolnými partnery nese ještě jeden znak, a to, že instituce upraví jednací prostředí ve svůj prospěch. Aplikuje nástroje, které jsou typické pro institucionální prostředí, tak aby znesnadnila pozici dobrovolnému aktérovi (DE CERTEAU, 1997, SINCLAIR, 2011).

Z výše uvedeného vyplývá, že neformální procesy a vztahy, že kterých vzniká nebo naopak nevzniká důvěra se nedají lehce definovat, tedy ani určit ty ideální. Ačkoliv může být komunitní plánování potažmo partnerství podepřeno legislativou, v praxi se bude vždy jednat o vysoce improvizovaný proces. Proces, jehož aktéři mají jednání zakotvené v konkrétních vztazích, které podléhají místním dějinám a okolnostem (SINCLAIR, 2011).

3 OKOLNOSTI KOMUNITNÍHO PLÁNOVÁNÍ

V následujících dvou kapitolách dojde k nastínění oficiálních a viditelných procesů, které jsou nezbytné pro fungování komunitního plánování, stejně tak jako praktik, které se odehrávají na pozadí těchto procesů. Viditelnými projevy jsou v tomto konkrétním případě označen koncept participace podle Sherry Arnstein (1969), spolupráce podle Flynnové, Wanna (2008) a Sirianniové (2009). V popisech praktik dojde k vysvětlení pojmu sociální akce od Ruth Panelliové (2004) a strategií a taktik od Michela de Cetreaua (1997).

3.1 Spolupráce a participace

Tím, že se instituce postavila nad občanskou společnost, pro participaci „oficiální“ cestou je nutné, aby sama instituce přizvala obyvatele ke spolupráci a uznala je jako rovnocenné partnery – posunula je v hierarchii. Jak uvádí Arnsteinová (1969, s. 222) výpověď jednoho z účastníků participačních projektů, je nutné, aby si připadali, že chodí: „na radnici s kloboukem na hlavě, a ne v ruce“. Partneři, kteří pozici instituce neoslabují tím, že jsou zapojeni, ale naopak ji posilují svojí aktivitou a souhlasem s kroky a činnostmi instituce (PANELLI, 2004). Jsou však úskalí, která tuto formu spolupráce provázejí. Jak již bylo výše zmíněno, instituce jsou hierarchickými a byrokratickými aparáty, využívající disciplinární moci k manipulaci obyvatel. Ty považují spíše za objekt k manipulaci než za subjekt vhodný k rozpravě (FOUCAULT, 2000). Na to upozornila již na konci 60. let konceptem *participačního žebříku* (Ladder of Citizen Participation) Sherry Arnstein (1969). Zvolila hierarchickou strukturu, která je institucím vlastní. Navíc ji lze celkem nadčasově použít pro činnosti současných politik institucí, ačkoliv původní model byl vytvořen zejména pro chudé a znevýhodněné převážně přistěhovalce.

Participace „je redistribuce moci, která umožňuje [...] znevýhodněným občanům, kteří jsou vyloučeni z politických a ekonomických procesů, aby byli [...] zahrnuti. Zapojuje tyto občany při sdílení informací, stanovování cílů a politik, rozdělování daňových zdrojů a dalších.“ (ARNSTEIN, 1969, s. 216). A v rámci demokratické společnosti by mělo tohle být přijímáno jako zcela obvyklé. Jelikož by se neměly vyskytovat žádné prostředky ke znemožnění účasti veřejnosti. Zejména pokud jde o rozhodování a plánování veřejného prostoru, který je chápán jako fórum pro slyšení veřejnosti (SPRINGER, 2010). Zapojení obyvatel, oboustranná komunikace, účast a ohodnocení za provedené činnosti, převedení některých pravomocí a odpovědnosti na představitele veřejnosti, možnost veta. Tato

inkluzivní demokracie umožňuje podílet se na tvorbě a rozvíjení míst a záležitostí, které ovlivňují život obyvatel, a také oslabovat ústřední roli hierarchií. V takových případech je skutečně veřejnost schopna ve spolupráci s institucí prosadit i svoje zájmy (ARNSTEIN, 1969, SPRINGER, 2010).

K tomu, aby i obyvatelé mohli prosadit svoje zájmy, musí instituce potlačit tendenci se pouze za participační názvosloví schovávat a odklonit se od prázdných rituálů bez možnosti redistribuce moci. Sherry Arnstein (1969) zpracovala osm příček pomyslného žebříku redistribuce moci, který začíná na úrovni frustrujícího procesu, kdy nedochází k zapojení veřejnosti nebo pouze k jejímu zapojení na oko (tzv. *window dressing*) až po skutečné partnerství mezi institucí a obyvateli. Zde jsou popsány jednotlivé příčky (ARNSTEIN, 1969):

1. Manipulace

Ve jménu participace dojde k umístění nejčastěji znevýhodněné složky obyvatel, tak aby byli vidět ostatními obyvateli a aby někde podepsali, že se účastnili. Jejich účast je pouze jednorázová záležitost sloužící instituci k tomu, aby si vylepšila nazírání na sebe před obyvateli, ovšem k redistribuci moci nedochází a instituce si takto potvrzuje status quo. Zapojení lidé navíc často nejsou informováni o své roli a v rámci celé spolupráce dochází pouze k jednostranné výměně informací. Tedy občané jsou informováni, co by měli nebo neměli, dochází k jejich edukování úředníky. Po ukončení „spolupráce“ si mohou připadat využiti a vytvoří se v nich odpor k dalšímu zapojování se.

2. Terapie

Terapie, maskovaná jako občanská participace, by měla být na nejnižším stupni žebříku, protože je dehonestující a arogantní. Instituce se zde staví do pozice zachránce a nositele pomoci. Administrátoři této formy „participace“ nahlíží na zapojené obyvatele, často sociálně slabé nebo jinak znevýhodněné, jako na obyvatele nižší kategorie s nějakou poruchou. Jejich znevýhodnění je jim dáváno za vinu a je přičítáno jejich neschopnosti, jsou považováni za nemocné, neschopné se začlenit. Důležitým faktorem zde zůstává, jak moc právě instituce svým chováním nevyčleňuje tu, kterou sociální či etnickou skupinu z „normálního“ života komunity.

3. Informování

Existence společnosti, která je informovaná o svých právech, odpovědnostech a možnostech je krokem k legitimní občanské participaci. Problémem se stává, když tento tok informací teče pouze jedním směrem – od instituce k občanům – bez existující zpětné vazby či vyjednávání. Informování probíhá nejčastěji pasivní formou, jako jsou letáky a zodpovězené dotazy. V případě veřejného projednávání jsou záměrně podávány komplikované informace, které znemožňují možnost dotazů, popřípadě jsou na dotazy poskytovány odrazující a vysoce odborné odpovědi obsahující technické výrazy. Zastrášením úředním a odborným žargonem pak instituce dosáhne souhlasného stanoviska i participujících, kteří ovšem neměli vůbec možnost do celého procesu zasáhnout.

4. Konzultace

Pokud poradenství nevyužívá dalších metod, je i tento rozměr participačního žebříku stále falešný, protože neposkytuje žádnou záruku, že budou zohledněny názory občanů. Nejčastější metody jsou průzkumy, veřejná slyšení a sousedská setkání. Občané jsou však vnímáni pouze jako statistické jednotky a důležité je kolik lidí se účastní schůzek, kolik informačních brožur bylo přijato do domácností. Z tohoto přístupu obyvatele již získávají pocit, že se o ně někdo zajímá, ovšem v případě nevyslyšení jejich připomínek mají pocit, že bylo plýtváno jejich časem a odmítají se podílet na další aktivitě i průzkumech. Navíc zde zůstává problém toho, že lidé nejsou dostatečně informováni o tom, co všechno je možné za dostupné finance v jejich čtvrti vybudovat. To se může dít i záměrně ze strany instituce, která navrhne pouze ta řešení, která se jí nejvíce hodí a nechá z nich lidem vybrat.

5. Uspokojení

Zde se již dá mluvit o počínajícím vlivu obyvatel. Ovšem tzv. tokenismus je stále přítomen. Nejčastěji je v rámci tzv. uspokojení vybrán jeden vhodný („hodný“) kandidát pro spolupráci z řad obyvatel. Jeho pozice je umocněna tím, že je členem některé komise, jejíž činnost je stanovena například na rok, ovšem jen celý administrativní proces je například svou náplní a činnostmi vhodný na tři roky. Navíc dochází k nejasnému formulování práv a odpovědností komise. Ta pak na konci svého období nevykáže žádný pokrok a občané, ač zapojení, postupem času pochopí, že to bylo opět jen zapojení na oko a že všechno jejich investovaný čas nepřinese žádné benefity jejich komunitě.

6. Partnerství

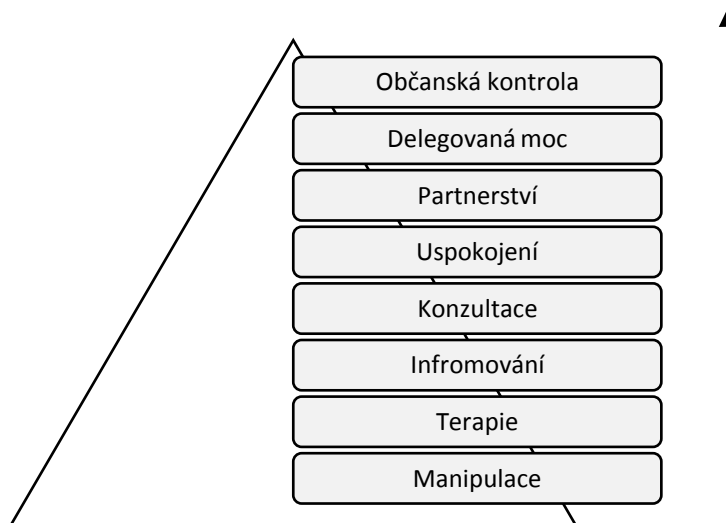
Tato příčka je již o sdílení moc, obyvatelé jsou účastni plánování, jsou součástí jednotlivých rad a komisí, kdy již výměna probíhá oběma směry. Důležitým předpokladem je i nějaké finanční ohodnocení pro participující občany, kteří investují značnou část svého volného času. A zároveň mají vyčleněnou určitou částku na možnosti najmutí vlastních právníků, či pronájmu místností k diskuzi.

7. Delegovaná moc (zastoupená, svěřená, pověřená moc)

Tento krok již poskytuje velkou rozhodující pravomoc v konkrétním návrhu plánování či programu, ovšem s tím spojenou také zodpovědnost. V jiném případě není obyvatelstvo zcela zodpovědné za proces plánování, ale má k dispozici právo veta v případě nesouhlasu. Což je motivující prvek pro zapojení se negativně naladěných skupin, kteří byli již dříve zklamáni procesem participace, jelikož se jejich přání neotiskly do následného návrhu. Tento prvek je přivádí k jednacímu stolu.

8. Občanská kontrola

Krok, který vede ke značné autonomii komunity. Komunita si sama plánuje služby a produkty, které využívá. Zřizuje si vlastní komise, vlastní určitou částku, se kterou hospodaří podle svých představ. Obyvatele tak přebírají moc nad svým životem a spolu s výhodami této „svobody“ musí řešit i povinnosti z toho vyplývající. Obyvatelé jsou plnohodnotnými partnery při vyjednávání a sami zastávají pozice v komisích a radách.

Obr. 1: Participační žebřík, šipka znázorňuje vzrůstající tendenci participace (upraveno podle: ARNSTEIN, 1969)

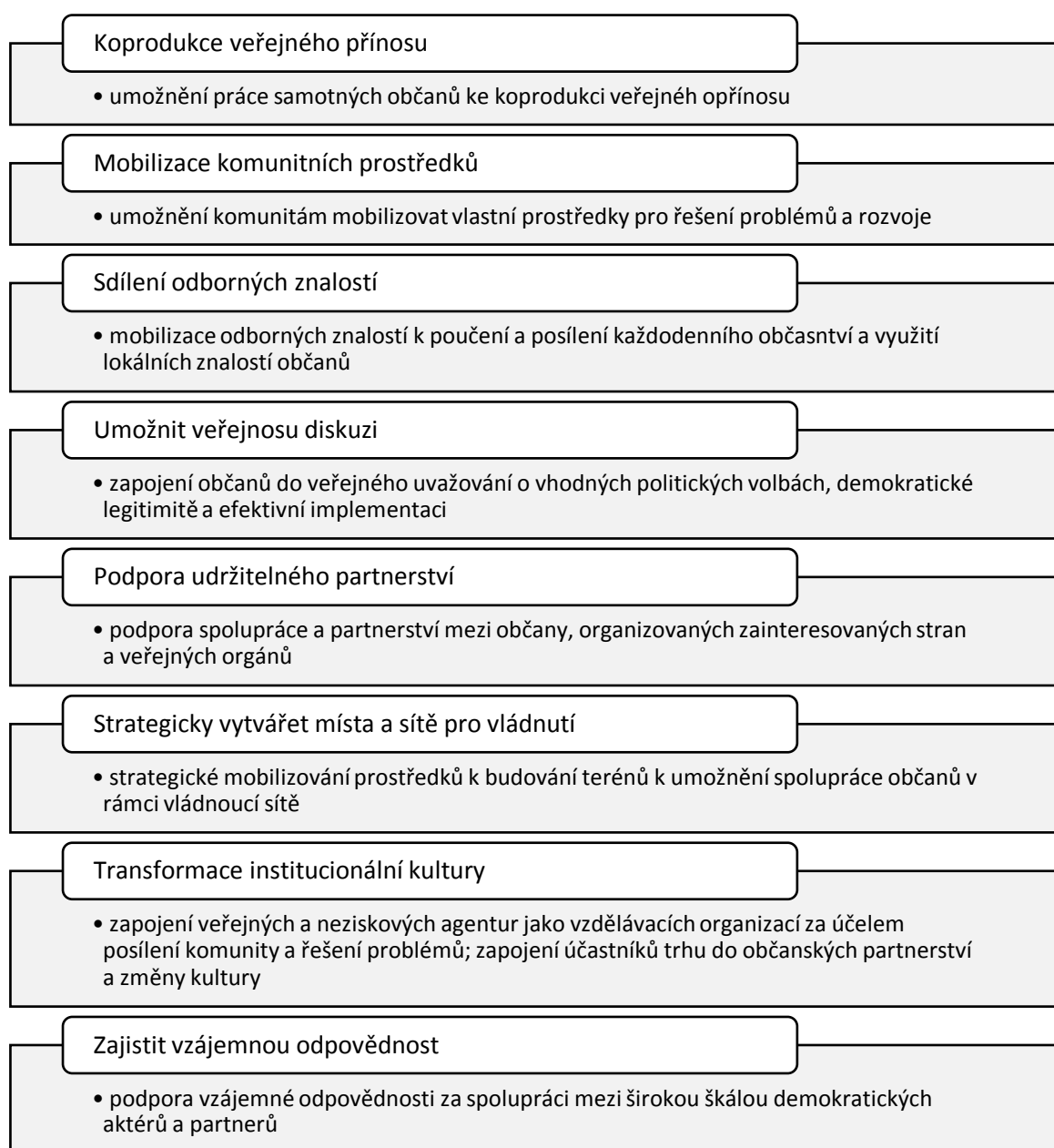
Podobný návrh vývoje či stupňů spolupráce v síťovém schématu navrhují Flynnová a Wanna (2008). Jejich pyramida se skládá z pěti stupňů a není přímo zacílena na zapojení veřejnosti, ale spíše na přehled činnosti všech aktérů přizvaných ke spolupráci, tedy i soukromých podnikatelů nebo občanských iniciativ – aktérů, kteří by se měli/mohli podílet na komunitním plánování.

Na nejnižší příčce (*informační služby*) je zapojení marginální, a to především v zájmu získání informací, takže různé informace o potřebách zákazníků, očekávání a konzultace. Druhým stupněm jsou *provozní služby*, což je středně nízká úroveň spolupráce, kdy již dochází k zapojování v drobných koprodukčních činnostech: technická vylepšení, pomoc při činnostech, konzultace s klienty, hodnocení. Na střední úrovni (*konzultace a spolupráce mezi aktéry*) již dochází k propojení na úrovni, která by měla být pro všechny zúčastněné stejná. Dochází k formálnímu závazku, na základě kterého probíhají konzultace vedoucí k vytvoření společné strategie s finančním plánem. Druhý nejvyšší stupeň (*orientace na závazek*) již počítá se všemi aktéry jako s rovnocennými partnery, kteří jsou účastni rozhodovacího procesu a provádění opatření. *Závazek ke spolupráci* má podobu budování koalic s vládními i nevládními aktéry, hledání konsenzu mezi zúčastněnými stranami. Se stoupající mírou spolupráce a zapojení jednotlivých aktérů do procesu se ovšem pro zastřešovatele procesu, což bývá většinou místní samospráva, či místní složka veřejné správy, zvyšuje politické a manažerské riziko (FLYNN, WANNA, 2008).

Obr. 2: Stupně spolupráce, šipka znázorňuje vzrůstající tendenci (upraveno podle: FLYNN, WANNA, 2008)

Návrh spolupráce podle Flynnové a Wanna (2008) je poměrně obecná, tak aby byla použitelná pro široké spektrum aktérů a spoluprací. Organizační schéma podle Sirianniové (2009) rozebírá, jak by mělo vypadat řízení na základě spolupráce mezi aktéry i s jednotlivými návrhy politik. Stejně jako u Participačního žebříku (ARNSTEIN, 1969) má její schéma osm příček a každá o stupeň vyšší nabízí větší zapojení aktérů a jejich přínos do procesu plánování.

Obr. 3: Osm základních principů spolupráce na vládnutí, šipka znázorňuje vzrůstající tendenci (převzato: SIRIANNI, 2009, s. 42).

Mezi teorií a praxí jsou však značné odlišnosti, kdy do celého procesu vstupují omezení jak ze strany institucí, tak ze strany samotných občanů. Prvním základním principem je *koprodukce veřejného přínosu*, kdy samotný přínos není pouze blahobyt jakožto endogenní práce na dobrém životě, ale také se jedná o komodity, popřípadě bezplatné služby, které jsou poskytovány bez rozdílu všem. To znamená, že opatření by měla vést k motivaci obyvatel podílet se na spoluutváření tohoto přínosu, tedy poskytnout obyvatelům takové nástroje a příležitosti, aby bylo možné jejich zapojení se do práce s tematickým zaměřením na komunitu, zdraví nebo například životním prostředí. Občané by neměli fungovat pouze jako dobrovolníci z hlediska snížení nákladů. Cílem je z nich vytvořit kvalifikované, odpovědné a efektivní producenty veřejného blaha (SIRIANNI, 2009).

Druhým principem je krok od komunity samotné, kdy sama využije něco ze svých vlastních prostředků. Jde o změnu přístupu jak samotných institucí, tak i zaangażovaných obyvatel a komunit. Instituce pracují s klienty, kteří přicházejí s požadavky. Kretzmann a McKnight (1993, v SIRIANNI, 2009, 45) trefně zmiňují že, „klienti mají nedostatky a potřeby. Občané mají schopnosti a dary.“ Jde tedy o to nestát pouze s nataženou rukou, ale komunita sama by měla využít svých prostředků a možností pro vlastní rozvoj. Dají se využít podnikatelské aktivity komunity, volné pozemky, dovednosti, znalosti, přátelské sítě a další, čímž využijí i nemateriální oblasti vlastního bohatství a nebudou závislí pouze na finančních prostředcích plynoucích od příslušné instituce (SIRIANNI, 2009). Tímto způsobem nejen komunita objeví nové prostory rozvoje, ale také ukáže instituci jistou nezávislost. To může být ze strany instituce přijato kladně v případě participativního nastavení systému vládnutí. V autoritativním režimu vládnutí pak instituce na tento typ využívání vlastních kapacit může reagovat svými prostředky tak, aby další takové svobodné aktivity minimálně administrativně znepříjemnila. K tomu je využívána disciplinární moc obsažená v institucích a skrývá se za oficiálními prohlášeními, pravidly a zákony. V rámci těch disciplinární moc klasifikuje, určuje, rozmisťuje jedince, aby je mohla ovládnout (FOUCAULT, 2000).

Sdílení odborných znalostí je třetím principem, který se týká jak odborníků, tak i místních obyvatel. Každá tato skupina přináší informace jiného typu, ovšem všechny jsou

použitelnými na sledovaném území. Bez propojení obou typů informací by nebylo na území nahlíženo komplexně a mohly by v průběhu realizací, či implementací vyvstat problémy, na které bylo možné přijít právě tímto propojením. Informace od odborníků by měly být prezentovány takovou formou, aby byly pro komunitu snadno a prakticky využitelné a existovala zde možnost je zpochybnit ze strany znalostí místních (SIRIANNI, 2009).

Dalším principem je *umožnění veřejné diskuze/deliberace* (Enable public deliberation), kdy je přizvána i široká veřejnost. Požadavek na takovou diskuzi tkví v pragmatismu a vedení racionálního dialogu. Obyvatelé mají vyhodnotit argumenty a možnosti, zvážit náklady, přínosy a navrhnout možné kompromisy, aby bylo dosaženo konsenzu. Jednou z myšlenek této diskuze je obohacení fóra o myšlenky, zájmy a perspektivy občanů, které by voleným zástupcům zůstaly skryty a také tvrzení, že takto zúčastnění občané pocítují vyšší úroveň legitimacy i s rozhodnutím, i přesto, že nesplňuje jejich požadavky. Také se objevuje názor, že zapojení obyvatel signalizuje úctu a uznání jejich hlasu (SIRIANNI, 2009). Ovšem celková potíž při takových diskuzích je skutečné vyslechnutí obyvatel, nikoliv jejich přizvání jen na oko, umístění na dobře viditelnou pozici a sebrání plusových bodů od veřejnosti. Přesně tyto nástrahy pojmenovává Shery Arnsteinová (1969) na principu svého Participačního žebříku. Ani samotné přizvání občanů nebo jejich umístění do nějaké skupiny, či pozice ještě není znakem participace (LeGATES, STOUT, 2011)

Další problematickou částí tohoto čtvrtého principu je už samotné použití deliberace pro diskuzi s občany. Smyslem deliberace je dospět k racionálnímu konsenzu. Cokoliv, co se vymyká rozumným argumentům již do takové debaty nepatří. Pravdou je, že i za racionální důvody se dají skrýt vlastní zájmy. Ještě více než trvání na racionalitě je chorobné směřování ke konsenzu. Předpokladem demokratické debaty je rozpor, pluralita názorů, některých i nesmiřitelných. Demokratická debata má mít schopnost všechny tyto názory pojmut. Deliberace v sobě má formu latentního násilí, které takto bojuje proti demokratické debatě za účelem shody (SPRINGER, 2010).

Podpora udržitelného partnerství je rozvíjena mezi občany a zainteresovanými stranami, tam, kde touto formou dochází k posílení občanské infrastruktury a zároveň pomocí tohoto partnerství dochází k lepším politickým výsledkům. Tedy například propojení městských úředníků ve spolupráci s místními komunitami při městském

plánování. Takové plánování probíhá napříč byrokratickými strukturami a zahrnuje všechna nosná témata, která jsou pro obyvatele důležitá – bydlení, zeleň, doprava, land use. Opět se zde pracuje s názorem, kdy zapojení občanů a hovory s nimi pak dojde k vyšší úrovni legitimacy se vzniklým rozhodnutím. Také je zde zmínka, že takový přístup je značně časově náročný a mnohdy neefektivní (SIRIANNI, 2009). K tomu by se dalo dodat, že očima technokratického plánovače je jakékoliv zapojení obyvatelstva svým způsobem zdržením a efektivita je vždy zmařena právě pluralitou názorů, kterou se tyto demokratické metody plánování rády vyzbrojují. Aby však se i nadále tyto metody mohly označovat jako demokratická, musí trpět přístup obyvatele, který svými názory a prioritami zdržuje celý proces plánování.

Další princip se opírá o strategické budování oblastí a sítí, „aby bylo zajištěno, že celá řada občanských složek potřebných k vyřešení složitých veřejných problémů, může být řešena relativně soudržným, efektivním a udržitelným způsobem.“ (SIRIANNI, 2009, s. 56). Jedná se tady o vybudování dynamických občanských a institucionálních kapacit, které budou svým propojením a přesahem do jednotlivých témat řešit veřejné problémy. Na základě vzniku takové sítě je možnost čerpání různých grantů z různých oblastí. Zapojení státních institucí a místních samospráv, které mají veřejný mandát, finanční zdroje i strategické pozice při budování kapacit spolu s neziskovým sektorem dává vzniknout funkční síti zaměřené detailně na problémy v území. Na základě takové spolupráce mohou vznikat nové pozice i pracovní skupiny, finančně a odborně zajištěny tak, aby mohly vykonávat svou práci kvalitně. Propojením obou skupin dojde zároveň k propojení přístupů top down a bottom up. Kdy z každého se dá vzít to pozitivní, co přináší (SIRIANNI, 2009). Oba dva principy jsou v tomto spojení silné, jelikož dojde ke zefektivnění vytváření nových kapacit z potřeby území a lidí v něm. Sám přístup top down jen těžko dokáže reagovat na místní specifika tak, aby byl schopen produkovat opravdu efektivní řešení. Přílišný důraz na tento přístup vede pouze k byrokratickému nabobtnávání a alibismu pro veřejnou správu tolik vlastní.

Snad nejsložitější a zároveň nejdůležitější je následující princip, který obnáší změnu institucionální kultury. To, aby obyvatelé byli vůbec ochotni se zapojit a posléze jejich zapojení bylo relevantně ukotveno ve vzniklých plánech a jejich implementacích, je nutné změnit přístup institucí a celý pohled na občana a na jeho právo participovat. Instituce sama nesmí pohlížet na zapojení občana jako na své vlastní oslabení (SIRIANNI, 2009,

SPRINGER, 2010) Například označení občana jako zákazníka nebo klienta. „Zákazník není správným právním slovem pro vytváření spolupráce. Zákazníci jsou subjekty, které mají být přesvědčeny, přemlouvány, dokonce manipulovány, avšak nejsou vždy osobami, s nimiž je třeba konzultovat nebo je jim věnována role při navrhování. Doporučuji partnera jako alternativu, ale občan také není špatný,“ pojmenovává problém Paul Light (1998, v SIRIANNI, 2009, s. 59). Jedná se tady o přístup, který zaujme organizace směrem k zapojeným občanům, jejich pohled na ně jako na plně kvalifikovanou odbornou sílu. Tato změna kultury obnáší i změnu identity samotných institucí, ať již úřady nebo neziskové organizace vstupují do území s jistou identitou odlidštění či cizinců a lidí zvnějšku.

Osmým, tedy posledním principem je zajištění vzájemné odpovědnosti. Stejně tak jako jednotlivé kroky spolupráce na sebe navazují a souvisí spolu, stejně tak spolu souvisí i zodpovědnost za celý proces. Nelze rozdělovat jednotlivé aktéry na ty, co jsou zodpovědní za práci druhých a ty kteří jsou pouze přizváni a zodpovědnost za svoji práci nenesou. Jde o samotné zakotvení všech těchto skupin do spolupráce i pomocí pocitu jejich zodpovědnosti. Siranni (2009) čerpá od dvou autorů jejich koncepty vzájemné zodpovědnosti. Prvním je koncept odpovědné autonomie (accountable autonomy) od Archona Funga a druhým tzv. souběžná zodpovědnost (simultaneous accountability) od Edwarda Webera.

První koncept přináší pohled na zvýšenou míru autonomie, kterou daná skupina dostane v případě, že bude zodpovědná za svoje kroky a kvalitu své práce. Zde je tedy patrný posun, kdy skupina již není odpovědná pouze pár lidem v hierarchii nad nimi, ale je odpovědná všem lidem v přiděleném území. Jedná se tzv. 360 stupňovou zodpovědnost, která nehledí pouze na efektivní výsledek, ale je součástí celého procesu, u kterého dbá na jeho demokratičnost (SIRIANNI, 2009). „Odpovědná autonomie zkrátka činí odborníky z veřejného sektoru přímo odpovědné vůči občanům, s nimiž spolupracují, ale také znamená novou úroveň odpovědnosti občanů za kvalitu své vlastní demokratické práce – jejich jednání, plánování, řešení problémů, každodenní spolupráci a dosažení výsledků.“ (SIRIANNI, 2009, s. 64). Weberův koncept pak ukazuje, že v důsledku propojení místních zájmů a zájmů státních není byrokracie jediná, která vymáhá nějaké právo a nese odpovědnost. Rozšiřováním hranic zainteresovaných stran mohou vznikat nové vazby, které pak podporují myšlenku odpovědnosti (SIRIANNI, 2009). Participace sebou nese

dohled, ale i odpovědnost nad průběhem procesu, ale také implementací a následně i pořízení zpětné vazby, která poskytuje cenné informace o slabinách a potenciálu vylepšení celého procesu (SINCLAIR, 2011).

Sager (2016) přináší koncept *aktivistického plánovače*, který je zapojen do přípravy a propagace plánu, ovšem odlišuje se od zapojené veřejnosti svým aktivistickým stylem. Ten se vyznačuje přímou aktivitou bez nutnosti čekání na kroky veřejné správy, která se odhodlává k participaci s obyvateli. Aby byl koncept aktivistického plánovače naplněn, tento člověk nepřednáší pouze požadavky na změny a iniciuje ostatní dělat totéž, ale přináší také návrhy a plány, jak vzniklé situace řešit. Právě tento požadavek je zásadním, jak uvádí Sager (2016, s. 1264) „ne každá skupina, která protestuje proti plánu, je aktivistická plánovací skupina.“ Nutné je taky, aby se snažil ovlivňovat plány. Nejen jejich znění, ale také lokalizační charakteristiky. Vyšším stupněm je radikální plánovač, který ve svém jednání odráží odpor vůči autoritám a útlaku slabších skupin. Přidává také vliv aktivistického plánovače, který pochází z území, kterým se zabývá. Pro plánovače přicházející zvenčí prostor postrádá význam a považují ho za něco, co mají měnit. Na příkladu z Dánska ukazuje, že rozvoj oblasti není jen změna, ale také zachování. To je mnohdy v zájmu místních, kteří si přejí udržet klidnou a nezměněnou podobu okolí jejich domovů, což může stát proti motivaci a cílům „politiků, projektantů a developerů, kteří upřednostňovali hustší a neoliberalní obnovu potenciálně výnosné nábřeží poblíž centra města.“ (SAGER, 2016, s. 1275).

3.2 Praktiky jako reakce

Vše výše uvedené až na malé výjimky, a to aktivistického plánovače, podporuje pasivní přístup veřejnosti, která počká, až bude přizvána. Realita je však taková, aby byla veřejnost zapojena, musí sama podnikat kroky. Nejen aby na sebe upozornila, ale aby si vybuodovala takovou pozici, že se místní politika bude obávat jejich aktivit, a proto se s nimi raději spojí. Vše výše uvedené probíhá v oficiálních rovinách viditelných, publikovaných. V následujících odstavcích se bude jednat o postupy, které nemusí být vždy zjevné, ovšem jsou to postupy, které vytváří akční podhoubí, nejen pro okamžitou akci, ale i pro ty pozvolné se všemi následnostmi. V konceptu, kterým komunitní plánování je, je valná většina kroků závislá na vůli komunální politiky – proto je třeba tuto vůli, někdy více, někdy méně, tiše přetvářet.

At' jsou praktiky prováděny tiše anebo se demonstrují před publikem, vždy je pro jejich existenci nutnost možnosti výběru, a tedy přítomnosti svobody. To ukazuje, že moc nemá pouze represivní charakter. Jedinci se pod jejím vlivem uchylují k různorodým volbám, které jsou závislé na sociálně-prostorovém uspořádání toho kterého jedince a také potenciálu jeho schopností. Koncept *společenské akce*³ (PANELLI, 2004) si všímá všech těchto faktorů se zacílením na občanské aktivity s motivací něco změnit. Studium takových aktivit ukazuje, jak „mohou lidé jednat společně, aby se účastnili, provokovali, anebo změnil podmínky, v nichž žijí, a tak se podílejí na své společnosti“ (PANELLI, 2004, 183). Společenské akce nemusí být nutně antisystémovou záležitostí, záleží totiž na daném systému, strukturách nebo nastaveních míst a společnosti. Tyto akce je nemusí napadat nebo upravovat, mohou je také udržovat nebo upevňovat. To koresponduje s myšlenkou, že tyto aktivity jsou důsledky mocenských vztahů (FOUCAULT, 1996, PANELLI, 2004).

V rámci společenských akcí je třeba se soustředit na pět základních prvků, které dané aktivity ovlivňují. Nejde jen o samotnou *aktivitu* a její *aktéry*, zásadní je také *účel* a ukotvení v *kontextu* a *prostoru*. Zmíněné faktory se pak neuplatňují samostatně a diskrétně. Jednotlivé volby a činnosti se vytváří a proudí v různých spletech, konfliktech a kombinacích. V přímém studiu společenských akcí je široké spektrum voleb jedinců odrazem existence svobody v jejich jednání. A jejich jednání nabývá takových podob, které reprezentují variabilitu zkušeností a také rozdílů mezi aktéry. Heterogenita identit, vnímání, role, činnosti, to vše vytváří specifické prostory jejich života. Proto by se dalo tvrdit, že každá taková společenská akce je vedena metodou DIY právě proto, že obsahuje a je ovlivňována všemi specifiky místa, v rámci, kterého se uplatňuje (FOUCAULT, 1996, PANELLI, 2004, SPRINGER 2014).

V kontextu práce lze uvést i případy, které mohou povzbudit k činnosti, ačkoliv jsou nastaveny ke znevýhodnění – jedná se o sociální nebo politickou marginalizaci. Vyčleňování určitých obyvatel může vést k jejich frustraci a apatii, ale také se může projevit zvýšeným zájmem o aktivní zapojení se. Tyto „rozzlobené“ skupiny s vůlí něco změnit dokáží motivovat i další obyvatele. Ti nemusí nutně sdílet stejné životní podmínky, ovšem dokáží se ztotožnit s jejich identitou nebo s ní solidárně cítit. Tato heterogenní skupinová aktivita nedokáže vyřešit sociální nebo jiné rozdíly, ale dokáže rozdíly na určitý čas překročit, aby bylo dosaženo společných cílů. Jako například zabránění marginalizace

³ Přeloženo z anglického social actions

určité skupiny, ať ze strany politických aktérů nebo samotných obyvatel, podobně to může být v případě společné hrozby (PANELLI, 2004, HOLMAN, RYDIN, 2012). Ovšem už sama aktivita je relevantním nástrojem demokratizace vedená „bottom up“, tedy i cílem (PANELLI, 2004, SPRINGER, 2010).

Společenské akce jsou nástrojem, jak demokratizovat veřejný prostor, přístup k němu a rozhodování o něm. Jsou drobnou aktivitou, která spontánně reaguje na vzniklé situace, bez nutnosti čekání na zásadní znamení nebo vyčkávání do doby, až bude situace neúnosná. Také nejsou závislé na hierarchickém uspořádání, tedy na pokynech nadřazených skupin/iniciativ (PANELLI, 2004, SPRINGER, 2014). Činností založenou na dobrovolnosti a horizontálním uspořádání lze pomalu měnit i zakořeněné hierarchické uvažování lidí, kterým automaticky posilujeme a legitimizujeme nadvládu nad sebou, ať již institucí nebo jiných jedinců. Je třeba odhalit mikro-techniky, kterými instituce, potažmo disciplinární moc, podsouvá jednání, které vede k odevzdání vlastní budoucnosti do rukou institucí (WARD, 1996). Je tedy nutné uvažovat i v souvislosti s institucí o existenci mocenských vztahů, tohoto zápasu. A aktivitou jí znemožňovat vytváření apatie občanské společnosti. Jednotlivé prostory činností obou skupin nejsou striktně odděleny a jedna nekončí tam, kde druhá začíná. Instituce má ze své podstaty svoji činnost vymezenou zákonem a nepodniká nic, co jí zákon neumožňuje. Naopak občanská společnost má svoji činnost zákonem omezenou, tedy jde ve svých aktivitách tam, kam až to zákon povoluje. A zde se tato dvě pole působení a jednání setkávají, překrývají a utkávají. Kreativní občanská společnost má pak výhodu v tom, že svými nápady je vždy o krok před legislativou.

To, co Panelli (2004) popisuje jako společenské akce by se dalo přenést do teorie Michela de Certeaua (1997), který tyto aktivity pojmenoval taktiky. Postavil je do opozice ke strategiím. S nádechem neomarxistického rozdělení mezi silné a slabé uzurpující na moci silných jednotlivé koncepty objasňuje. Strategie jsou spíše masivní mocenská centra, která jsou určena na základě nějakého místa. Tohle místo je jim přisouzeno jako vhodné a jeho a jejich síla je v tom, že o tom nikdo nepochybuje. Moc strategií vychází právě z místa, kde se soustředí subjekt s vůlí a moci (např. město, vědecká instituce, podnik nebo armáda atd.). Ačkoliv je to poněkud karteziánský pohled na prostor, kde se uplatňují síly skryté, manipulující a ovlivňující každým okamžikem naprosto nepozorovaně, jedná se o běžné mocenské postoje moderní vědy či politiky. Jistota přisouzeného místa zaručuje strategii plánovat svoje kroky a relativní stabilitu neovlivněnou okolnostmi. Navíc

disponuje možností dané místo kontrolovat. Například zavedením panoptických metod je strategie schopná disponovat znalostí místa, které její moc upevňuje. A v tomto kontextu to není, že by vědomosti vycházely z místa, ale spíše vědomostmi si tak svoje místo upevňují. Moc je tedy předpokladem těchto znalostí, a nikoliv jejich účinkem nebo atributem (DE CERTEAU, 1997).

Naproti tomu taktika je doména „slabších“ nedisponujících vlastním vymezeným místem. Jde o umění přelstít protivníka na jeho vlastním území, na území, které je jím organizované. Nejde jenom o to odmítnout nastavená pravidla, taktika je také způsob, jak využít stanovená pravidla ve svůj prospěch. Jednoduše uzpůsobit si je podle vlastních potřeb. A jak strategie je spíše záležitostí s předpokladem místa, tak taktika je záležitostí času, okamžiku, který dokáže využít pro svůj manévr. Akce jsou izolované, jelikož taktika nedisponuje místem, na kterém by svoje výpady připravovala. Zatímco strategie se může na svoje akce připravit a pro taktiky jsou tyto akce buď teď anebo nikdy. Využít slabiny, praskliny a mezery masivního systému, pytláčit v něm, přelstít ho. Musí být kreativní, aby trik, který provádí systém překvapil, tak že využije konkrétní situaci (DE CERTEAU, 1997). „Taktiky jsou určeny absencí moci, jako strategie je organizovaná požadavkem moci“ (DE CERTEAU, 1997, s. 38). Taktiky jsou schopné využít špatný argument tak, aby se zdál lepším, než skutečně je. Na základě využití příležitosti, okolnosti se intervnují do situace a transformují ji ve svůj prospěch. Jsou nestálé jak z hlediska množství aktivit, trvání a nepravidelných rytmů. V případě taktik jde tedy o sázku na čas, zatímco strategie sází na místo (DE CERTEAU, 1997).

Podobně jako předešlé koncepty se k aktivitě obyvatel staví tzv. aktivistické plánování, o němž již bylo psáno výše. A podobně jako společenská akce (2004), ani aktivistické plánování nemusí nutně být antisystémovou záležitostí, nemusí se vztahovat ani proti komunálním politikům, ani proti vyšším stupňům správy. To co řeší jsou otázky často opomíjené hlavním plánovacím proudem, jako jsou životní prostředí, inteligentní růst, udržitelná doprava. Formují se na základě odporu k neoliberalnímu plánování zaměřenému pouze na zisk a nekonečný růst. Kritizují nedostatečné zapojení veřejnosti a všímají si často používaného slova *účast*, které je pro ně pouhým alibi a vyprázdněným výrazem. A v příhodném nastavení lokální politiky mohou být přínosným zdrojem informací a podnětů pro politické reprezentanty. Jelikož se pohybují na rovině politického nesouhlasu ne-celo systémového, jsou konstruktivní, přináší alternativy metod, plánů a procesů rozhodování.

Nejde jim ani tak o stanovování cílů, jako spíše o způsoby, jak těchto cílů dosáhnout. Zaměřují se na kritiku způsobů, jakými je zvykem plánovat (SAGER, 2016).

Aktivistické plánování má řadu způsobů, jak upozorňovat na necitlivý vývoj míst. Mimo setkávání, diskuzí a přednášek se mohou přiklánět i k demonstracím, blokádám, bojkotům nebo squattingu. Jejich snaha o ekonomickou spravedlnost je v rozporu s neoliberalní politikou (SAGER, 2016), která udává krok současným politickým trendům. Z toho důvodu jsou i tyto složky aktivismu spojené s plánováním důležité, jelikož upozorňují na témata, které mohou zůstat stranou a která nejsou součástí diskurzu rozvoje.

Jak je výše uvedeno, snaží se o konstruktivní kritiku, i přestože některé jejich aktivity mohou být považovány za poněkud radikální. Lze uvést na příkladu squattingu. Ve své podstatě se ve většině případů snaží zachránit nebo upozornit na hodnotné budovy, které mají ustoupit podnikatelským záměrům, čímž dochází k přeměně tváře místa. Také svojí činností upozorňují na budovy, které chátrají a nemají žádné upotřebení, s tím, že oni sami by pro ni nějaké měli (SAGER, 2016).

4 METODIKA

Použité metody se pohybovaly v rovině kvalitativního výzkumu. Původně bylo zamýšleno vytvořit ucelenou case study, tedy přidat analýzu dokumentů, novinových článků, pozorování zasedání zastupitelstev i facebookových diskuzí. Nakonec bylo od tohoto upuštěno s motivací nejprve důkladně prozkoumat data z rozhovorů s respondenty které se stanou bází dalšího výzkumu.

Zvolením kvalitativních metod došlo k úplnému odmítnutí pozitivistického nazírání na svět. Svět, který by měl odrážet realitu reprezentovanou všemi stejně. Na základě toho je logické, že došlo k odklonu od ambice vymezovat objektivní kritéria a hledat pravdu o tom, jaké město je (ŠVARÍČEK, ŠEĐOVÁ, 2007). Naopak cílem bylo vystihnout konstruovanou skutečnost očima dotazovaných respondentů. Ti jsou součástí svého prostředí, které utváří je, ale zároveň i oni utváří prostředí. Vlivy se šíří všemi směry a nedá se vystihnout kde končí vliv jedince a kde začíná vliv společnosti (KAUFMANN, 2010). Proto se dá tvrdit, že není pochyb o tom, že město samo o sobě fyzicky existuje, ovšem veškeré děje a situace vytváří jeho obyvatele, komunity, společnosti. A proto nejnáze, jak zjistit, zda je město připraveno na proces komunitního plánování, bylo zeptat se potenciálních aktérů tohoto procesu. Přesné znění výzkumné otázky je: *Jakým způsobem vnímají potenciální účastníci komunitního plánování připravenost prostředí města Moravské Budějovice na tento proces?* A respondenti v rámci jednotlivých rozhovorů přinesli různé pohledy podle toho, co pro ně bylo důležité.

V rámci rozhovorů, jsou odpovědi respondenta zrcadlem tazatele. Pokud je tazatel ve svých formulacích strohý, příliš konkrétní a jednoznačný, může podobné odpovědi očekávat i od respondenta. Heslovité odpovědi či smrštění na ano-ne je důsledkem hierarchie, kterou respondent očekává a která jeho očekávání utvrzuje právě strohostí tazatele. Rozhovor by se měl pohybovat v rovině konverzace, která otevírá možnosti vyjádření respondenta (KAUFMANN, 2010). Nejen otevírá, ale umožňuje mu diskutovat sám se sebou a odhalovat kontexty a pohnutky jeho jednání. Z důvodu, že na některé otázky respondenti odpovídali poprvé v životě, popřípadě se jednalo o věci, které dělají automaticky a nikdy o nich nepřemýšleli, byla snaha jim poskytnout prostředí, ve kterém se mohou pozastavit nad odpovědí, přemýšlet nad ní (i nahlas). Z toho důvodu se v průběhu sběru dat výzkumnice posunula od polo-strukturovaných rozhovorů k nestrukturovaným.

Z praktického hlediska byla vždy připravena na variantu, že nestrukturovaná verze nebude fungovat, tedy že se vrátí v průběhu rozhovoru k nachystaným tematickým okruhům. Minimálně byly definovány důležitá témata, kudy by se měl rozhovor ubírat, aby nedošlo k odklonění o původního záměru (ŠVARŤÍČEK, ŠEĎOVÁ, 2007). Ovšem ukázalo se, že v průběhu získávání dat a prohlubování znalostí kontextů se tato nutnost postupně vytrácela. Ukazovalo se, že pro různé respondenty jsou důležité jiné souvislosti a tlačit je otázkami jinam by zakrylo právě jejich důvody k určitým krokům. Tazatelka využila svojí pozice, kdy pochází z blízkého okolí města a v případě, že rozhovor vázl nebo ještě nepostoupil do důvěrnější roviny, uvedla několik vlastních zkušeností, což vedlo k přiblížení k respondentovi. Ten se pak mohl cítit více jako součást výzkumu a nastínilo mu to také, jaký typ odpovědí tazatelka chce dostávat. Ne heslovité, ale spíše části příběhů, které mají kontext i motivy.

Vůbec na začátek rozhovoru bylo nutné se přenést přes pasáže, které byly více obecné a místy oboustranně rozpačité. Podle Kaufmanna (2010) je v této fázi respondenta třeba uklidnit, vyslechnout i informace, které nejsou pro výzkum tak důležité a až po nějaké chvíli respondenta směřovat nebo se ho dotazovat a doptávat na ty části, které se tazateli jeví jako důležité. Také upozorňuje na to, že je třeba být pozorný, a i v pasážích, kde má zprvu pocit, že nic zajímavého nezaznělo „to zajímavé slyšet“ (KAUFMANN, 2010, s. 60).

Kvalitativní přístup, jelikož nemá jedině opodstatnění snažit se data smřít do číselných údajů. Jsou bohaté právě souvislostmi a pohledem aktivnějších jedinců na jejich realitu ve městě. Tu si konstruují na základě vlastních zkušeností a je v čase nestálá a prochází neustálým vývojem. Což již samo o sobě odporuje pozitivistickým metodám o konzistentním světě „tam venku“ (HENDL, 2016). Chování jednotlivých respondentů nevychází z nějaké domnělé lidské přirozenosti, ale zkušeností a vztahů, a proto by analýza bez těchto kontextů neodhalovala, co se skrývá pod viditelnými kroky. Respondenti jsou součástí určitého společenského systému v rámci města, který se neustále proměňuje, a proto nejsou stabilní ani jeho obyvatelé. Ti jsou ovlivňováni přeměnami systému a sami tento systém mění (BERGER, LUCKMANN, 1999).

Jelikož nebylo cílem práce pokládat základ nějaké teorii, spíše si ujasnit stav participace a aktivních jedinců, byly pro analyzování použity prvky tematické analýzy a technika vyložení karet (HENDL, 2016, ŠVARŤÍČEK, ŠEĎOVÁ, 2007). Prvním krokem

tematické analýzy byl sběr dat, který je popsán výše, ten se prolínal s doslovným přepisem rozhovorů. Při opakovaném pročitání dat vznikaly první nápady, jakým směrem se výzkum bude ubírat. Taky právě prolínání sběru a přepisů umožňovaly formulovat výzkumnou otázku více konkrétně než na začátku a podřídit tomu následný sběr dat. Po ukončení přepisů začala fáze kódování textu. Tato fáze by zřejmě mohla trvat i roky, jelikož práce s kódy, jejich slučování, rozdělování a přejmenovávání přináší s každým dnem trochu jiný pohled na věc. V rámci kódování byly ponechány některé výrazy, které použili respondenti, jelikož vystihovaly přesně to, co označovaly. Těmto výstižným názvům se říká „in vivo kódy“ (Strauss, Corbinová, 1999). Mezi tyto „in vivo“ kódy patří například kód *bublina*, *šuškanda*, *hlasovací mašinérie* nebo *klacky pod nohy*.

Dalším krokem je vyhledávání témat (HENDL, 2016). Zde došlo k práci s jednotlivými kódy, které byly seskupovány pod jednotlivá témata. V rámci této části byly vymezeny čtyři velké tematické bloky: Prostředí města, Postoje městského úřadu a vedení města, Postoje spolků a aktivnějších jedinců a Postoje obyvatel. Všechny tyto tematické skupiny jsou konstruovány z pohledu tázaných respondentů a nejsou diskretními celky, nýbrž dají se mezi nimi pozorovat vazby. Ovšem pro názornost jsou uvedeny v tabulce 1 spolu s podtématy, které vytváří tyto větší tematické celky. Posledním krokem je sepsat závěrečnou zprávu, která odpovídá na výzkumnou otázku na základě zjištěných dat.

Právě závěrečná zpráva vychází z textu, který se formoval již po fázi kódování a hledání souvislostí mezi tématy. Zde bylo technikou „vyložení karet“ uspořádáno množství kódů, v rámci témat do souvislého textu. Došlo k „převyprávění obsahu jednotlivých kategorií“ (ŠVARŤÍČEK, ŠEĐOVÁ, 2007, S. 226). Tento krok byl zvolen právě z hlediska, že data z této práce budou bázi pro další pokračující výzkum, a proto je třeba v nich udělat systém. Je jasné, že i tento systém se postupem času a na základě získaných nových informací může přetvářet, ovšem práce s uspořádaným souborem dat pod určitým tématem zaručuje vyšší systematičnost i v rámci korektur.

Tab. 1: Tematické celky s dílčími tématy vzniklé v rámci analýzy

Město	Postoje MěÚ a vedení města	Postoje spolků a aktivních jedinců	Postoje obyvatel
Prostředí města	Strategie města	Aktivismus	Dobrovolnictví
Příležitosti města	Kritika města	Mladí věřící	Mladí

	Osoba starosty	Spolky	
--	----------------	--------	--

Podtémata tvořící tematické celky (město, postoje MěÚ a vedení města, postoje spolků a aktivních jedinců, postoje obyvatel) jsou v rámci jednotlivých kapitol převyprávěny kódy, které tyto podskupiny tvoří. Řada podskupin je tvořena kódy, které striktně nespádají do jedné podskupiny. Z toho důvodu se mohou objevit ve více podskupinách, ovšem v každé jsou popisovány v kontextu daného tematického celku a podskupiny.

4.1 Období sběru dat

Určitě důležitou stránkou sebraných dat je období, ve kterém byly sbírány, a to květen 2017 až srpna 2018. Původním impulzem pro zahájení rozhovorů byla mírná aktivizace několika osob z města. Na jaře 2017 zaznívala stále hlasitější kritika ze strany veřejnosti i opozičních zastupitelů proti záměru opravy náměstí v podobě, o které bylo rozhodnuto. Na základě kritiky se jedna osoba dostala do přímé konfrontace s vedením města v přímém přenosu ze zasedání zastupitelstva. Restriktivně vedená diskuze ze strany města spolu s obětavou obhajobou vedení města koaličními zastupiteli ve výzkumnici vytvořili pocit či podezření, že demokratické principy, minimálně v jednání zastupitelstva, jsou na ústupu. Debata se vůbec nepohybovala v agonistické rovině a tolerance plurality názorů se vytratila a konfrontace se přesouvala do osobní roviny.

S vizí, že na příkladu města Moravské Budějovice bylo plánováno zkoumat koncept komunitního plánování tak v této situaci nepřipadal v úvahu. Žádné neprobíhalo. Co však začalo být zajímavější bylo, proč se nedokáží prvky komunitního plánování ve městě uplatnit? Kde je vůle obyvatel měnit svoje místo žití? Co v obyvatelích vyvolává apatii? A je skutečně město natolik „mrtvé“, jak se jevílo zvenčí výzkumnici? Tyto otázky vedly k úvodnímu předvýzkumu a vytipování osob, které mohou narážet na jednání města ve svém snažení. Tito lidé by totiž z vlastní iniciativy mohli být prvními články v procesu komunitního plánování. Na základě povědomí obyvatel, facebookových diskuzí a novinových článků byli vytipovány dvě osoby, či skupiny osob, jejichž aktivita byla v prostředí města identifikovatelná. Další respondenti byli vybíráni metodou sněhové koule, kdy byli označeni respondenty jako patrní svou aktivitou nebo iniciativou.

V první fázi sběru došlo ke třem rozhovorům, které reflektovaly situaci jara až podzimu 2017. Vzhledem ke tříměsíčním intervalům mezi jednotlivými zasedáními zastupitelstva se reakce na vyvíjející se kauzu kolem rekonstrukce náměstí a na to

navázanou vlnu kritiky nejvýrazněji projevovaly vždy v období kolem zasedání. Druhá fáze sběru dat proběhla na jaře 2018, kde se již projevil blížící se komunální volby. Právě komunálními volbami bude ukončen sběr dat, jako jedné etapy, kterou ovlivňovalo i složení zastupitelstva a vedení města.

4.2 Etika výzkumu

Respondenti před provedení rozhovoru byli dotázáni, zda souhlasí s uveřejněním jejich rozhovorů v anonymizované podobě. Bylo jim také sděleno, že mohou kdykoliv odmítnout odpovídat anebo si vyžádat neuvedené sdělené informace. Čehož dva z nich využili a vyjádřili se mimo záznam, protože to považovali důležité z hlediska kontextu, ale nechtěli být s danou informací spojováni. Jednalo se o vztahy na městských školách a pověst starosty města.

Jelikož respondenti sdělovali informace, které by se daly považovat za citlivé, je třeba chránit jejich anonymitu. Především z důvodu určení místa výzkumu by nebylo pro místní obyvatele těžké odhadnout, který respondent tvrdí co. Proto při představování respondentů byla řada specifických informací zamlčena. Z toho důvodu došlo v rámci interpretace také ke změně pohlaví některých respondentů a poměrně široké věkové kategorii. V úryvcích, kde by přímo odkazovali na další respondenty došlo také k drobným úpravám. Není to však v rozporu s cílem výzkumu, jelikož výzkumná otázka se neptá na vazby mezi jednotlivými respondenty, ale na jejich vnímání prostoru města. Z toho důvodu nedošlo ke zkreslení informací v kontextu výzkumné otázky. Podobný postup je doporučován v Hendl (2016), v případě, že výzkumník, v tomto případě výzkumnice, působí na jednom místě a jeho okolí za rok výzkumu dokázalo vyzorovat, se kterými lidmi se stýká, mluví atd.

Respondentům byla částečně zatajena výzkumná otázka, ovšem ne směr výzkumu a tematické směřování. Sama výzkumná otázka se v průběhu sběru dat částečně změnila a stávala se konkrétnější, než byla na začátku. Její změna proběhla především od obecného nastavení vztahu ve městě k vnímání města respondenty. Což jim nebylo zdůrazňováno především z toho důvodu, aby si nepřipadali příliš pod tlakem a odpovědi se nepokoušeli formulovat, tak jak si mysleli, že mají zaznít. Tím se výzkumnice snažila zamezit dostávání od respondentů „správných odpovědí“.

4.3 Participanti

Jak bylo výše uvedeno, výběr respondentů probíhal tak, že sami respondenti odkazovali na dalšího. S poslední respondentkou, což byla Hermína již došlo k ukončení rozhovorů, jelikož se v prostředí města nevyskytoval nikdo další, o kom by respondenti řekli, že zaznamenali jeho aktivitu nebo iniciativu. Od toho se odvíjí počet respondentů. Jelikož již takto reprezentoval zkoumaný problém nebylo nutné se uměle navyšovat počet respondentů. Co bylo sbíráno dál, byly dokumenty, novinové články, diskuze atd. Tedy dokumenty, které budou určeny k další analýze a jejich sběr probíhal až do začátku října 2018, tedy do komunálních voleb.

Rozhovory s respondenty byly doslovně přepsány, proto obsahují hovorové i vulgární výrazy. Především vulgarismy byly v textu ponechány pouze v případě, že vystihovaly situace, tedy rozčarování nebo pohrdání. Vulgarismy jsou opatřeny nahrazením písmenek hvězdičkou. A fungují pro dotvoření atmosféry. Ve výsledku k uvedení vulgarismů došlo pouze u Hermíny a Olgy, ačkoliv se vyskytovaly i u jiných respondentů. U obou bylo vyhodnoceno, že se nejedná o styl jejího jazyka, ale o skutečné rozčilení nad situací, kterou popisuje. A proto i tyto expresivní výrazy nesou také svoji informaci.

V ostatních případech byly z textu odstraněny, jelikož nepřinášely žádnou informaci. Výňatky z rozhovorů jsou uvedeny v uvozovkách a psány kurzívou. Uvozovky jsou bez diskuze jasným signálem, že se jedná o přímou řeč. Kurzíva byla zvolena z důvodu optického oddělení toho, co je text autorky a toho, co je řečeno respondenty. Kurzíva bez uvozovek je poté použita pro silné kódy, které jsou popisovány v rámci jednotlivých kapitol. Označení respondentů, kde se na ně explicitně neodkazuje v textu je za citací uvedeno v závorkách. Osoby, které se vyskytují v rozhovorech a nejsou pro výzkum relevantní se ukrývají pod náhodnými písmeny abecedy.

Tab. 2: Údaje o respondentech

Přezdívk	Rozhovor	Věk	Vzdělání	Bydliště	Práce	Poznámky
Kaylon	květen 2017	30-40	VŠ	Moravské Budějovice	Moravské Budějovice	Vedoucí instituce
Róza	květen 2017	30-40	VŠ	Moravské Budějovice	Moravské Budějovice	Aktivní člen spolku
Olga	červen 2017	30-40	VŠ	Mimo Mor. Budějovice	Moravské Budějovice	Vedoucí instituce
Oliver	únor 2018	25-30	VŠ	Moravské Budějovice	Moravské Budějovice	Podnikatel
Hermína	srpen 2018	30-40	VŠ	Moravské Budějovice	Moravské Budějovice	Aktivní člen spolku
Xena	květen 2018	30-40	VŠ	Moravské Budějovice	Moravské Budějovice	Aktivní člen spolku

5 ANALÝZA PROSTŘEDÍ MĚSTA MORAVSKÉ BUDĚJOVICE V KONTEXTU BUDOUCÍHO PROCESU KOMUNITNÍHO PLÁNOVÁNÍ

V následujících kapitolách bude analyzováno a interpretováno prostředí města Moravské Budějovice v kontextu jeho připravenosti na proces komunitního plánování očima potenciálních účastníků tohoto procesu. Respondenti se vyjadřovali k samotnému prostředí města jeho slabinám i možnostem, které skrývají potenciál. Dále pak k tomu, jak oni vidí postoje městského úřadu a vedení města k aktivním jedincům, tedy potenciálním účastníkům komunitního plánování. Další tematickým celkem bylo domácí prostředí téměř všech respondentů, a to jejich postoje a postoje spolků. Zde hovořili o spolupráci mezi jednotlivými spolky a fungování spolků v rámci města. Posledním tematickým celkem byly postoje obyvatel. Ti jsou pro komunitní plánování jedou ze čtyř zúčastněných skupin, čímž se uzavřel čtyřúhelník samospráva – spolky – obyvatelé – podnikatelé, kteří se všichni potenciálně mohou podílet na komunitním plánování. A z toho důvodu bylo důležité se jich zeptat, jak hodnotí pro tento proces město Moravské Budějovice.

5.1 Město

Prvním tematickým celkem je hodnocení města jako takového. Tedy vybavenost, společnost, přístup ke změnám, ale také příležitosti, které město vytváří. A tak by se dal tento tematický celek rozdělit na dvě velká dílčí témata. První by se zabývalo prostředím města z pohledu, jaké se respondentům jeví. Zde se nejvýrazněji uplatňovaly kódy *malé město, maloměšťáctví, lidé se znají, tradice, postoj ke změnám a odliv mladých*. Jako samostatná část se zde nakonec oddělilo téma *veřejného prostoru*. Druhé dílčí téma se pak zabývá příležitostmi města, tedy spíše nadějí do budoucna a prostory, kam se město může při vhodném nastavení vyvíjet. Zde pak nejsilněji působili kódy *vybavenost města, aktivita mladých, naděje, volby, komunitní plánování a tradice*.

V odstavcích níže dojde k popsání jednotlivých kódů, ze kterých se dílčí témata skládají a v závěru této kapitoly dojde ke shrnutí a částečné analýze tematického celku *město*. Níže uvedený text je poměrně bohatý na citace respondentů a informačně hutný. Důvody to má hned dva. Za prvé text dává nahlédnout do dat, jakou mají podobu a za druhé se text snaží poskytnout i kontext, který v rámci tematického celku vyplynul.

5.1.1 Prostředí města

Nejvíce je prostor města ovlivněn a vytvářen svou podstatou *malého města*, kde *se všichni znají*. A lidé se spíše baví o druhých než o sobě. Olga interpretuje způsob běžné komunikace slovy: „*že někdo povídal, že někdo udělal.*“ A vidí v tom komplikaci pro práci s tabuizovanými tématy ve městě, protože podle ní stačí, aby na jednom konci města: „*děti kouřily pod okny finančáka a už to ví starosta.*“ Na což starosta reaguje telefonáty na příslušnou instituci se slovy: „*prosím tě, co tam prostě blázníte, děcka tam kouří.*“

Podle Olgy zde chybí anonymita. Člověk, který se v Moravských Budějovicích půjde poradit s psychologem, se stává viditelným, což vede k tomu, že lidé neřeší problémy, které jsou tabuizované, aby o nich nikdo nemluvil. Malé město zde přetváří zvyky i chování běžných činností lidí, kteří hledají způsoby, jak v mnohých situacích zůstat anonymní. Tím, že tyto prostory anonymity hledají, legitimizují stávající zvyk tím, že neotevívají „nová“ témata, o kterých se dělá, že neexistují. Z praxe hovoří opět Olga, která uvádí, jak se lidé snaží stát neviditelnými, když potřebují pomoc: „*takový to koukání se na lidi, ale nekoukání se na sebe, já potřebuju tu pomoc, ale co na to řekne Máňa, až jí řeknu, že sem byla na policajtech třeba nebo že sem byla u výchovného poradce, protože náš kluk, no náš kluk v žádném případě.*“ Nehovoření o problémech, ale i o obyčejných záležitostech sebou nese nabalování nepravdivých informací, kdy se z nízkoprahového zařízení udělá „*feťácký doupě*“ (Olga) a z církevní školky „*tmářská věc a sekta*“ (Hermína).

Z toho důvodu vidí Olga přínos v něčem, co označila za „*šuškandu.*“ Podle ní je potřeba, aby si lidé o věcech povídali, vysvětlovali si je, jelikož tím se „*obrušují hrany*“ (Olga). Věci se stávají běžnější a běžnější, až se stanou normálními. Tím se narušují *předsudky*, které jdou ruku v ruce s *maloměšťáctvím*, které se podle respondentů v Moravských Budějovicích „*kvete.*“ Podle Olgy je třeba věci pojmenovávat, aby se s nimi dalo pracovat. Sama se diví, že i v dnešní moderní době existují témata, o kterých se v Moravských Budějovicích nemluví a tím pádem pro obyvatele neexistují. Olga uvádí na příkladu bezdomovců nebo 15tiletých matek: „*sou tady určitý tabuizovaný témata, o kterých se nemluví, ale oni tady jsou. Ale pak když se otevřou a pojmenujou se, tak lidi začnou vošívat a nechcú o tom mluvit.*“

Kaylon vidí v tzv. *maloměšťáctví* velkou bariéru pro spolupráci i komunikaci. Podle něj si lidé projektují svoje špatné vlastnosti do ostatních a pak se chovají tak, „že všichni podle sebe soudím tebe a že když já sem takovej, tak ty seš taky taková určitě, tak budeme na sebe zákeřný, jako že mají strach z pravdy.“ Podle Olivera to není strach jenom z pravdy, ale taky z komunikace a sleduje ostych se upřímně zeptat, pokud člověka něco zajímá. „Lidi nejsou schopný se konkrétně zeptat mě, jak se mi daří a ptají se všech okolo. Anebo nějaký vymejšlení sci-fi scénářů kam půjdu bydlet, jak to tady s tím bude.“ Ze své zkušenosti tuto vlastnost přisuzuje především starší generaci, kde to spojuje také s větší zakořeněností závisti než u svých vrstevníků.

Právě *nutnost otevřené komunikace* vidí Hermína jako řešení pro rozvoj společnosti ve městě. Podle ní se tak otevře cesta novým řešením. Podle Kaylona by to vyřešilo řadu problémů v mezilidských vztazích i poměrech na pracovišti. Ale domnívá se, že lidé v Budějovicích raději budou dělat jednu práci 50 let, i když je nebaví, než aby narovinu řekli, že odchází a riskovali, že se dostanou do řeči o tom, proč odešli. Hermína to vidí podobně. Podle své zkušenosti říká, že lidé v Budějovicích nechtějí vystupovat sami za sebe a už vůbec ne na veřejnosti. Z toho pramení, že si lidé neumějí říct, co by chtěli a jak by chtěli, aby vypadaly různé služby a zařízení ve městě. Mlčení vede k pocitu, že stávající podmínky vyhovují obyvatelům, což posiluje „*bublinu*“, ve které žije vedení města a zároveň i obyvatelé v jejich apatii. V tom spatřuje Oliver setrvávání v tradičním nastavení systému.

Tradicí považuje Xena za nositele nejen dobrých věcí, Podle ní doba socialismu ponechala v lidech zvyk nerozhodovat, ale poslouchat: „*nám vždycky někdo řekl, jak to bude a my sme mohli jenom souhlasit.*“ Podobně to vidí Kaylon, že odkaz této doby omezuje ještě dnes obyvatelé města v přemýšlení a podle něj zůstalo v lidech vidění světa černobíle. Olga se domnívá, že to ještě bude nějakou dobu trvat, až se lidé těchto, podle ní negativních, znaků a vzorců chování zbaví. Zakořenění vidí v tom, že „*problém vlastně nebyl, když se na něj nevidělo. A teď se vlastně ty problémy ukazují, popisují, vyzvedaj se, a to je vlastně ten kámen úrazu, že ne vždy chtěli lidi, aby se ty problémy ukazovaly.*“ A v tomto stylu podle ní „*jedou*“ obyvatelé Moravských Budějovic nadále. Problémy podle ní neřeší, ale tutlají. Za tyto „*zkostrnatělé procesy*“ přisuzuje Oliver vinu vedení města, jelikož se samo nesnaží celý systém, jakkoliv rozhybat. Vidí to tak, že lidé už si zvykli na

svoje pohodlí „*a jako nechcou se tak jako otevírat, moc jako mluvit veřejně, aby si někdo na někoho stěžovat. To si myslím, že se jako moc nemusí.*“

To souvisí s problémem *neaktivity veřejnosti* ve městě. Podle Olivera se ti aktivnější obyvatelé dívají alespoň na zasedání zastupitelstva, ale to podle něj není participace. Ani nevidí, že by k ní byla chuť. Róza má pocit, že výše uvedenou stagnací úřadu i vedení města se ve společnosti absence veřejné aktivity zakořenila: „*jako to radnice nijak nepodporovala, tady ty občanský věci a lidi se odnaučili cokoliv dělat.*“ Proto když ji překvapilo, že lidé nevyužili možnosti bez cenzury publikovat svoje články na webu ProBudějovice, tak si uvědomila, jak moc je tato apatie silná. Pozoruje to i u pořádání akcí i jejich návštěvnosti ze strany obyvatel. „*Jakože když je akce připravená, naservírovaná, tak lidi přijdou, ale že by jednak lidi sami něco vymyšleli nebo se nějak aktivně zapojovali...tak na to není nálada anebo na to není energie.*“ Má pocit, že aktivních lidí je málo a pokud už někdo aktivní je, pak je aktivní všude, takže tu svoji energii nesoustředí výrazně na jedno místo. A podle Olivera není ve městě žádná silná skupina, která by mohla výše uvedené nastavení změnit.

S tím částečně souhlasí i Hermína, která tvrdí, že takto zakořeněný systém lze změnit pouze zevnitř, tedy z řad komunálních politiků. Oliver vidí naději, pokud se do zastupitelstva dostanou *mladí* lidé, ale zároveň je skeptický, protože vidí mnoho mladých schopných lidí, kteří město raději opouští. Podle Olgy však „*tady ten prostor nemá úplně rád změny, když to tak řeknu. Prostor Budějovic není úplně otevřený změnám.*“ Hermína hovoří o nutnosti změny nálady ve městě, aby se více otevřelo, ale je jí jasné, že to není otázka jednoho roku. Oliver to vidí v horizontu 10 až 15 let.

Doba, než si lidé zvyknou na nové je podle Olivera závislá na novosti konceptu. Pokud se jedná o něco, co pro obyvatele není zas tak cizí, dává jim zhruba rok a několik měsíců. To uvádí ve spojitosti se svým podnikáním, které nebylo nic zcela nového, ale taky trvalo, než si obyvatele zvykli a klientela se ustálila. Podobně to vidí s webem ProBudějovice, který již více než rok funguje, ale podle jeho slov „*to není úplně profláklý.*“ Ale není skeptický, že by město nedokázalo přijímat změny, pouze na ně potřebuje nějaký čas. Róza uvádí tři až čtyři roky v rámci sportovních aktivit, ovšem delší časový úsek potřebují podle Olgy služby, které jsou pro obyvatele poněkud cizí. Například ty, které využívají pouze ti obyvatelé, kteří se dostanou do nějaké nepříznivé situace. Tam uvádí, že existují služby, které jsou ve městě již 10 let a obyvatele o nich stále neví. Hovoří také o delší reakční

době, než si člověk v Budějovicích o pomoc řekne než ve větších městech. Ale zároveň uvádí, že velká města jsou specifická a nelze přístupy, které v nich fungují našroubovat na města malá. Ze svých zkušeností používá příklad, kdy na školení a literaturu, která přichází ze zahraničí či větších měst, vždy musí opatření upravit v kontextu prostředí Moravských Budějovic. Proto mluví spíše o inspiraci než o přenášení opatření. To koresponduje s tvrzením, kdy Róza označuje Jihlavu za sportovní inovativní centrum, ze kterého by se nápady měly šířit do Budějovic, ovšem podivuje se, že to v reálu nefunguje.

Druhou charakteristickou skupinou kódů jsou ty obklopující problém, který respondenti pojmenovali v mnoha kontextech, a to odliv mladých lidí. Celý kód je detailněji zpracován v kapitole *Mladí*. Zde však budou uvedeny příčiny a dopady tohoto odlivu na město. Respondenti se shodli na tom, že velkým původcem odchodu mladých lidí jsou *nedostatečné pracovní příležitosti*. Olga to vidí v porovnání s většími městy, která poskytuje pracovní pozice i pro obory, které nenajdou uplatnění pouze ve strojírenství nebo na úřadě. Xena také komentuje malý počet větších podniků, které by dokázaly nabídnout zajímavé pozice i mladšímu zaměstnancům. Ani ne tak zisk, ale práce v oboru je podle Olgy pro mladé lidi důležitá a vyjadřuje lítost nad tím, že to byli podle ní šikovní lidi, kteří mohli město zase posunout dál, ale takhle zůstali jinde. Podle Olivera tak ve městě zůstává především nízko kvalifikovaná pracovní síla, která zde najde uplatnění. Ostatní lidé, co ve městě žijí, dojíždí do zaměstnání jinam a podle Olivera ve městě pouze přespávají. Olga pak uvádí ještě jeden příklad, kdy už zaměstnaní lidé odjíždí na celý týden za prací a vrací se na víkendy „jako z intrů.“ Tento typ dojížděky pak přináší, že na víkend sice lidé do města přijedou, ale podle Olivera zde stejně čas netráví a vyjíždí za zábavou, na kterou jsou zvyklí z větších měst, právě do větších měst v okolí. „*Takže si myslím, že fakt ty lidi, když to řeknu blbě, tak oni prostě ty peníze nechávají v úplně jiných regionech, než tady, ale protože tady ani nemají kde.*“

Neexistence rozvíjení průmyslové zóny a omezená nabídka pracovních možností jsou pak podle Olgy důvod, proč prostředí samo generuje nepříznivé životní situace. Xena to doplňuje, že město nenabízí příliš prostorů pro podnikání, myšleno právě v průmyslové zóně. Ovšem zde uvádí, že průmyslová zóna se v minulosti plánovala „*ve velkém stylu*“, ale nakonec se nepodařilo vykoupit pozemky. V současnosti je připravován o něco menší plán, ale opět to bude stát na schopnosti vedení města vyjednat výkup pozemků, k čemuž se Xena staví skepticky.

Co se veřejného prostoru týče a jeho vnímání přemýšlí Róza, zda lidé vůbec o veřejném prostoru uvažují: „*lidi si to podle mě vůbec neuvědomujou, že jako by ten veřejnej prostor, či je teda?*“ A rozvíjí myšlenku, že právě to je důvodem absence zájmu o veřejný prostor. Róza tvrdí, že obyvatelé si nejspíš myslí, že například prostor náměstí není jejich, ale je v jejich uvažování více prostorem Radnice než obyvatel. Nenapomáhá tomu ani funkce, kterou náměstí v současné době má, ale ani aktivity, které by veřejný prostor zaplňovaly a lidé měli důvod zde trávit čas. Podle Olivera by to mohly být třeba vánoční trhy, o které však vedení města nejeví zájem. Podle Xeny není bez viny i vyčlenění obyvatel z rozhodování o tom, jak bude vypadat veřejný prostor, podle ní se k lidem dostane pouze informace, že „*město to schválilo a už se jde bagrovat a už to sviští.*“

Oliver o veřejném prostoru přemýšlí a vyjadřuje názor, že pro něj náměstí není místem, kam by chodil rád. „*Tady to centrum mají lidi jenom na to, aby se tady zastavili a šli něco nakoupit, že to fakt není tak, že se jde třeba na procházku. Protože tady, jak to mám říct, tady ty lidi nemají, co hezkýho vidět na to náměstí.*“ Oliver sám považuje za centrum spíše prostor kolem kostela, kde je více zeleně a míst k odpočinku, ale mrzí ho, že zůstává nevyužitým prostorem, jelikož se tam neorganizují kulturní akce. Podle Olivera se ve městě neklade důraz na to, aby se v něm lidem pěkně žilo, ale aby fungovalo. Proto není tolik přihlíženo k důležitosti zeleně a odpočinkových zón.

K tomu by měly sloužit parky, kde vidí Hermína obrovský potenciál. V současné době je oblast okolo řeky Rokytka přerušena několika zdmi a ploty. Hermína však mluví o otevření celého prostoru, což by podle ní jistě přispělo nejen místním obyvatelům, ale také cestovnímu ruchu, který považuje za těžce nepodporovaný a prakticky se nevyskytující. Xena zmiňuje rozpadající se kapli sv. Víta, ke které mají vést podzemní chodby z města, jako prostor pro cestovní ruch, pokud by se do kaple investovalo. Dalším takovým potenciálním místem by mohly být Mastné krámky, které jsou v současnosti zavřené, podobně jako kostelní věž. Hermína pak dodává, že pod kulturním střediskem Besedou jsou tři patra sklepů, které by se taky mohly nabídnout turistům.

Posledním výrazným faktorem objevujícím se v souvislosti prostředí města byla *vysoká důvěra v odborníky*, a to jak od vedení města, tak od obyvatel. Z úst zastupitelů zaznívají tvrzení typu, že je třeba, aby se k mnoha záležitostem vyjádřil odborník. Ovšem přenechání zodpovědnosti na odborníka, který se v mnoha případech ještě nikde v prostředí města nevyskytuje umocňuje apatii a těžkopádnost některých projektů (Xena). Řada témat se točí

okolo pozice městského architekta, který by koordinoval vývoj města v nějakém koncepčním rámci, který prozatím neprobíhá. Od toho se také odvíjí nevyužívání vizualizací, které lépe vystihují návrh než jenom projekt. Hermína však uvádí, že nikdo na Radnici vizualizace dělat neumí, takže se nedělají. Róza uvádí, že pokud by se mělo koncepčně plánovat a zařazovat prvky komunitního plánování do běžné praxe města, bylo by třeba na první projekty objednat specializovanou firmu, která by donesla know-how. Tvrdí, že by vedení města neměla vadit počáteční vyšší investice, ovšem s nastavením priorit současného vedení města by bylo těžko proveditelné investovat do těchto měkkých faktorů.

5.1.2 Příležitosti města

Z výše uvedeného vyplývá, že prostředí města generuje a udržuje řadu problémů. Z toho důvodu se v případě hledání pozitiv respondenti spíše dívali do budoucna. Ačkoliv podle nich stávající prostředí města není ideální, vidí mnoho nadějně se rozvíjejících jednotlivostí. To, co se prozatím jeví respondentům jako bariéra, podle jejich slov nemůže trvat věčně. Ať zvyky, které jsou ve městě zakořeněny, tak současně vedení města musí někdy skončit. Róza vnímá aktivitu dost utlumenou, ale je si jistá, že stačí několik impulzů a že zájem v lidech probudí. Je přesvědčená, že „někde to v těch lidech dřímá, jen je jim potřeba ukázat, že to jde.“ Hermína to vidí podobně, že stačí malý impulz, aby se začal podporovat občanský aktivismus a vznik iniciativ a další generace z toho už může těžit. Dobrým znamením pro vývoj tímto směrem byl i zájem ze strany veřejnosti o debaty, kam si Aktivistka XXX myslela, že nepřijde velké množství lidí. V tom, že zájem byl velký, vidí Róza potenciál společnosti a chuť se zapojovat.

Za silnou stránku města považuje Xena výraznou síť spolků, které poskytují široké spektrum aktivit a je v nich zapojena značná část obyvatel. Oliver nevidí jako nemožné, že v průběhu několika let se do projektů začnou zapojovat obyvatelé spolu s podnikateli a začne se rozvíjet participace i prvky komunitního plánování. K tomu však respondenti uvádějí, že je třeba proměnit složení politických představitelů ve vedení města i zastupitelstvu. Tedy všichni respondenti svoje vize a naděje do budoucna podmiňují výsledkem komunálních voleb, které proběhnou na podzim 2018. Naději přiživuje i vznikající politická iniciativa, která do voleb chce zasáhnout. Podle Hermíny mají značnou šanci se do zastupitelstva dostat a pak tam být i hybnou silou, jelikož řada politiků,

loajálních k současnému vedení města, končí a znovu už nekandidují. A naopak zájem mají mladší, kteří ještě nejsou tolik ovlivněni zvykem, jak se v posledním volebním období „*dělala politika*“.

Z toho důvodu vidí Hermína obrovskou příležitost celé nastavení města a nálady v něm změnit. Jen má obavu, aby obyvatelé města slyšeli na nabídku změny. Přetrvávající obava je ta, že obyvatelstvo je již tak apatické, že se o změnu ani nepokusí. Hermína pak vidí, že pokud současné vedení města skončí, do života města se mohou šířit komunitně vedené aktivity, jako je například komunitní zahradničení. Taky vidí nutnost alokovat finance jiným způsobem, než to doposud dělalo současné vedení města. Jak Xena, tak Hermína nepovažují za nejdůležitější rekonstrukce, kam se dávají podle nich ohromné částky a spolková činnost se odbyde. Xena přímo hovoří o předvolební kampani, kdy došlo k opravě náměstí, kulturního střediska i kanalizace a silnic. Pokud to tedy volby dovolí, ve městě vzniká skupina kreativních lidí, kteří se už dál nespokojí se současným stavem a chtějí začít prostředí postupně měnit.

Na čem se dá ve městě stavět je podle respondentů obrovská vybavenost. Nezmiňovali ani tak služby ani školská zařízení, ale spíše vybavenost, co se spolků týče i potenciál veřejného prostoru. Což pro respondenty znamená, že se ve městě nachází velká základna pro vytváření nových věcí a potenciál udržet občanskou aktivitu, pokud se stane podporovanou. O tom mluví Hermína: „*ukáž mi jako město, naší velikosti, který má všechny ty spolky, co máme my. Vlastně máme všechny spolky, co jako tadyhle sou, máme hasiče, skauty, všechno... fotbalisty, florbalisty, Sokol, Orel, alternativní školku, prostě všechno, jen to město to nepodporuje no.*“ Proto si Hermína myslí, že je všechno připravené pro rozvoj, jen to v současnosti neustále naráží na zeď nezájmu ze strany vedení města.

Xena to vidí podobně. Sleduje řadu možností pro mladé rodiny s dětmi, jak trávit aktivně volný čas. Právě pro tuhle skupinu může být na Moravských Budějovicích, že je zde poměrně dobrá dostupnost bydlení, jak v domě, tak i nízké nájemy. To považuje Oliver za důležité a dodává, že pokud by někdo nenašel uplatnění ve městě, není problém do práce dojíždět, protože podle něj mají Budějovice výbornou výjezdni polohu, „*dá se docela dobře dojíždět do Rakouska, do Jihlavy, do Znojma, do Třebíče.*“ Právě dobrou polohu považuje za něco, co může do budoucna město posouvat dál. Prozatím je to pro Olivera místo, kde se „*dá dobře bydlet, ale zase ne zas tak dobře žít.*“

Počínající aktivitu, která navazuje na tradici, sledují respondenti u mladých studentů gymnázia. Již dříve měli gymnazisti klub „Akvárko“, ovšem tato aktivita pak ustala. V současné době se opět na gymnáziu objevují jak aktivní studenti, tak i načasování jejich aktivity našlo odezvu u místních učitelů. Studenti pořádají jak kulturní, tak sportovní akce a v rámci projektu vybudovali v prostoru města tzv. knihobudky (uzavíratelné skřínky, kam obyvatelé i návštěvníci města mohou odložit nebo si vzít knížku). Nejen v gymnazistech, ale obecně v mladých lidech vidí Róza naději. Má pocit, že tato generace je mnohem více odvážná a není spoutaná stereotypy, tak jako ta její. U straších lidí, také pozoruje energii něco vytvářet, ale ne již tak žijou a s menší chutí něco začít.

Tak jako gymnazisté navazovali na tradici, tak i další fungující aktivity mají nějakou tradici. Z dat vystupuje, že tradice je pro město velmi důležitá. Nese jak negativní znaky, jako jsou stereotypy, apatie nebo neuznávání mladých, tak také ukotvuje to dobré, co v prostředí města ožívá. Dlouhá tradice Sokola, nejen jako sportovního spolku, ale také jako kulturního činitele, nese jeho sílu. Obeznačenost s jeho konceptem mu každoročně přinese nové členy. Nemluví o zvyku, kdy straší děti/mládež začíná trénovat ty nejmenší (Róza). Podobně s tradicí pracuje jednota Orel, která byla sice do roku 1990 zrušená, ale členství se předává takřka z generace na generaci (Xena). A stejně tak církevní školka, která obnovila tradice setkávání se v domově sv. Antonína, kde děti ze školky navštěvují seniory a podílejí se na společném programu (Kaylon). Tolik se dá vyzdvihnout pozitiva tradice, která má v prostředí města pevné místo.

Poslední příležitostí, která se v datech objevovala, bylo povědomí o konceptu komunitního plánování. Hermína dokonce v průběhu rozhovoru přiznala, že by chtěla o tento způsob rozhodování obohatit dosavadní rozhodovací procesy. Sama si již nastudovala materiály týkající se tohoto tématu. Róza v kontextu komunitního plánování připomíná, že je vždy závislé na vůli místních politických aktérů, takže s nadějí vyhlíží volby. Xena i Oliver to také nevidí nereálně, ale je jim jasné, že to bude ještě nějakou dobu trvat, navíc Xena připomíná, že ve městě nefungují moc dobře komunikační kanály. To je pro ni zásadní nedostatek, na který se naráží při každé aktivitě a vůli ke spolupráci. Róza však vidí naději v tom, že pokud se celý proces komunitního plánování ve městě spustí, bude se začínat úplně od ničeho, takže proces nebude zatížen nedůvěrou obyvatel, která by měla reálný základ v minulosti. Co však Róza připomíná je, že bude důležitá prezentace celého procesu, tak aby lidé neočekávali hned po první diskusi hmatatelné výsledky.

5.1.3 Shrnutí kapitoly město

Celé téma prostředí města se pohybuje okolo faktu, že Moravské Budějovice jsou malým městem, kde se většina obyvatel zná. To z celého prostoru dělá poměrně dobře pozorovatelné tedy i kontrolovatelné místo. Tato kontrola neprobíhá hierarchicky z pozice instituce, v tomto případě městského úřadu. Ale plyne mezi obyvateli, přetváří a vede je podle toho, jak potřebuje, aniž by je nechala si to uvědomit. Obyvatelé se stávají vykonavateli disciplinární moci (FOUCAULT, 2005) a zároveň jejími nositeli. Sami si vytváří prostředí, které je ovlivňuje v tom, aby v daném procesu pokračovali. Tím eliminují nutnost instituce, která by dozírala na jednání obyvatel. Sami obyvatelé se stávají vlastními hlídači. Instituce, v tomto případě městský úřad využívá až výsledku disciplinární moci. Výsledným produktem je *neaktivita veřejnosti a nezájem vystupovat na veřejnosti*.

V tomto případě si disciplinární moc bere jako rukojmí *tradici*, která eliminuje otázky nebo uvažování o situaci v Moravských Budějovicích, jako o něčem neobvyklém. Znormalizovaná společnost nemá pocit, že by se dělo něco nestandardního, ba naopak se udržuje ve vědomí obvyklosti. Instituce (úřad) tohle vědomí nijak nenarušuje ani se nepokouší se ho změnit. Její strategie (DE CERTEAU, 1997) je udržet pro ni takto příznivé prostředí jelikož těží z jeho výsledků. Jako příklad lze uvést prvotní nezájem o web, kde mohli obyvatelé bez cenzury vyjadřovat svoje názory a kriticky se vyjadřovat o krocích, které vyvíjí vedení města.

Instituce využívá delší reakční doby a s tím spojený pozvolný přístup ke změnám, který respondenti ve městě identifikovali k tomu, aby zachovávala prostředí, které jí vyhovuje. Každá změna musí projít adaptačním procesem, který poskytuje čas instituci změnu upravit, tak aby ji mohla využít anebo ji odstranit. Disciplinární moc procházející obyvateli konzervuje prostředí, ve kterém není zájem o otevřenou komunikaci. Její absence pak udržuje struktury v „*bublině*“, která zabraňuje jak obyvatelům, tak i instituci v sebereflexi. Celé tohle nastavení nemusí ani tak změny odmítat, jelikož nepocituje ani nutnost k nim vůbec přistupovat nebo je navrhopvat.

Celý systém podle respondentů nabývá na stabilitě z důvodu nedostatečné opozice. Potenciálně aktivní skupinou je pro respondenty skupina mladých. Ti však ve městě nezůstávají, po vysoké škole se nevrací, nebo dojíždí za prací jinam a ve městě jen

přespávají. Podobně podle respondentů situaci neřeší, pokud i zaměstnaní lidé tráví pracovní týden jinde a přijíždí na víkendy, jako byli zvyklí, když ještě studovali. Ti obyvatelé, co ve městě zůstávají jsou podle respondentů nízko kvalifikovaná pracovní síla, která příliš na změny ve městě nepůsobí. Z výše uvedeného by se dala formulovat myšlenka, že ti lidé, kteří by mohli přinést impulz a motivaci kde změnám se na území města nerealizují.

O toho se pravděpodobně odvíjí pojmání veřejného prostoru. Obývají ho lidé, kteří nemají příliš času o něm přemýšlet nebo v něm aktivněji působit. Vytvořené pojmání veřejných míst tak legitimizují tím, že se nevytvářejí aktivity naznačující jejich odpor (PANNELI, 2004). Pro vedení města je to dostatečný signál tohle téma neřešit v rovině žitého prostoru a zabývá se pouze jeho opravami a zachováváním. Diskurz města se navíc pohybuje v rétorice odpovědnosti za veřejný prostor v té rovině, že laická veřejnost není dostatečně kompetentní, aby zasahovala do rozvoje města. Tento přístup přejímají nejen zastupitelé, ale i samotní obyvatelé města, čímž ho v území legitimizují. Tím se problematika věci přesouvá k nutnosti vyjádření odborníků. Ti se však ve většině případů ve městě nevyskytují nebo nevyjadřují. Takto jsou z diskuzního procesu vyřazeni laici, ovšem i odborníci, kteří nejsou přizváni a stav se stává statickým, alibistickým ze strany města a vítaným vedení města (PANELLI, 2004, SULLIVAN, WILLIAMS, 2009, SPRINGER, 2010b).

Příležitosti k rozvoji města se odehrávají na pozadí nastavení města. Z toho hlediska jsou spíše v rovině nadějí do budoucna a s přívlastkem změny. Očekávaná změna v nejbližším horizontu je výsledek komunálních voleb. Ten může buď utvrdit nastavený řád výhrou stávajícího vedení města anebo dát jasný signál ke změně zvolením někoho jiného. Velkou nadějí respondenti vkládají do mladých obyvatel města a studentů gymnázia. Jsou pro ně příslibem obměny generace a vymazání přežitků z dob socialismu. Předpoklad této myšlenky je potvrzen vznikem skupiny mladých lidí, kterým není lhostejný rozvoj města. Aktivnější jedince dohnala nespokojenost až k vytvoření skupiny, která se pokouší upozorňovat na věci, které jsou podle ní špatné. Svou činností pak působí proti nastavenému systému (PANELLI, 2004). Ovšem jejich činnost je dost omezená, a navíc v apatickém prostředí města nepropagovaná stylem, který by se dotkl všech obyvatel. Pro rozšíření konceptu komunitního plánování, jehož prvky se již začaly v prostředí města objevovat, je pak propagace zásadním kritériem. Zde však vyvstává otázka, jakou měrou se

do propagace konceptu, který ještě nemá vedení města ve svém repertoáru, bude podepisovat označená cenzura místního Zpravodaje, jako informačního média.

To, z čeho však město a život v něm může vycházet je bohatý spolkový život a dobrá poloha Moravských Budějovic pro dojíždění za prací. Členství ve spolcích je zakořeněnou záležitostí, která se předává z generace na generaci. To ukazuje, že tradice může, jak řadu věcí znemožňovat a být proti změnám, tak zde se tato její schopnost obrací v pozitivně hodnocený faktor. Takže na jednu stranu lze vyznívat imperativ nutnosti změny stávajících podmínek a na druhou stranu souhlas s jejich zachováním.

5.2 Postoje Městského úřadu a vedení města

Dle sesbíraných dat se respondentům jeví jako strategie vedení města vyhnout se změnám a umlčet kritiku směřující k vedení města. Původní záměr byl oba dva faktory vyhodnotit odděleně, ale oba se v mnoha okamžicích ovlivňují, spojují a zase rozdělují, aby fungovaly, tak jak byly vymezeny. Ačkoliv jsou v následujících podkapitolách popsány odděleně, dají se mezi nimi vysledovat souvislosti.

Tab. 3: Nejdůležitější kódy u dvou vyhodnocených směrů postoje vedení města a městského úřadu (tučně: vyhodnocené směry)

VYHNOUT SE ZMĚNÁM	UMLČET KRITIKU
Klacky pod nohy	Pravidla úřadu
Apatie	Strach z vedení města
Hlasovací mašinerie	Hra času
Jednodušší nepřemýšlet	Cenzura ze strany měst
Demotivace	
Hra času	
Neinformovanost	

5.2.1 Strategie vedení města

Podle respondentů jednání městského úřadu vyvolává, nebo má za cíl vyvolat, apatii a demotivaci, jakkoliv zasahovat do chodu a dění okolo městského úřadu a vedení města.

Obyvatelé se mají odevzdat do rukou vedení města a nechat ho, ať se o ně postará. V případě, že se někdo odhodlá z aktivitě, která by měla narušit současný stav, narazí na jednání vedení města a úřadu, které respondenti označili za „házení klacků pod nohy“. Podle Rózy jsou veškeré „náznaky vzdoru utlučený hned v začátcích.“ Takže jí přijde logické, že to, co ve městě pozoruje je útlum a konzervace současného stavu, což je podle ní přesně to, co vedení města chce. Olga uvádí příklad na skupině, která před zhruba 6 lety pořádala festivaly ve městě. Členové skupiny podle ní: „tenkrát měli motivaci rozhejbat ten systém, rozhejbat to společenství a pak když ty klacky pod nohama byly tak veliký, tak prostě skončili.“ Více neurčitě se k tomuto postoji města vyjadřuje Xena, která konstatuje, že by město mělo podporovat lidi, kteří jsou aktivní „a ne je srážet.“ Z toho podle Hermíny pak plyne apatie starších generací, například jejich rodičů, kteří narazili na jednání vedení města tolikrát, že „sou vyhořelý anebo už se 10x spálili.“ Ovšem dodává vlastní nedávnou zkušenost ze spolkového prostředí, kdy jeden ze spolků žádal o dofinancování na zastupitelstvu, to si vyžádalo další podklady s příslibem, že na dalším zastupitelstvu žádost schválí. Na základě neformální komunikace jednotlivých spolků se Hermína dozvěděla, že „fakt jim (ostatním spolkům) volal někdo z Rady, nikdo mi neřekl kdo, že sou tam prachy navíc, ať si dají žádost a pak to hromadně shodili. Zase prostě kvůli (jedinci, který kritizuje vedení města) [...] jelikož se sešlo deset žádostí a oni řekli "Aá sorry, na to nejsou prachy". Hele tohle prostě normálně udělali.“ Hermína, ačkoliv sama neupadá do apatie, chápe, že odolávat takovému jednání stojí spoustu sil a nediví se, že řada lidí se aktivity již vzdala.

Takové prostředí pak podle Xeny vede lidi k nezájmu a lhostejnosti. Podle ní lidé žijí s tím, že všechno nějak dopadne i bez jejich přičinění. Oliver hodnotí situaci podobně, podle něj se lidé nechtějí ani zajímat a stačí jim polopravdy vedení města, které si dál už neověřují. To vede k opakování informací, které se nezakládají na pravdě, ovšem prostorem města plynou již několikátý rok, jako například, že starosta umí sehnat peníze na městské projekty. S tím nesouhlasí Hermína a vysvětluje, jak je těžké lidem ukázat, že v rozpočtu žádná taková položka ročně nepřibývá. Podobné tvrzení se kterým se Hermína setkává často je „Když sežene (starosta města) 10 milionů, tak mě nevádí, že si milion nechá pro sebe,“ což je další pro Hermínu nepochopitelná věc, která se přiživuje na apatii obyvatel. Apatie a cenzura místního Zpravodaje je pak podle Kaylona to, co způsobuje, že volby dopadnou vždy ve prospěch stávajícího vedení města. Podle něj lidé nechtějí přemýšlet. „Já si někdy připadám jako v Rusku, ano jenom tyto média sou povoleny. Proč

ty lidi nejdou k volbám, že to nechcous změnit. Bud' sou jako fakt slepi, že jim... oni nechcous přemýšlet, protože nic jinýho v tom asi není.“ Oliver tento jev pojmenovává termínem „racionální volič“ a vysvětluje vlastní definicí, co pro něj tento termín znamená: „volič, co si o tom nezjišťuje ty informace a prostě to tam jde hodit tomu, kdo tam je, protože prostě ho volil vždycky, tak ho bude volit i teďka.“ Oliver rozvíjí svoji myšlenku, že podle něj tento typ voliče dá na viditelná opatření a zmiňuje velkolepou opravu náměstí „tak si prostě řeknou "to je super, tady se opravuje náměstí" ale už si třeba neuvědomujou takový ty věci, jako že třeba ty peníze jdou z jejich daní anebo jestli je to tak jako potřeba.“ Podle Olivera jde lidem především o jejich pohodlí a nechtějí mluvit na veřejnosti a na něco si stěžovat.

Tato neochota vystupovat s vlastním názorem na veřejnosti je podle Hermíny způsobená strachem z kroků vedení města. Podle ní se „za těch 12 let ten systém tak stabilizoval, že ty lidi prostě nechcous to říkat nahlas, že jsou proti nim (vedení města).“ Jedná se o to, že řada lidí je at' formálně, či neformálně zapojena do sítě dodavatelů, zaměstnaných či příbuzných figurujících ve vztahu s městským úřadem. „Protože bud' dodávaj kytky na město nebo tam dodávaj rohlíky nebo tam dodávaj citrony nebo tam pracuje manželka nebo sem od nich měl loni zakázku, chci letos znova nebo prodávám na město papíry, toaletní papíry, jo prostě. Úplně sem si uvědomila, jaká pavučina je na to navázaná, že na vlastně tady těch externalitách dalších polovina podnikatelů na ten úřad něco dodává nebo na to mají nějakou vazbu nebo někdo z rodinných příslušníků pracuje někde, co má s Radnicí společnýho, takže nechcous proti tomu vystupovat veřejně.“ Hermína také kalkuluje i s opozičními politiky a jejich napojení na městský rozpočet, jelikož většina z nich pracuje na pozicích, které jsou z městského rozpočtu financované. Prorostlostí systému a jeho ustálení v rámci lidských vztahů pak podle Hermíny způsobuje, že všichni ví, jak to je, ale nahlas to nikdo neřekne. Olga to označuje slovy: „jedovatej mix,“ který vzniká touto propojenou sítí známých, která zapříčiňuje, že se věci neřeší „selským rozumem.“

Právě roli opozice zdůrazňuje jako zásadní v celém systému, přesněji řečeno neexistující či velmi slabou roli opozice. Podle Hermíny to způsobuje, že na vedení města se již nevztahuje žádný kontrolní mechanismus. Po komunálních volbách v roce 2014 se opozice rozhodla, že nepůjde do Rady spolu se stávajícím vedením města a jeho koaličními stranami. Podle Hermíny je důvod jasný: „oni vlastně po těch dvou obdobích, co tam byli a

jenom naráželi že jo na zed', tak řekli „sereme na to“. Protože věděli, že ty věci se dějou, ale neměli tu reálnou moc to tam ovlivnit, protože byli vždycky přehlasovaní, tak řekli „nechceme tady u těch čerek prostě bejt“ a tím se prostě úplně zvrhlo.“ Řeč je o diskutabilních zakázkách, které město uzavírá s nevelkým počtem stále se opakujících firem. Róza pak upozorňuje, že právě absence opozice v radě města dala současnému vedení pocit, že již nejsou pod ničí kontrolou, a proto podle ní prošla oprava náměstí v takové podobě, jaká je – bez dotace z EU. Podle ní z jediného důvodu, aby ani zde nezasahovala žádná kontrola do hospodaření s financemi ve městě.

Proti schopnosti opozice nějakým způsobem nabourat zavedený systém stojí počet vždy stejně hlasujících koaličních politiků. Tato „hlasovací mašinérie“ je pak schopná prohlasovat, co potřebuje a samotná existence hlasování tento postup legitimizuje jako demokratický. Xena popisuje, jak takové hlasování probíhá: *„je to vždycky rozhodnutí toho vedení no a kdo prostě v tom 21členném zastupitelstvu bude mít převahu, tak ten určuje ten směr [...], ale šťve ta jejich jistota, že my vás jakoby vyslechneme, ale pořád těch 11 hlasů si dáme dohromady, jak my potřebujem a my to prohlašujeme. A jestli se to tady někomu líbí víc nebo míň, nám je celkem jedno.“* Původ toho, jak se podařilo zkonsolidovat natolik homogenní skupinu, co se hlasování týče se pokouší osvětlit Hermína. Uvádí na příkladu, kdy se pokoušela dotazovat zastupitelstva na podle ní diskutabilní kroky, které svým hlasováním odsouhlasilo. *„Já sem jako přesvědčená, že tomu jako věří, fakt si myslí, že je to v pohodě a že to to dělají dobře no. Tak sou tam takový ty tupý ovce typu J., kteří všechno odkejvou a v životě s ničím nepřišli. Pak sou tam takoví ti staří jako K., Z., U., ty sou jako z tý svý komoušský podstaty, že to fakt dělají pro lidi a že nikde není problém a že my hledáme věci co neexistujou. No a pak sou tam takoví ti D., Š., takoví ti mladší a ti vůbec nevím, co si myslíjou, jestli mají nějaký nějaký ambice, že by mohli bejt místostarosti v budoucnu nebo něco. Nevím jako jakou mají motivaci.“* Hermína to shrnuje slovy: *„to nemáš vůbec chuť s tím městem vůbec jednat o něčem.“*

A demotivace nepochází jenom z výše uvedené hlasovací mašinérie. Podle respondentů jde o celkové jednání ve vztahu město – obyvatel. Při dotazování se podle respondentů město schovává za vyhlášky a domnělá pravidla úřadu, která mnohdy vychází pouze z nějaké tradice nebo zvyku a nemají žádné opodstatnění. Ať se to týká alokování financí v rámci rozpočtu nebo komunikace s veřejností. Na příkladu veřejné diskuze, jejíž pozvánka byla zveřejněna podle Hermíny dost nenápadně, vysvětluje postup města

ve vztahu ke komunikaci: „*prostě to zapomněli zpropagovat, aby si mohli udělat čárku, že byla debata.*“ Ta byla podle Hermíny zcela zbytečná, jelikož se jim podle jejího názoru dostalo odpovědí typu, proč jejich návrhy nejdou provést nebo že dané problémy neexistují. Na otázky ohledně veřejného prostoru a jeho řešení dostali odpovědi, že jinak to není v rámci vyhlášky možné a na otázky ohledně cenzury zpravodaje se dozvěděli, že prý žádná neprobíhá.

Právě cenzura místního zpravodaje představuje demotivační prvek. Rozklíčovat, proč jednotlivé články nemohly vycházet se nepodařilo. Róza má však informace, že se mělo jednat o všechny články, které, „*porušují pravidla Zpravodaje a nějaký paragraf. Kde je fakt napsáno, že se nesmí zveřejňovat články, které podněcují veřejnou diskuzi. To je vyhláška prostě města a udělali to.*“ Pro Kaylona to třeba znamenalo znechucení a demotivaci, jelikož měl pocit, že mu důvody nezveřejnění nesdělují pravdivě: „*já jsem třikrát napsal do Zpravodaje a oni to tam třikrát po sobě nedali. A já říkám, já už tam nenapišu ani čárku, proč se snažit? Že prej byl přetlak článků. Druhej měsíc taky ne, třetí měsíc taky ne. Když člověk něco napíše a je to církevní a oni to tam nedají. A nedají to tam, protože je to církevní anebo protože to napíšu já?*“ Ovšem na základě cenzury se vytvořil prostor pro vznik nové platformy, kam mohou tito „nepovolení“ autoři svoje články dávat.

Posledním větším prvkem, který působí jako alibi pro vedení města a zároveň funguje demotivačně je využívání pravidel a času ve svůj prospěch. Xena to líčí jako běžnou praxi v rámci zastupitelstva, kdy: „*z toho mého pohledu to je tak, že je to vždycky takový rychlý rozhodnutí. A rychle ho prostě nějakým způsobem zvládnout a ta debata prostě k tomu už není, není čas na ní.*“ Což podle ní může být demotivující pro aktivnější obyvatele, kteří by se chtěli k mnoha věcem vyjádřit, ale ve výsledku „*to pak už vždycky vyběhne, že je to hotový a město to schválilo a už se jde bagrovat a už to sviští jako.*“ Poslední takovou zkušenost líčí Xena i Hermína, kdy od města byl poskytnutý prostor vyjádřit se ohledně návrhů na opravu parku. Podle Xeny na to byl vyhrazen záměrně nedostatečný časový rozsah, což podle ní mohlo vést k tomu, že za „*takovej krátkej čas, tak už nad tím někdo mávne rukou a řekne, na to nemám kapacitu, abych tady do týdne nebo do 14 dnů na tom začala dělat.*“ Podle Hermíny v tom byl také záměr, aby mělo vedení města alibi, že dali prostor a ve výsledku „*jenom aby si to zase odškrtli.*“

5.2.2 Kritika vedení města

Další podkapitola uvede kritiku, která směřuje od respondentů na adresu Radnice, co všechno oni považují za nesprávné v jednání s nimi jako zástupci spolků, podnikatelů i řadových občanů. Jednání Radnice potažmo vedení města se řídí na základě vlastních priorit, mezi které respondenti rozhodně nezařadili podporu spolků a obecně tyto „měkké“ položky v rozpočtu. Podle respondentů hlavní prioritou zůstávají velkolepé opravy a rekonstrukce. U spolků nebo sociálních služeb cítí Olga, že město nevidí povinnost je sponzorovat, spíše má pocit, že je město trpí. Proto možná Hermína uvádí, že nepovažuje žádný spolek za preferovaný. Oliver myšlenku rozvádí dál a podle něj právě z toho důvodu nejsou ve městě stále Vánoční trhy, i když se o nich debaty již objevily. Oliver v tom vidí malou atraktivitu pro vedení města, jelikož tuto akci považuje za vyloženě neziskovou. Což by korespondovalo s myšlenkou Hermíny, že všechny projekty, které na městě prochází nebo se uskutečňují „*tak prostě úplně všechno je to primárně motivovaný téma prachama.*“ Hermína pak dodává, že současnou „*garnituru*“ ve vedení města ani nenapadne, že by se daly finance investovat do „měkkých faktorů“ tedy podle ní spolků nebo iniciativ obyvatel.

Aby se na tomto směřování něco změnilo znesnadňuje podle respondentů fakt, že se současné vedení udržuje v „*bublině*“, kam nenechají proniknout žádnou kritiku. Z toho důvodu si podle Hermíny i Olivera řada zastupitelů myslí, že svoji práci odvádí dobře, jelikož se navzájem v tomto přesvědčení utvrzují, a navíc ani nejsou připraveni na kritiku. Oliver to komentuje tak, že je to i z důvodu uzavřenosti úřadu směrem k veřejnosti. Podle něj úřad ani vedení města nekomunikuje s občany otevřeně a neposkytuje jim možnosti, jak nějakou snadnou formou vznést námitku, dodává pak, že: „*ono jako málo komu se chce jít někam, když to tak řeknu blbě, stěžovat nebo pochválit nějakýho úředníka za jeho chování.*“ Z toho důvodu se negativní kritika mnohdy za zdi úřadu nedostane nikdy. Hermína se domnívá, že například za starostou nebo místostarostou nechodí lidé, kteří ho chtějí kritizovat. Tím se podle Rózy eliminuje střet různých názorů, a pokud už odlišný názor přijde, je chápán jako osobní útok. Podobně negativně jsou podle respondentů vnímány otázky. Zde se podle Xeny opět uplatňuje tlak na čas a uvažování v rovině – *otázky zdržují*. Hermína pak uvádí, že vedení města jde ještě dál a na otázky odpovídá: „*že nikde není problém a že my hledáme věci co neexistují.*“ Navíc se podle Hermíny vedení

města neustále pohybuje v prostorech komunikace, kde si udržuje otevřená zadní vrátka existencí obrátů jako „*možná a pravděpodobně*.“

V této bariéře, kterou Hermína pojmenovala „*bublina*“ dochází z důvodu nedostatečné komunikace. Respondenti pojmenovali situace, kde považují komunikaci za špatnou, kde pozorují bariéry v komunikaci a kde se jim zdá komunikace vyloženě zastavená. Podle Olivera by stačilo, aby jeden člověk přijímal podněty od obyvatel, například na facebookových stránkách. Obratem však dodává, že si myslí, že právě tomu město není nakloněno⁴. Podle Hermíny je vedení města velmi schopné v hledání důvodů, proč něco nejde. V některých situacích nabývá metaforická bariéra fyzických rozměrů, jako u debaty s veřejností, kterou svolala rada města. Podle Hermíny na této akci byla vidět snaha, aby přišlo co nejméně lidí, proto jí celá propagace připadala dost nedostatečná. Ti jedinci, kteří se o debatě dozvěděli a dorazili na ni se střetli s bariérou stolů, za kterou seděli radní a byli připravení dle Hermínina názoru všechny dotazy odrážet se slovy, že ty věci nejdou dělat jinak, a tak jak jsou nastaveny, tak jsou nastaveny dobře, podle zákona. Podle Hermíny tato bariéra ze stolů působila jako komunikační bariéra, která veřejnosti ukázala, kde je její místo. V kontextu metaforických bariér, které respondenti vnímají, Xena zmiňuje i námahu, kterou musí občan vynaložit, pokud si chce na něco stěžovat anebo položit dotaz na úřadě. Vyjadřuje lítost nad tím, že město není ten, kdo by vybízel ke komunikaci a tyto cesty usnadňoval. Dokladem podle Rózy může být vypnutá diskuze na webových stránkách města a nečinnost na facebooku.

Zde však již zafungovala jistá apatie, kdy Xena sice říká, že na komunikaci „*asi připravení nejsme ani nemáme ty komunikační kanály ve městě*.“ Ovšem dalším tvrzením se smiřuje s tím, že stav je takový, jaký je, i přestože nezná přesné podrobnosti: „*protože co byla nějaká internetová debata nebo tímhle způsobem, tak to prostě neproběhlo. Byly tam nějaký problémy s tím, tak to se zrušilo*.“ Způsob vedení města využívající tuto strategii, kdy zatíží problémem určité téma, a tak ho vlastně odstraní z diskuze. To koresponduje se smířenou reakcí Xeny výše a o čem hovoří Hermína: „*místo diskuze jenom argumentace, proč to prostě nejde*.“ V tom spatřuje Olga problém, jelikož věc se tak nevyřeší a „*zamete se pod koberec*“, tím však podle ní nezmizí. Trvá na tom, že i přestože komunikace ohledně různých problémů „*se starostou nebo s místostarostou tady,*

⁴ Od té doby proběhla změna právě na facebookových stránkách města, která se po kritice, ale pravděpodobně i s blížícími se komunálními volbami, projevila ve zvýšené aktivitě MěÚ na facebooku

tak je nepříjemná, ale v momentě, kdy se to nebude řešit, tak to prostě nemá ten vývoj. Není to pojmenovaný, tak se to prostě nemůže vyřešit ta situace. A tím, že se zamete pod koberec, tak se nevyřeší, ale jenom se oddálí. A tím pádem to není řešení.“

Tento typ komunikace Róza označila za „zákopovou válku“. Reagovala tak na situaci, kdy na veřejné debatě skupina lidí navrhovala jiné řešení bariér u zmrzlinového stánku. Vedení města nejdřív argumentovalo, že bariéry musí splňovat normy, tudíž vypadají, jako vypadají. Po následné argumentaci zakončili tohle téma slovy, že jinak to nejde. Podobně komentuje Xena pokusy o diskuzi v zastupitelstvu. *„Vždycky sme tak nějak utnutý – a takhle to prostě bude a moc se na to neptejte, protože je to už rozhodnutý a už k tomu není, co dodat.“* Vidí v tom nejen vůli vedení města zachovat současný stav, ale také nechuť k otázkám, které jsou považovány za zdržující. *„už se to dělá s tím, že ten sice má dobrý nápady, ale to mě celkem nezajímá, protože my to tady potřebujeme během půl roku zmáznout a odškrtnout a nafotit.“* Róza v tomto typu jednání vidí ještě jiný problém, a to pocit ohrožení pozice města, když dojde na otázky, proto: *„se všechno utíná hnedka v prvopočátcích.“*

5.2.3 Osoba starosty

Při hledání vztahů mezi kódy seskupující se okolo osoby starosty nejvýrazněji vystupují *starosta donese peníze, kamarádičkování, netransparentnost, zastavená komunikace, viditelná opatření, jistota nedostižnosti, bublina, apatie a klacky pod nohy.*

V návaznosti na kapitolu předešlou, osoba starosty je u respondentů spojena se špatnou komunikací a nezájmem naslouchat. Róza uvádí vlastní zkušenost: *„To je prostě hodinovej monolog, pak vám nechá pět minut jako, což je hodinu po tom, co ho posloucháte je člověk úplně zničený. No a on potom „tak jo, dobře, sme se dohodli“ a nazdar.“* Což může některé jedince odradit od komunikace s jeho osobou. Podobně se cítili účastníci diskuze svolané městem, kde podle Hermíny starosta řekl: *„No tak vás tady vítám, sem trochu naštvanej, protože sem prohrál šampus, protože sem se vsadil, že vás přijde míň.“* Podobné výroky však u starosty nejsou ojedinělé. Vše pramení podle respondentů z pocitu nedostižnosti, který se posiluje silnou „bublínou“, ke které se nedostává sílicí kritika. Z toho pak vznikají situace, kdy v přímém přenosu ze zastupitelstva starosta prohlásí, že si rozmyslí, zda příští roku bude finančně podporovat spolek, jehož starosta kritizuje vedení města. Hermína si myslela, že právě se sílicí kritikou si začne vedení města dávat pozor na

svoje vyjadřování, ale i diskutabilní kroky, podle ní však dochází k pravému opaku. „*Jak se do toho rejpe nebo s tím náměstím se do toho rejvalo, tak že si jako budou dávat větší pozor. Ne, to je prostě pořád horší a horší. Prostě oni si vůbec nic nehlídaj, furt vymejšlej pí*oviny prostě*“. Přisuzuje to právě „*bublině*“, ve které se vedení města potažmo starosta pohybuje. Přispívá k tomu, také propojení s médii. Respondenti si všimají, že v Horáckých novinách se objevují útočné články proti kritikům starosty. Naopak v případě že člověk nebo skupina lidí vycházejí se starostou dobře, mají podle Rózy lepší pozici i možnosti, jak se dostat k financím nebo jiným výhodám. Podle ní je systém rozdělování městských peněz neobjektivní. Podobně se staví i k zadávání zakázek pro město, kdy podle jejího názoru nedochází k výběrovým řízením a vše je podáváno přímým zadáním. Důvod vidí v tom, že u výběrových řízení je třeba řadu dokumentů zveřejňovat, k čemuž u přímého zadávání nedochází. Tuto netransparentnost kritizuje i Hermína. Ta si je jistá, že na Radnici dochází ze strany starosty k nepřiliš čistým praktikám. Podle jejího názoru to byl důvod, proč současná opozice nechtěla jít znovu do rady města, aby nebyly u „*těch čorek*“. A také důvod, proč řada zaměstnanců Radnice jsou ze starosty „*na prášky, protože musí čistit ty jeho šmėčka*.“ Hermína má pocit, že lidé v okolí starosty postupně prohlédli jeho strategii a odklání se od něj. Jmenuje jednoho místního podnikatele, který finančně podporoval městský hokejový klub. Po nesplněných slibech ze strany starosty na finanční podporu tohoto klubu už nechce dál v podpoře pokračovat. Podobně „*prozřeli*“ v sousední vesnici, kde si starosta vybuřoval sportovní areál, ale za 10 let jim nezaplatil nájem, proto mu smlouvu neprodloužili, což vyvolalo starostovu nevoli a řadu trestních oznámení, která podal na zastupitele v obci. Trestní oznámení bylo podáno i na jednoho aktivního jedince za jeho vyjádření na zastupitelstvu. Ten však volí taktiku vždy tyto pokusy starosty zveřejnit na facebookové stránce. To fungovalo především tak, že se okolo něj formovala skupina lidí, která ho v jeho snažení podporovala.

V takovém jednání starosty, nahánění strachu a dezinformacím vidí Róza plíživý proces neonormalizace, kterému se nikdo nebrání, jelikož lidé upadli do apatického stavu. Jak veřejnost, tak i úředníci na Radnici: „*tam jsou s přístupem našeho pana starosty všichni tak otrávení, že si radši udělají to svoje minimum*.“ Rozvádí myšlenku tak, že podle ní „*je to prostě vláda jednoho člověka, kterýho se buď všichni bojí a nebo s ním jsou všichni kámoši. A i když to tak nevypadá, tak o všem rozhoduje on, takže tím, že sami (vedení města) nevytváří aktivity na iniciaci lidí a na druhý straně jakýkoliv náznaky vzdoru hnedka utlučou v začátcích*.“ Hermína si proto myslí, že za současné situace nikdo

z úřadu nepůjde do podpory občanských iniciativ, protože má strach, že by se mu to vrátilo. Kaylon podporuje myšlenku, že to bude nastavením, které tam vytváří současný starosta. Vyjadřuje se k době, kdy působil ještě předešlý starosta. Podle něj to byla doba, kdy se komunikovalo: „*Ale já si myslím, že to bylo dobře nakročený jako panem N. (bývalý starosta), si myslím, že to bylo jiný. Jako kdykoliv ste mohla přijít za starostem a říct mu svůj názor, aniž by vás odsoudil, já nevím no, takhle sem to vnímala já, že předtím to bylo lepší.*“

A právě nulová komunikace nebo překroucené informace od současného starosty Kaylona rozčilují. Na lživé výroky ohledně veřejné zakázky na opravu náměstí upozornil jeden aktivní jedinec. Kaylon jmenuje další dva příklady, a to přivlastnění si starostou zásluhy za vybudování obchvatu a zimního stadionu. „*Mi to přišlo tak sprostý, lidi, co se o to trochu zajímají, tak ví, že prostě zimní stadion, že o to se zasloužil, že tu dotaci sehnal pan N. (bývalý starosta), jo a ten obchvat... a že to všechno vyběhal on. A kdo se v té oblasti orientuje, tak ví, že B. (současný starosta) normálně lhal, že on, podívejte se tady mám ten zimní stadion, To je blbost.*“ Tyto informace se postupem času a opakováním pozměňovaly, až k verzi, kdy se za oba dva projekty zasloužil současný starosta.

Ale stejně jako předešlá citace, stejně tak se ve městě vykytují a opakují tvrzení, která jsou natolik ustálena, že o nich nikdo nepochybuje. To znamená, že si nikdo už neověřuje, zda jsou skutečně pravdivá. Jedná se o tvrzení, že starosta umí sehnat finance. V rámci rozhovorů to dokonce zopakovala respondentka Olga („*lidi zvolí B. (současný starosta), protože ví, že B. prostě donese peníze no*“). Hermína oponuje, že v rámci rozpočtu nic takového nefiguruje a spatřuje problém v zakořeněnosti tohoto tvrzení. Sama zatím neví, jak to bude lidem vysvětlovat, protože nikdo z lidí, kteří tohle tvrzení opakují o něm nepochybují. Vidí nutnost vysvětlovat to lidem nějakým mírným způsobem, aby byli ochotni naslouchat: „*Nějakým jako vlastně způsobem, aby jim neříkal, že seš ču*ák, když si tohle myslíš. Nevím ještě jak.*“ Na základě tohoto tvrzení dochází mezi lidmi k legitimizování dalšího chování, které je spojováno s osobou starosty, a to, že si ze zakázek, které na Radnici probíhají, část financí nechává pro sebe. Hermína v tom vidí problém, pokud ji obyvatelé říkají, že „*když sežene 10 milionu, tak mě nevadí, že si milion nechá pro sebe*“ jo, což je jako strašný, když tohle někdo říká.“

5.2.4 Shrnutí kapitoly Postoje Městského úřadu a vedení města

V jednání městského úřadu potažmo vedení města jako instituce se dá vyzorovat pojetí strategie podle Michela de Certeaua (1997), kdy úřad i vedení města mají určeno místo i prostor a svoje kroky vyvíjí promyšleně tak, aby se vždy schovaly za zdi vlastní působnosti a pojmenování. Ve většině případů nemusí podnikat ani aktivní kroky, aby dosáhly toho, co potřebují. Úplně jim stačí odolávat drobným „útokům“ z vnějška. Při takové aktivitě se právě mohou obklopit vyhláškami, zákony a nepsanými pravidly, kterými vytváří nejen vlastní prostor, ale i prostředí města.

Cílem těchto kroků je, aby se obyvatelé vzdali veškeré snahy a plně se odevzdaly do jejich rukou (WARD, 1996). Tedy neměli žádné starosti, ale zároveň žádné pravomoci. Takový stav a nastavení vyhovuje vedení města, jelikož pro něj nevznikají žádné nové situace, které by muselo řešit. Pokračuje ve svých rutinních záležitostech a nachází si samo prostory, kde může využívat možností plynoucí z jeho pozice. Z toho hlediska je logické, že každý nový kontrolní mechanismus, což by mohla být pouhá zvědavost obyvatel se potlačuje hned v začátcích.

Jeden z mála kontrolních mechanismů, který měl pozici k tomu, aby vedení města nějakým způsobem kontroloval byla opozice v zastupitelstvu. Ti však v posledním volebním období odmítli vstoupit do rady města. Jelikož vyhodnotili svoji přítomnost v radě na úrovni funkce fíkového listu. Tedy věděli by o všem, ale nemohli by proti převaze hlasů nic dělat (*hlasovací mašinérie*). Tak došlo k paralýze opozice naprosto za účasti demokratických metod. Stejně tak probíhalo ve volebním období 2014-2018 hlasování na zasedání zastupitelstva.

Výsledkem aktivit městského úřadu a vedení města je apatie vytvořená v obyvatelích. Aktivnější s nich narazili buď na cenzuru, která se zprvu skrývala za stanovы Zpravodaje, nyní již za rozhodnutí redakční rady, nebo na využívání časových možností úřadu. Tato strategie byla nazvána *hrou času*. Úřad pracuje ve svých časových pravidlech, tedy stanovuje lhůty podání návrhů, přesouvá připomínky a žádosti na další zasedání zastupitelstva, informuje o svých krocích na posledních chvíli atd. To znemožňuje aktivitě obyvatel získat návrh, jelikož podle de Certeaua (1997) je doménou „slabších“ využívání vhodných okamžiků v rámci svých taktik. V takovém případě jakákoliv taktika, která by mohla být mocná s každou protahující se lhůtou nebo dobou čekání ztrácí na momentu

překvapení a instituce si může ze své pozice najít kroky, kterými taktiku porazí. Zatímco strategie ubránila svoje místo a stabilitu, taktika s dalšími pokusy musí začít od začátku a opět promyslet načasování a provedení triku (DE CERTEAU, 1997).

Výsledkem dlouhodobého působení strategie města se na jeho území vytvořila *síť známých, zaměstnaných a spolupracujících*, která zahrnuje, ať přímo nebo nepřímo velké množství obyvatel města. Ti jsou pak určitým způsobem loajální ke krokům vedení města, na kterých se svým způsobem přizívují. Ať již s ambicí v podnikání nebo politické kariéře. V tak masivním mocenském uskupením, které se proplétá a formuje náladu a prostor ve městě se těžko hledají obyvatelé, kteří by veřejně vystoupili s kritikou kroků města. Řada z nich již upadal do apatie a demotivace. V případě, že si sami přestanou zjišťovat informace a pasivně přijímají ty, co jim vedení města poskytuje, nemají potřebu už cokoliv kritizovat a dostávají se do informační *bubliny*. Takovýto obyvatelé dají na viditelná opatření, která jsou prioritní pro současné vedení města. Tak se z nich stávají *racionální voliči*, kteří upřednostní ve volbách stávající nastavení, než aby riskovali nejistou změnu. A právě takové voliče i obyvatele potřebuje instituce pro upevnování svojí pozice. Ne protestující tiše souhlasící většinu, která tak nenapáchá žádnou škodu na systému, který i kdyby jí byl jedno právě touto pasivitou nic neztratí (PANELLI, 2004).

V tom by se dal hledat původ, proč vedení město nepracuje na zlepšení komunikace, a to všemi směry. Otázky se považují za nadbytečné a zdržující, kritika za nepřátelství a město za bezproblémové. Setrvávání v takové pozici a nedostatečná komunikace umístila vedení města do *bubliny*, jak pojmenovali tento hluchý prostor respondenti. Kritika, která se do této *bubliny* nedostává, vede k jejímu posilování a logickému popírání kritiky. K vedení města se pak dostane pouze to, co si přes tento filtrační mechanismus propustí. Společně s apatickou společností ve městě se respondenti nediví, že si vedení města připadá tak sebejistě.

Jednou z priorit, kterou označily respondenti je důraz na rekonstrukce a stavby. To by bylo logické v kontextu konceptu *racionálního voliče*, který byl v prostředí města pojmenován. Pokud většina obyvatel reaguje pouze na to, co vidí, tedy na viditelná opatření, pak není z pohledu vedení města investovat finance do měkkých faktorů, což by v tomto případě byli spolky. Zde se dá „utopit“ velké množství peněz bez jistoty návratnosti a okázalé prezentace dobré vůle vedení města. Podobně nejsou podporovány aktivizační prvky a vznikající iniciativy. Ty by přinášeli do nastaveného městského

systemu nové pohledy a otázky, kterým se vedení města podle respondentů tolik brání. To se odráží v postoji spolků a aktivnějších jedinců, který je popsán v následující kapitole.

Ze shrnutí je vynechána kapitola osoba starosty, která je spíše produktem systému než svévolným viníkem. A proto by shrnutí z této kapitoly mohlo působit jednostranně a zaujatě. Pro představu zůstává popsán postoj respondentů k jeho osobě, kterou hodnotí dost negativně. Předpokladem zůstává, že pokud by tento člověk působil v jiném prostředí, kde by se mu neotevíraly všechny možnosti, co právě v Moravských Budějovicích, jeho jednání by vypadalo jinak. Muselo by se ztotožnit s mocenskými vztahy toho daného prostředí. V Moravských Budějovicích může tento člověk těžit z apatického nastavení systému a neexistenci dalšího silného lídra, který by na něj v rámci mocenské sítě působil.

5.3 Postoje spolků a aktivních jedinců

V následující kapitole dojde k objasnění pohledu respondentů na aktivismus a spolkovou činnost v prostředí města. I před předcházející kapitoly, které nastiňovaly prostředí města jako společensky disfunkční, se spolkům poměrně daří. Vychází to i z dlouhé tradice spolkového života ve městě. O poznání složitější situaci zažívá aktivismus, který naráží nejen na omezení ze strany úřadu a vedení města, ale také na apatii místních obyvatel. Ty systém města nenutí do zapojování se a nabízí jim pohodlný život v mezích pasivity.

5.3.1 Aktivismus

V rámci tématu *aktivismu* se projevily jako nejvíce provázané, a tedy ústřední kódy *vyvíjená vlastní aktivita, taktika, aktivnější jedinec a neformální komunikace*. Právě tato kategorie byla jistým způsobem ponechaná výpovědím respondentů, kteří sami na základě svojí znalosti prostředí ukazovali na ty aktivnější z nich. Už pouhé povědomí o aktivitě jiných skupin značí dosah těchto aktivit.

Podle názorů respondentů neexistuje aktivita ve městě v masové podobě. Hodnotí ji spíše jako „*dost utlumenou*“ (Xena) a přisuzují to celkovému nastavení prostředí ve městě i pozůstatku doby socialismu na starší generaci. Více se ztotožňují s verzí existence „*pár aktivnějších jedinců*“, na kterých je závislá aktivita ostatních (Róza).

Dotazovaná skupina respondentů identifikovala jednoho aktivního jedince, který byl také jedním z respondentů. Tento jedinec (Aktivista XXX) sám sebe nepovažuje za „*top aktivisty s motivací něco lámat, svolávat demonstraci nebo podepisovat každé tejdě petici*“, ale svoji aktivitu považuje za přirozenou, normální věc v této konkrétní fázi života. Ovšem podle jeho rétoriky by se dalo usuzovat, že si je vlastní aktivity vědom, jelikož používá výrazy jako „*ted' kolem sebe formuju*“, „*třeba já do toho rejpu*“, „*jsem to rozvířil*“ nebo „*snažím se je jakoby pošťouchávat*“.

Na základě aktivity Aktivisty XXX vznikly další iniciativy. Jednak spolek, jehož aktivity přivedly některé členy k myšlence podílet se na komunální politice jediným možným způsobem, který je ve městě možný, tedy kandidovat do zastupitelstva. Další iniciativa, která potřebovala dodat počáteční energii byla skupina aktivních studentů místního gymnázia. Sám Aktivista XXX hodnotí aktivitu studentů pozitivně, jelikož vidí jejich

schopnost samostatnosti: „*to co sem s nima dělал já loni, tak letos mě k tomu už vůbec nepotřebujou. Ty jedni budou zase malovat nějakou zed', už úplně beze mě, druzí budou dělat zas ty fotbalový turnaje, taky jako beze mě.*“ I političtí aktéři rozeznávají jeho aktivitu na základě nových prvků v městském nastavení: „*objevují nějaký veřejný debaty s vedením města, na základě podnětů, ze strany nějakých aktivistů tady ve městě*“ (Xena). Na tyto aktivity se pak nabalují další a sám Aktivista XXX se snaží o vzniklých aktivitách nebo problémech města diskutovat a psát.

Za silný aktivní prvek považuje Róza skupinu kolem církevní školky a mladých křesťanů, ačkoliv mu z jeho pohledu mohou přijít pro některé lidi jako uzavřená skupina. Tato skupina si svým významem vysloužila samostatnou kategorii v rámci této práce, jelikož má značný dopad na rozvoj nových alternativ ve městě především v posledních letech.

V celé kategorii nejen v rámci kódu aktivismus existují silné vztahy ke kódům tematicky navázaným na kritiku stávajícího vedení města, kterému byl věnován prostor výše. Ovšem pro ujasnění kontextu nelze opomenout tento prvek i zde. Do konfliktu s pravidly úřadu a strategiemi se dostávali zkušenosti respondentů kdykoliv, kdy se pokusili o nějakou změnu stávajícího systému.

To, že *aktivita nevznikne sama* dokazuje, že existence a jednání aktivního jedince přináší nutnou energii pro další vznikající aktivity, které se neobjeví v prostředí náhodou. Podle výpovědi Rózy nestačí ani příhodné nastavení, například založení webové platformy pro příspěvky bez cenzury: „*A úplně co mě nejvíc zarazilo, tak teďka mají lidi prostor, ať si píšou, co chtěou a já si myslel, že to vznikne samo, ta komunita.*“ Velkou roli zde hraje vývoj nebo existence tradice a taky vlastní aktivita jedince, který chce někam zvyky města posunout. Pokračováním citace Rózy se objasňuje její pochopení nastartování aktivity a taky přesun k výkladu nejsilnějšího kódu, kterým je *vyvíjená vlastní aktivita*: „*, to sem z toho byla taková zaskočená, tak buď sou ty lidi úplně mrtví nebo prostě nechcou nebo nevím. Takže sem to po strašně měsících pochopila, že si musíme dát tu práci a po jednotlivcích to prostě vybudovat, mluvit s nima v tý hospodě o tom.*“ Což vedlo k tomu, že se postupně platforma začala plnit články dalších autorů, kteří se stejně jako Róza setkali s cenzurou místního zpravodaje, která je vyprovokovala k nějaké formě aktivity i odporu. Podobně o nutnosti vlastní aktivity hovoří Xena, která vidí naději ve velkém potenciálu občanské společnosti, který prozatím dřímá: „*to podhoubí tady je a možná ještě bude a je*

to dobře, že se tady ty věci šíří a ta aktivita se nějak projevuje. Je potřeba aby tem člověk na to měl čas a byl pro to zapálenej, pak je to dobře.“ Ovšem stejně jako citace Rózy ukazuje na nutnost této aktivitě obětovat svůj volný čas.

Aktivista XXX se svůj volný čas snaží investovat do rozvoje občanské aktivity a v srpnu 2018 stál u realizace první veřejné debaty o tom, kam obyvatelé chtějí, aby město směřovalo. Na tomto projektu chtěl otestovat, zda je ve městě vůbec na čem stavět a pokoušet se do prostředí města vnést koncept komunitního plánování. A od zájmu obyvatel se pak odrazila další aktivita, jelikož z původních odhadů, že se akce zúčastní jen několik málo obyvatel, jich přišlo přes 100 včetně zastupitelů, kteří byli na akci pozváni. Vizi tohoto experimentu vyvolat aktivitu a zájem na dospělých si Aktivista XXX přenesl od své spolupráce se studenty na místním gymnáziu: *„jsem si to ověřil na tom gymplu. Já jsem prostě věděl, že tohle musí fungovat, že to v těch lidich je, jen nevíjou, že je to poměrně jednoduchý vytvářet nějakou aktivitu a že to prostě jde a že můžou věci i když je málinko, tak jako měnit a dělat vlastníma silama.*“ Gymnazistům stačilo ukázat kam si mají podávat žádosti o financování projektů a ve svojí aktivitě se osamostatnili. Pro Aktivistu XXX jsou motivačním prvkem k práci s dospělými, u kterých si není jistá výsledky.

Podobně o vlastním zapojení smýšlí Xena: *„Je třeba aby člověk trochu vydržel anebo nějakým svým přístupem tomu napomohl.*“ A vyjadřuje se k možnostem údržby veřejných prostranství, které sice nepatří městu (např. kruhový objezd), ale jejich neudržovanost se města týká, protože ho hyzdí. *„Bude nás to trochu stát, i když to není naše. Budeme si to udržovat na vlastní náklady.*“ K městskému zahradničení a údržbě těchto prostorů zaujímá podobný názor i Hermína, která od dohadů o tom, co by se mohlo, vyvinula vlastní iniciativu: *„mám úplně zpracovaný postup, já sem byla na workshopu, co udělali Nesehnutí, tak před dvěma měsícema a měli sme tam konkrétní projekt na participaci lidí (v kontextu městského zahradničení). takže sme celej vejkend zpracovávali to, jak to prostě připravit pro ty lidi a všichni z tý naší skupiny sme si to potom odnesli domů. Takže já mám přímo připravenej postup do detailu, co se musí udělat, abys ty lidi podpořila tady v tom.*“ A teď je podle ní třeba počkat na dobu, kdy tomuto přístupu bude nakloněno i vedení města. Ovšem ani zde nečeká na zázrak a chce se o to pokusit sama, takže se rozhodla kandidovat do zastupitelstva. Podobný pohled na nutnost obměny politických aktérů v kontextu rozbourání struktur ve městě má Oliver *„v podstatě i ve vedení města jsou furt*

stejný lidi. Myslím si, že třeba fakt jako komunita nějakých mladších lidí, který by se fakt dali dohromady a fakt by jim na tom měště záleželo,“ ale sám se do aktivit více nezapojuje.

V případě Rózy se z aktivní občanky stala politička. Dle jejího názoru cítí, že: *„je potřeba změnit reálný věci, velký, tak prostě musíš jít do tý politiky. Takže zakořeněnej systém nezměníš zvnějšku. Prostě se musíš stát toho součástí a jiná cesta jako není.“* Nepřijde jí možné změnit systém nastolený ve městě drobnými aktivitami. *„Tím jako nezměníš systém. To sou jako blbůstky, kterejma si můžeš něco testovat nebo popichovat, ale nezměníš nic reálnýho. Nic velkýho.“* Róza poukazuje na zakořeněnost systému svojí snahou o narovnání podmínek a transparentnost u přerozdělování financí jednotlivým zájmovým skupinám ve městě, kdy se snažila: *„je (vedení města) dokopat do nějakýho objektivního systému. To jako bez diskuzí mě odmítali nebo nereagovali.“* Ona sama se snaží pozorovat kroky vedení města a kritizovat ty postupy, které se jí nezdaří v pořádku. Nutnost této aktivity dokládá výrokem: *„jsou to takový jako drobnosti, že nad těma jednotivejma věcima mávnete rukou, ale když se to složí do tý skládačky, tak je to nepřijemný nebo takový úzkostný.“* Celkové znepokojení kroky města v některých situacích dokládá na vlastní zkušenosti, kdy se změnily podmínky přerozdělování financí spolkům a tato změna proběhla tiše, bez jakéhokoliv informování. Róza se pokoušela zjistit příčinu. Až po vzniklé emailové konverzaci se všemi spolky ve městě a přidáním zastupitelů do kopie emailu, což vedlo k vytvoření tlaku na vedení města, se změněné podmínky zas tiše vrátily do původní podoby. Vyvíjení vlastní aktivity se tak projevuje jako jedna z mála pojistek proti jednání vedení města, mezi jehož priority respondenti rozhodně neřadí podporu spolků či občanský aktivismus.

Touto *taktikou* přidat všechny zastupitele se vytvořil tlak nejen na ně, ale i na spolky, aby se vyjádřily. Podle Rózy to byla zřejmě jediná možnost, protože: *„se teda nestalo to, že by sme se 5 lidí zvedli a šli na radnici, takže víceméně po hromadnejch emailech a tím, že v kopii byli všichni ti zastupitelé, tak se to jako dělo takhle.“* Tento odpor vznikl na základě *neformální komunikace*, která je hlavním komunikačním kanálem všech, kteří nesouhlasí s nastavením situace ve městě. Jelikož oficiální informace z radnice nejsou vždy kompletní nebo i pravdivé a regionální deník jde podle respondentům *„na ruku“* starostovi města, je nutné si informace opatřovat touto cestou. Cení jsou pak lidé, kteří pracují na Radnici mají informace z první ruky. Takovéto zákulisní informace mohou být použitelné i jako motivace v předvolební kampani, jak sděluje Róza. Ta si je jistá, že

zaměstnanci jsou již znechucení současným vedením a cítí možnost ve volbách uspět. Také se vyjadřuje k tomu, že je až absurdní, kolik lidí jí neoficiálně řekne, že ji bude ve volbách podporovat i volit, ale nahlas a oficiálně to od nich nemůže očekávat. Hermína je shledává „*už moc apatický a semletý životem*“, ale taky vidí problém v přístupu vedení města k vyvíjené aktivitě. Důležité pro spolupráci je podle ní, aby se účastnili lidé, kteří „*ještě mají tu energii a nemají tu zkušenost s tou radnicí, desetiletou, prostě desetkrát se nespálili*.“ Počty těchto lidí ale vidí v jednotkách. S nadějí do budoucna hledí Xena, která má pocit, že současná počínající aktivita je dobré znamení, ale také vidí problém ve vztahu vedení města – veřejnost: „*si myslím, že je to nastartovaný dobře, che to jenom ty lidi, co to dělají, je podporovat, ne je srážet*.“ Hermína vyjadřuje také dávku naděje do budoucna. „*Všichni jsou jako rezignovaní, ale si myslím, že stačí fakt jako strašně malej impuls a tomu životu to tady zas jako pomůže. Tady prostě všechno je, stačí jenom aby se to kyvadylko převálilo na stranu lidí, kteří to budou podporovat a pro další generace to může být krásný město*.“

Právě pro Hermínu je naděje důležitou motivací, jelikož by ráda ve městě viděla fungovat koncept *komunitního plánování*. Sama již sbírala důležitá témata pro obyvatele na veřejné debatě, ze kterých vychází pro svoje další aktivity. Jako největší slabinu komunitního plánování vidí jeho časovou náročnost a ví, že nejen udržet zájem veřejnosti bude „*největší oříšek*“, ale také, aby lidé pochopili, že investice jak času, tak i peněz má smysl. Teprve rozjízďející se proces komunitního plánování a jeho neznámost pro obyvatele i vedení města stěžuje jeho propagaci a informování o něm. Informační kanály a špatná komunikace se jeví pro Xenu jako největší slabiny připravenosti ke spolupráci. Pro Olivera i Rózu je v tomto rozhodující postoj vedení města, jelikož si jsou vědomi, že vůle ke komunitnímu plánování musí vycházet od komunálních politiků, přes které prochází veškeré plány a návrhy veřejnosti. Proto vidí změnu postoje až s obměnou lidí v zastupitelstvu a radě města.

Pro udržení zájmu veřejnosti je pro Rózu důležité všechno dobře vysvětlit a zprvu se držet projektů, které nebudou velké a budou mít vysokou pravděpodobnost jejich uskutečnění. To pak podle ní může vést k úspěchu i u větších projektů: „*aby se pak vybraly nějaký malý projekty, který budeme vědět, že dopadnou. Aby fakt ty lidi viděli, že to jde, že asi nemá cenu začínat tady jako parkem nějakou investicí za 200 mil., která by stejně nedopadla. Jsem sem zvědavá, jestli to lidi jakoby dokážou vydržet ten dlouhej*

proces. “ Aby obyvatelé měli kontakt s plánovacím procesem a šanci zaznamenat „přesun od plánů k něčemu hmatatelnému. “

5.3.2 Mladí věřící

Již v kapitole o *aktivismu* byla zmíněna skupina mladých věřících uskupených okolo spolku Orel a církevní školky Jabula. Na tuto skupinu ukázali všichni dotázaní respondenti, tedy se dá předpokládat, že jejich aktivity jsou vidět a mají dosah i za hranice vlastní komunity. Celá jejich aktivita začínala hlídáním dětí v Orlovně a tato myšlenka se podle Kaylona vyvíjela na základě zájmu rodičů, kteří chtěli nějakou alternativu k městským školám, až došlo k rozhodnutí založit církevní školku. Mezi rodiči se podle Kaylona začal objevovat typ lidí, kteří od vzdělávání očekávali něco jiného, než mohli dostat v městských školách. I přes pozitivní reakce (Róza, Hermína, Oliver, Xena, Kaylon) se Hermína domnívá, že pro značnou část obyvatel města je tento nový prvek těžko pochopitelný: *„Takže Jabula za mě jo, ale zas si myslím, že polovina MB ti o tom řekne, že je to blbost a že je to sekta, a tady ty prostě tmářský věci.“* V podobném duchu komentuje Xena, která uvádí, že v počátcích zřízení tohoto typu zařízení přineslo řadu negativních reakcí. Ty však podle ní postupně mizí. Oliver podporuje tohle tvrzení z vlastní zkušenosti: *„co třeba říkají zákazníci, tak to hodnotí více méně pozitivně, kdo tam má dítě, tak mi říká, že se mu tam úplně věnujou, že je to úplně jinej přístup než v prostě veřejnejch jako městskejch.“*

A právě jiný přístup církevní školky k výuce a péči o děti přináší do města *konkurenční prostředí* mezi jednotlivými školkami. Respondenti to hodnotí jako výzvu a motivaci pro stávající městské školky. Přímo Oliver tvrdí: *„si myslím, že je to úplně super, že to tady možná chtělo něco takovýho, aby tady byla ta konkurence mezi těma školkami. Člověk si mohl i vybrat.“* Pro Xenu je zřízení církevní školky možností pro ty městské se podívat na svoje dosavadní působení a vyhodnotit, zda není potřeba jejich přístup k dětem nějak inovovat. Kaylon vidí existenci této alternativy pro rodiče jako zdravou konkurenci. Ve smyslu výše uvedeného lze použít citaci Hermíny, která působení školky jako konkurence a alternativ shrnuje slovy: *„Ono to i ty ostatní školky žene dopředu, jestli dělají všechno dobře, jestli dělají dost akcí, když vidí, co všechno ta Jabula dělá. Takže to je jako obecně hybatel rozvoje tady.“*

Zdánlivá novost celého konceptu ve městě a počáteční nedůvěra je výzva pro církevní školku lidem osvětlovat její historické zakořenění v místě, kde stojí dnes. A je to místo,

kde se nacházela první školka ve městě. „byla právě tady v domově sv. Antonína. A byla to první školka, otvíraly jí tady sestry Boromejky a měly tady 50-60 dětí, je to 80 let letos, co ta školka vznikla. A v době komunismu byla zavřená, následně potom zrušená. Nejdřív ji měli tu školku pořád tady v domově a chodili tam učit už paní učitelky, už ne sestry a později se ta školka přemístila na školku Husovu. Je třeba smutný, že ty lidi to zapomenou nebo to vůbec neví,“ (Kaylon). Z toho důvodu bylo také zvoleno dané místo pro výstavbu nové církevní školky, z důvodu navázání na *tradici*, která byla minulým režimem přerušena.

Nejen v této formální *tradici* umístění se snaží školka pokračovat, navazuje na tradice, které byly od jejího založení propojeny právě s domovem pro seniory. Jednou z nich je návštěva domova s programem od dětí. Kaylon líčí důležitost této tradice. „Na Štědrý den chodí děti tady do domova a vlastně zazpívají těm seniorům koledy a popřejí jim pěkný Štědrý den. A že ten den nechtějí myslet jen sami na sebe, ale právě i na ty babičky a dědečky, takže se snažíme tady v té tradici pokračovat.“ Sám pak dodává, že „jako malej jsem sem chodil, jsem rád, že ta tradice nikdy nebyla nijak přetřhána.“ Podobné zkušenosti prý sdílí i další obyvatelé, kteří doteď chodí s fotkami do nové církevní školky a jsou mezi nimi i žáci ještě původní první školky u Boromejek. Podle Kaylona je to pro stávající školku velká motivace, „že oni, teď je jim 90, a říknou vám, že sem chodili do školky do kláštera. A že to tady měli hrozně rádi a že si vybavují tu zahradu a ty hodný sestry nebo i ty fotky, když vám ukážou a říknou, že to tady milovali a že tady na to rádi vzpomínají, tak to je to nejlepší.“ Propojení nejen dětí se seniory v této době, ale takto se propojují osudy dětí z 80 let vzdálené minulosti s dětmi, které do školky chodí teď a vystupují v divadelním představení podobně jako tomu bylo před 80 lety.

Propojenost aktivit a navázání na další spolky se zdá být záměrem této skupiny mladých věřících. Pro Kaylona je důležité propojení se seniory z toho důvodu, aby děti nebyly odtržené od reality a vnímali stárání i smrt jako přirozenou věc. Považuje přístup školky přínosný dětem z hlediska, že si: „udělají takový ten zdravý základ, aby mohli pak jakoby správně prožívat ty svoje emoce. Aby jako strach, vztek nevnímali jako něco negativního, že to normálně k životu patří.“ Proto propojení školky s domovem důchodců považuje za přidanou hodnotu. Každý týden se podle Kaylona dělá nějaký společný program a senioři chodí děti do školky navštěvovat, vznikají mezi nimi přátelství. Xena pak uvádí, že přes propojení seniorů a dětí se můžou smazávat názorové rozdíly mezi

zúčastněnými rodiči, tedy v tom pozoruje nastartování nové aktivity: „*když je to pro ty děti nějaká ta aktivita, tak se zapomene na nějaký ty rozepře a ta provázanost se nabaluje a společně ty děti jdou na to vystoupení, tak už tam přijdou i rodiče, takže to je velkej plus.*“ Tímto způsobem dochází k otevírání komunity věřících, která se může zdát pro ostatní uzavřenou („*to je jako hrozně omezenej, nebo myslím, si že to je strašně omezená skupina*“ Hermína).

Další aktivity propojují se Skauty nebo s Orlem. S odkazem na patrona školky Jana Bulu dochází k propojení právě s Orlem, který pořádá sportovně kulturní akce. V oblasti vzdělávání by mělo dojít navázání na církevní školku otevřením první až třetí třídy montessori základní školy. Hermína celou tuto skupinu vnímá jako velké nositele energie a rozvíjející se aktivity: „*co vnímám tak kolem tý A. a kolem toho KDÚ a kolem těch mladejch věřících. Ti do toho jako hodně šlapou... dělají dobrý věci a mají na to taky nějakou energii.*“

Na svém přístupu ukazují, že energie a vůle něco dělat nemusí být primárně spojena s finančním ohodnocením. Jako školka, která není zřizovaná městem, nedostává příspěvky jako ostatní městské školky. Financování probíhá od ministerstva školství a z rodičovských příspěvků, tyto finance poté doplňují o dotační peníze („*píšou se neustále nějaké žádosti*“ Kaylon). Z čeho vycházejí je tedy i pomoc dobrovolníků, v jejich případě zapojených rodičů. Ti nabízejí jak svoje služby při přípravě nějakých akcí, tak i materiální podporu v podobě občerstvení, zajištění výletů, hraček pro děti apod. Tím vzniká síť spolupráce, napojená nejen na jednotlivce, ale i na větší skupiny či spolky ve městě. Podle Kaylona je pak důležité sdílet tyto zážitky a tím posilovat pocit sounáležitosti: „*zájem rodičů i ta radost těch dětí, že je to baví a ty rodiče to vidí, že ty děti to baví a oni prožívají tu spokojenost a radost s námi, takže to je takový ten motor, co nás žene.*“

5.3.3 Spolky

Na rozdíl od kapitoly *dobrovolnictví* (níže) se tato kapitola věnuje fungování a spolupráci spolků jako formálních zastřešovatelů těchto činností. Jde tedy o nastavení podmínek v rámci jejich fungování a jejich aktivity vyvíjené vzhledem k dalším spolkům, vedení města, podnikatelům i svým členům. I přes tento záměr analyzovaná kategorie ukázala, že pro fungování spolků nejsou důležité pouze formální a administrativní

záležitosti. Jádrem celé kategorie se stala nutnost *vyvíjené vlastní aktivity*, jelikož ta ovlivňuje jak přístup k financím, tak i komunikaci mezi jednotlivými spolky i veřejností.

Celé téma by se dalo rozdělit na dvě velké části, a to část zabývající se pouze finanční problematikou spolků a druhá fungováním spolků na území města. Mezi těmito skupinami vykrytalizoval kód *síla Sokola*, který ukazuje na způsob jednání ve vztahu k vedení města na základě vlastní aktivity, ale také tradiční pojetí Sokola v prostředí Moravských Budějovic.

Finanční podpora spolků je zásadní v jejich činnosti, spolky se ovšem liší v jejich získávání. Dotázaní respondenti vyjádřili názory, že mimo peněz od města mají příjmy z členských příspěvků, ale také musí být aktivní v dotačních programech a nějaké formě komerční činnosti.

Podle Xeny je financování spolků ze strany města nedostatečné. Z hlediska značného množství různých spolků se jí částka 1,8 mil. pro všechny jeví jako poměrně malá a zdůrazňuje, že spolky, které mají na starost údržbu budov jsou zatíženi ještě touto povinností. Podle ní by mohla být část peněz z rozpočtu města vyřazená na spolkovou činnost klidně dvakrát taková. Podobně o vyčlenění financí od města uvažuje Hermína, která vidí *„hlavně jako když si ty cifry srovnáš podle velikosti, tak investice jsou v desítkách milionů a podpora spolků je v řádu desítek tisíc (jednotlivě, v součtu je to 1,8 mil.), takže to jsou jako nesmyslné položky, když město má rozpočet na letošek 240 mil. Tak prostě pár desítek tisíc nebo sto, dvě stě tisíc navíc pro spolky je jako nic.“* Při tak zanedbatelné částce přijde Xeně absurdní, že si město diktuje, jak se budou jím přidělené peníze utrácet. *„No a teď jsou různé kladené požadavky od města, co všechno ten spolek musí doložit a na co všechno ty peníze může použít, když je teda dostane a v jaký výši je dostane. Takže to je takovej zádrhel [...]. A pořád se to nebo ne jako pořád, ale často se to mění, jako ty pravidla.“* Právě zmíněná změna pravidel se stala předmětem diskuze spolků, která vyústila v navrácení podmínek do původního stavu. *„Aniž by komukoliv řekli, tak změnili ty pravidla pro ty spolky, vyškrtli z toho energie, že se tam nesmí dávat, napsali tam, že se smí vyúčtovat věci, který jsou placeny jen přes účet, že ne v hotovosti. Jo a třetí věc, že se jim musí vyúčtovat dvojnásobek těch nákladů, jako tzn. ten příspěvek je 50% a spolek musí vyúčtovat 100 %.“* Hermína také uvádí na příkladu malého spolku Skautů, jak by taková úprava pravidel zkomplikovala jejich existenci: *„Skauti dostávají 70 tis, do teď. A jak změnili tady ty pravidla, tak by žádali o 20 nebo o 30 tisíc.“* Dále Hermína

rozvádí myšlenku k původu změny pravidel a má pocit, že byla cílena pouze na Sokol, zejména protože starosta Sokola v posledním roce výrazně veřejně kritizoval současné vedení města. Vzhledem k velikosti celé jednoty poukazuje, že takové jednání se nejvíce dotkne menších spolků: „*Sokol tím, jak je velkej a silnej a už má i ten administrační aparát na to, tak tohle vždycky přežije, tady ty byrokratický nesmysly, že jo. [...], ale Skauti, Hasiči, dělají to dobrovolníci, tak jdeš do jednoty něco nakoupiš, jdeš do kovomatu, něco nakoupiš, pak si to přes pokladu vyplatíš [...]. Sokol je schopnej vyřešit vyúčtování energií, že se jim tam pošlou tři faktury za energie a je to vyřešený, místo 100 dokladů, jak se koupily žíněny a kohoutek a já nevím co. Protože ostatní ty náklady na ty energie nemaj. Takže si myslím, že dost jako kvůli Sokolu.*“

Podle Olgy je financování spolků a podobných služeb pro občany závislé na prioritách vedení města. A to v současném složení vyžaduje především viditelná opatření a faktická data. Olga tento racionální přístup staví do kontextu sociálních služeb, kde je podle ní třeba uvažovat poněkud abstraktněji. Podle Olgy klienti, kteří využívají tyto služby nereprezentují jejich skutečný rozsah: „*jako co si budem povídat, oni padaj na všechny obyvatele, ale hypoteticky, teoreticky jako dopadaj. Protože ten člověk to nevyužije, tak to na něj vlastně nedopadá, není to náš klient, ale vlastně hypoteticky může využít. No ale to už je prostě to, ano může využít a protože může, tak my vám nebudeme úplně dávat ty peníze, protože když nevyužívá jako teď aktuálně, tak prostě. Podle ní v minulosti, kdy jednotlivé sociální služby vznikaly, byla politická vůle vedení města poněkud jiná: „*tady byla taková politická vůle, abychom tady vznikli a nějaký ty peníze nám dávali, ale teď to tak nějak vykrytalizovalo, jako jo my vám nějaký peníze dáme [...], ale oni nám víc jako dávat nebudou, ale buďte tady a vlastně ono je to hrozně paradoxní. Jako ano, poskytnete ty služby, těm našim občanů, ale my vám k tomu nedáme ty peníze.*“ Olga to označuje za tolerování sociálních služeb, pokud svými požadavky nezatěžují městský rozpočet. Hermína má podobnou zkušenost a dokládá to na, pro ni se jevící, bezproblémovosti, co se malých položek týká. „*Máme tady jako relativně dobrej systém na podporování malejch věcí, co se týče nějaký dotace městský, kde se vyplní nějaký formulář a oni vám dají nějaký peníze.*“ Co se ovšem zásadních čísel týká, popisuje Xena každoroční diskuze a pře o výši podpory spolkům.*

Na nutnosti vlastní aktivity pro dosažení více financí se shodují všichni respondenti i respondentky. Hermína uvádí jeden z příkladů, jak částečně ovlivnit výši přidělovaných

financí od města. Podle ní je to hodně „o tom, že oni (jeden ze spolků) na tu radnici chodí a fakt tam, jako asi jim úplně nelezou do zadku, ale prostě škemrají a terorizují.“ Dalším příkladem jsou veřejné sbírky, které je však možné uskutečnit za předpokladu, že obyvatelé mají pocit, že daná služba, či spolek se jich nějakým způsobem týká:

Róza: „tak uvidíme, jestli lidi budou vnímat Sokolovnu jako nějakou, jako že sme tam my sami uzavření a ať si to opravíme sami anebo tam něco tam přihodíjou...“

Tazatelka: A tak když tam chodí cvičit nebo na ten ples...

Róza: No právě tak nějak to chceme postavit, takže uvidíme.

Spolky musí být aktivní v dotačních programech, úskalí uvádí Xena na nejistotě úspěchu podaných žádostí. Proto jako nedůležitějšího přispěvovatele označuje městský rozpočet. Stejně jako Olga, ačkoliv na sociální služby stát přispívá něco mezi 75 až 90 %, rozhodující pro udržení služeb jsou právě ty zbývající finance.

Poněkud odlišný přístup ukazuje na základě svých zkušeností Hermína V rámci tělovýchovné jednoty Sokol poukazuje na sílu spolku (*síla Sokola*), který je poměrně velký, a tedy podle ní více rezistentní k různým změnám v systému přerozdělování financí. Od města jednota dostává zhruba desetinu svého rozpočtu, další finance si musí obstarat jinde. Celková síla se skrývá nejen v potenciálu jednoty, ale také v jejím ukotvení a tradici ve městě. Vzhledem ke zhruba 500 členů je Róza řadí mezi největší jednoty v kraji Vysočina hned po Jihlavě a Třebíči. Úspěch vidí v tom, že Sokol nabízí široké spektrum aktivit pro všechny věkové kategorie. Tím se na základě mezigeneračních vazeb přivádí stále noví členové a členky: „*babičky chodily do Sokola, maminky a teď chodíjou děcka. Takže tohle určitě funguje a je to pro nás důležitý. Aji na tom stavíme dost náš program, že se snažíme nabídnout sportování všem generacím.*“ Podobnou zakořeněnost v aktivitě po generace popisuje Xena v rámci jednoty Orla. Róza poté rozvádí myšlenku, že nezůstává pouze u přivádění další generace do Sokolovny, funguje zde systém, kdy „*90 % co jsou trenéři nebo sou vedoucí těch oddílů, tak cvičili od mala v Sokole a teď už vedou ty malinkatý děcka. Už i ty 15letý holky vedou jakoby ty nejmenší.*“ Róza také zmiňuje, že podle jejího názoru je sokolovna velice dobře vybavena na různé druhy sportů, jen je její potenciál nevyužitý. „*Není prostě potřeba víc investovat, jen to těm lidem ukázat, že to jde. Dělá se rope skipping – skákání přes švihadlo, parkour, moderní gymnastiku, že už děcka*

necvičí kotouly, ale víc do toho parkouru, že je to takový volnější. Dělej se takový ty šály, jak jsou zavěšený u stropu a cvičí se na tom. Prostě na to všechno máme to vybavení.“

Propojenost jednotlivých spolků není zvláště výrazná, ovšem respondenti uvádějí, že mezi sebou spolupracují, pokud si mají co nabídnout. Neschází se a společně nekoordinují jednotlivé aktivity, ale nárazově se potkávají se na různých akcích. Podle Xeny se spolupráce uplatňuje nejčastěji na základě výpomoci s technikou nebo materiálem. *„Můžem se potom přidat k nějakýmu spolku [...] tak my třeba přijedem se skákacím hradem nebo nějakou takovouhle spolupráci nabídnem. Ty spolky se prostě propojujou mezi sebou [...] a jsme schopni tak zajistit nebo dovízt tam nějaký materiál.“* Podobně doplňuje i Róza, že si půjčují ozvučení od jiného spolku, jelikož ho sami nemají.

Neexistující kompaktní síť aktérů z řad spolků si Xena vysvětluje také různým zaměřením spolků, kdy každý má jinou cílovou skupinu. Kaylon pak uvádí, že pozoruje snahu křesťanských spolků v Moravských Budějovicích spolupracovat i s přesahem za hranice města: *„aby všechny ty spolky křesťanský v Budějovicích spolu spolupracovaly, takže to je jak farnost, tak i orel, i tady domov sv. Antonína. [...] i s gymnáziem v Třebíči, protože je to vlastně katolické gymnázium, tak oni sem chodí studenti na praxi k nám.“* Stejně tak i Olga uvádí příklady, když mají spolky či instituce společné téma, tak spolupracují pravidelněji.

A právě Xena vidí velký potenciál v přemostování různých rozdílů mezi spolky na základě nějakého jednotícího parametru. Pro ni je to vznik církevní školky v Moravských Budějovicích, kde vidí, že *„ta propojenost se tím nastartovala tady tou záležitostí. najednou je tady skupina těch dětí a těch rodičů okolo, který tomu fandí, ať jsou to jakýhokoliv vyznání a z jakýkoliv organizace a babičky jsou z toho prostě nadšený a z domova jsou nadšený. A to se vytváří takovej kruh, jakoby dobrým směrem... když je to pro ty děti nějaká ta aktivita, tak se zapomene na nějaký ty rozepře a ta provázanost se nabaluje a společně ty děti jdou na to vystoupení, tak už tam přijdou i rodiče, takže to je velkej plus.“* Olga by byla za větší propojenost s městským úřadem, jelikož si myslí, že řada problémů, které souvisí se sociálními službami, mají dopad na obyvatele města, a tedy by se měly objevovat na zastupitelstvu a implementovat se do usnesení a vyhlášek. Uvádí na příkladu zákazu podomního prodeje.

Spolky musí vědět, o co lidé mají zájem, ale také lidé musí vědět, co jednotlivé zájmové skupiny nabízí. Jednou z možností je informovat o svojí činnosti v místním

zpravodaji, kde svoji činnost inzerují, tak i přináší informace o akcích proběhlých. Dalším způsobem je pořádání různých akcí. Olga vyzdvihuje pocit veřejnosti, která si připadá zvaná: „*děláním různých nějakých výstupů směrem k veřejnosti, dny otevřenejších dveří, je tady v létě poslední prázdninová párty zase kam můžou přijít rodiče těch dětí, aby prostě věděli, abysme to neměli tak jako zavřený, ale aby to bylo otevřený pro veřejnost.*“ V rámci těchto akcí, ale i jinými formami je podle Olgy nutné otvírat témata, která mohou být v prostředí města tabuizovaná, a tedy pro obyvatele mnohdy neznámá. Vidí nutnost chodit mezi lidi a odtajňovat jim „*exotiku služeb*“: „*takže bariérou je i ta exotika těch našich služeb, potom to klade velkej důraz na to, aby my sme byli schopni to těm lidem vysvětlovat, co my jim nabízíme, aby oni na základě toho to mohli využívat.*“ Právě z informací o zájmu veřejnosti vznikají nové aktivity spolků nebo samotné spolky. Jako popisuje Kaylon, který se věnoval cvičení s dětmi a za zájmu rodičů se rozšířila nabídka cvičení i pro rodiče. Podobně se k tomu staví Róza, které je jasné, že musí udělat krok k veřejnosti a vysvětlit jim, že řadu aktivit mohou dělat v rámci spolku: „*takže se snažím mluvit o tom a vytvářet podmínky, až tady vznikne nějaká poptávka, nějaká komunita dětí, co se tady na ulici budou o něco pokoušet. Tak jim řeknu, pojďte to dělat tady pod střechem.*“

5.3.4 Shrnutí kapitoly Postoje spolků a aktivních jedinců

Ačkoliv bylo výše v uvedeno, jak složité je prosadit se proti strategii města, která se snaží zachovat stávající podmínky a umlčet kritiku. V prostředí města se vykytují také jedinci, kteří svou aktivitu nevzdávají a snaží se proti strategiím města bojovat. Počet těchto aktivních lidí není žádnou masovou záležitostí, ovšem dopadem svých aktivit mají vliv na okolí. V něm se mohou začít objevovat anebo nabalovat na jejich činnost další aktivity. Prostor Moravských Budějovic vykazuje poměrně velkou rezistenci vůči novým věcem, proto ani příhodné nastavení podmínek nemusí vést k úspěchu, jako tomu bylo při nezájmu o web bez cenzury. Možnost něco dělat ještě neznamena, že to obyvatele naláká. Proto zde nabývá na důležitosti osobní angažovanost a iniciativa. To jsou taktiky aktivních jedinců, kterými mohou vždy na chvíli přelstít systém a převrátit výhody na svou stranu. Bylo to tak při aktivizaci mladých gymnazistů, kteří potřebovali impulz anebo při řešení změny podmínek přidělování financí spolkům. Okamžitá aplikace nápadu dřív, než na ni stihne strategie města zareagovat se v těchto případech ukázala jako dostatečná. Vyvinutý tlak vedl k výhře „slabších“ spolků nad „silným“ městem.

Tam, kde tyto taktiky respondentům nestačí, a vyhodnocují je jako bez dostatečného efektu, dochází k vůli dostat se dovnitř instituce a začít využívat výhod strategií nebo na nich alespoň „pytlačit“ (DE CERTEAU, 1997). Tím si upravit pravidla nastolená strategií ve svůj prospěch, aniž by musel být rozložen celý systém. Jde o to využít to, čemu jsou již položeny základy a je obecně přijímáno. Tedy o čem nikdo nepochybuje a z toho pramení moc. Z příkladu města lze usoudit, že obyvatelé, kteří se rozhodli vstoupit do komunální politiky, byli tak dlouho a intenzivně konfrontováni s účinky strategií města, až rozpoznali, že vede cesta právě přes využití jejich možností (DE CERTEAU, 1997).

K tomu využívají *neformální komunikace*, která jim prostřednictvím potenciálních voličů dává naději na úspěch ve volbách. Mimo těchto informací využívají také neoficiální komunikační proud z radnice. Kombinace obou, společně s tiše vyjádřenou podporou může vytvořit moment překvapení, jelikož instituce (vedení města) si nemusí být přes svou „*bublinu*“ existence těchto voličů vědoma. Opět to ovšem ukazuje na prostředí města, které je natolik protkáno disciplinární mocí (FOUCAULT, 2005), která vytváří z obyvatel vlastní hlídače, že nevyjadřují svoje názory a (ne)sympatie nahlas.

Pokud skutečně dojde po komunálních volbách ke změně, město má velký potenciál „ožít“. Respondenti cítí skryté rezervy v mobilizaci komunitních prostředků (SIRIANNI, 2009), kdy by byli schopní ve vlastním volném čase a se sdílenými náklady začít udržovat veřejný prostor. K takové mobilizaci došlo již při sbírce na okna v Sokolovně. Pro tento typ zapojení veřejnosti je třeba lidem ukázat/připomenout jejich propojení s věcí, kterou podporují, aby měli k dané věci vztah. Dojde k umístění se v rámci prostoru a dané věci je určeno místo, čímž si daný spolek vypůjčil dočasně doménu strategie (DE CERTEAU, 1996).

Tento typ shánění financí je jednou z možností spolků, jelikož nejsou v prostoru města příliš podporovány. Respondenti tento nezáměr vedení města identifikovali v kontextu priorit města. Ty se formují spíše v technických výsledcích než v podpoře těžko kvantifikovatelných služeb a nenávratným investicím do obyvatel v podobě podpory spolků (LAMIE, BALL, 2010). Proto na území města dochází k toleranci malých projektů, které tolik nestojí, ovšem u těch větších se již na velkou podporu nedostává.

Spolky mezi sebou nemají utvořenou kompaktní síť spolupráce, ale snaží se si vypomáhat v podobě vypůjček zařízení. Neexistenci větší spolupráce přisuzují rozdílnému tematickému zaměření velkého počtu spolků ve městě. Ovšem i přesto se dají najít

výjimky, které spojuje právě společné téma, ať je to křesťanství anebo děti. To se spojuje v církevní školce, která přes děti propojuje rodiče, kteří mají různé názory, ale při těchto aktivitách se na ně nesoustředí a spolupracují. Děti zde fungují jako sjednocující téma, které přemostí stávající neshody či rozdíly. Ty jsou na určitou dobu opomenuty v zájmu spolupráce a dobrovolnictví (PANELLI, 2004, SIRIANNI, 2009). Právě mladí věřící přinesli do prostoru města něco zdánlivě nového. Ačkoliv církevní školka ve městě před lety působila, bylo třeba lidem tuto informaci připomenout. K tomu zvolili prostředek, který ve městě dobře funguje, a to tradici. Upozornili na spjatost s místem bývalé a současné školky a zároveň s tradicí propojení s domovem sv. Antonína.

5.4 Postoje obyvatel

V následující kapitole se pozornost zaměří na probíhající i potenciální dobrovolnictví ve městě a obnovenou aktivitu mladých, ke kterým se upíná naděje do budoucna. Dobrovolnictví je spjato s předešlou kapitolou, kde valná většina dobrovolnické práce se uskutečňuje pod záštitou nějakého spolku nebo instituce. Ovšem nemusí to být pravidlem.

5.4.1 Dobrovolnictví

Aby dobrovolnictví bylo skutečně dobrovolné, je podle respondentů třeba zachovat otevřenost v možnosti zapojit se. Podle Kaylona je nejdůležitější, aby lidé sami přišli na to, že/zda se chtějí podílet. „*Nechat to na tý dobrovolnosti. A osvědčilo se nám fakt, že když to člověk nenutí, netlačí, že takhle to musí být, tak ti lidi sami, když si k tomu vlastně dojdou, že ano, že oni chcou.*“ Olga doplňuje myšlenku tím, že je třeba dát lidem prostor, nucení není z dlouhodobého hlediska udržitelné. Jedinec je podle ní: „*svobodně myslící bytost a my mu nesmíme nic nařizovat.*“ Xena pak dodává, že v rámci jejich dobrovolnických aktivit se plno lidí přijde nejdřív podívat, co všechno zapojení obnáší, proto uvádí nutnost zachování otevřeného prostředí. Stejně jako Róza v rámci zapojení se do spolku uvádí příklad, že všichni, co navštěvují nemusí být členové spolku. Ať členové nebo nečlenové se poté účastní organizace akcí a jsou článkem v jejich propagaci. Jak se respondenti shodli, ústní podání má podle nich větší váhu i dopad.

Xena uvádí, že nejlepší propagace aktivit i pořádaných akcí je osobní sdílení v rámci sítě přátel, v rámci, které dochází i k předávání preferencí. Podle Xeny je sice propagace na sociálních sítích důležitá, ovšem lepší je doporučení od člověka, co zná, „*na tom*

internetu, když vidím, že je pozvánka, tak je to hezký, ale pokud třeba tam nepřijdou třeba moji kamarádi nebo někdo, kdo mi řekne hele fakt je to dobrý, přijďte se podívat, už jsme tam byli, tak to doporučení je vždycky fajn.“ Podobně reaguje Oliver, který propagaci na sociálních sítích řadí vysoko, ale nejvíc podle něj udělá právě tzv. „*work of mouth*“. Podle Olgy takto mohou vznikat dobrovolnické aktivity nabalující se na ty předešlé: „*tak že někdo kdo má s náma zkušenost, tak jinýmu o nás řekne a tím pádem on potom řekne: jo to je super a přijede se podívat.*“ Dále dodává na příkladu, že se stává, že ten, kdo přivedl někoho nového, už dávno nechodí, a ten „nový“ zůstal, protože „*v tom spatřuje něco, co potřebuje a co je pro něj důležitý.*“ Podle Rózy je propagace důležitá, ale efekt je podle ní pozorovatelný až po nějakém čase, když si o novinkách začnou lidé povídat mezi sebou. Sama cílí na matky, které pak mohou zapojovat svoje děti do aktivit nabízených Rózou. Podle Rózy to může trvat i čtyři roky, než se nějaká informace dostane do širšího povědomí. „*Asi si myslím, že to funguje tak, že tu první vlnu, že jo udělá se nějaká propagace, nějaké lehčí marketing. A až si to začnou ty maminky říkat v těch ordinacích nebo tam, kde se setkávají, že jejich kluk chodí tady na to, tak příští rok se na to nabalí o pár víc a až ten třetí a čtvrtý rok nejvíc.*“

Sociální sítě vidí respondenti jako velkou možnost pro vlastní propagaci. Pro vznikající dobrovolnické komunity je jednodušší informovat přes facebookové stránky, než se dostávat do tištěného Zpravodaje, nejen z hlediska jeho respondenty označené cenzury, ale v aktuálnosti a možnosti otevřené komunikace na Facebooku. Oliver uvádí, že o některých aktivitách skupiny ProBudějovice se dozvídá pouze přes Facebook, jelikož není nijak výrazně napojen na žádného „člena“ této komunity. Pro Xenu je pak důležitější propagace v místním Zpravodaji, jelikož ho: „*dostává zhruba 3000 domácností, takže to je dobrá reklama.*“ Kaylon a Olga kladou důraz na informování občanů prostřednictvím dnů otevřených dveří, veletrhů a akcí pro veřejnost, aby se lidé mohli aktivně zapojit, aby informace nebyla pouze pasivní. Róza hovoří o aktivním šíření informací v kontextu místního Aktivisty XXX, který se rozhodl ukázat místním gymnazistům, jak a kde čerpat finance informovat je „*jak se prostě dělá nějaký projektový management lehkej.*“ A dál už gymnazisti dokáží fungovat samostatně. Róza pak uvádí na příkladu sportovních aktivit, že je o věcech třeba mluvit a informace rozšiřovat mezi lidmi: „*se snažím mluvit o tom a vytvářet podmínky, až tady vznikne nějaká poptávka, nějaká komunita dětí, co se tady na ulici budou o něco pokoušet. Tak jim řeknu, pojd'te to dělat tady pod střechu.*“

Pro Kaylona je důležitá otevřenost a možnost přijít se podívat, jelikož jeho organizace stojí na darech zvenčí, a proto zastává názor, že lidé se mají mít možnost kdykoliv přijít podívat, což jim sám umožňuje. Také zdůrazňuje velkou pomoc, která plyne od dobrovolníků, proto i v rámci přípravy různých akcí anebo jejich navštívení, nenaléhá na účast. Podle jeho slov je jedno, zda se někdo podílí anebo ne. Každý si podle něj v jejich aktivitách může vybrat svoji roli, ať pomáhat s přípravou, podílet se na vystoupeních dětí nebo *„si jen tak sednout v parku na lavičku a dát si kafe a koukat do zelenýho.“*

Samo dobrovolnictví je očima respondentů něco křehkého a povětšinou navázané na nějakého aktivnějšího jedince nebo tradici. Xena uvádí, že má pocit, že dobrovolnictví je dost, ale nemyslí si, že je to otázka většinové společnosti. Podle ní je to *„o určitým počtu lidí.“* Olga to doplňuje zkušeností, že na svoje služby mají dostatek dobrovolníků ve smyslu, že co potřebují *„nějak vopečujeme, ale kdybychom chtěli, aby sme tady měli 30 dobrovolníků, tak to tady není možný.“* A dodává, proč takto uvažuje. Podle ní mají Budějovice problém s odlivem mladých lidí, kteří by se mohli stát dobrovolníky. Ačkoli dělá nábor v rámci města, tihle pro ni potenciální dobrovolníci většinu času tráví mimo něj a v případě, že zde jsou, věnují se vlastním koníčkům a potom zase *„odjíždí pryč a vrací se třeba na víkend anebo taky ne.“* Z mladších lidí, například z gymnazistů lze také vybírat, ale podle Olžiných slov: *„ten gymplák nebo ta studentka na SOŠce, která se teprv profiluje do nějaký sociální oblasti, má starosti sama se sebou, kam směřovat tu svoji práci a na to dobrovolnictví slyší pár lidí.“* Proto se podle vlastních slov soustředí na střední generaci, například žen, které ještě mají energii a chuť někde pomáhat. Podle jejich slov: *„Dost často je to taková paní ve středních letech, která má dospělý děti, ale má pořád potřebu se o někoho, nechci říct, aby to znělo hnusně, že baba neví, do čeho píchnout, ale je to prostě paní, která je aktivní a nemůže být aktivní v rámci svý rodiny, tak chce být aktivní někam pro druhýho.“* Dodává pak, že pokud už se najde nějaký dobrý dobrovolník, organizace ve městě se navzájem o něm informují a „půjčují“ si ho.

V případě aktivit s dětmi se dobrovolníky stávají jejich rodiče, jejichž zapojování je nárazové v podobě upečení koláčů, organizace zájezdů nebo poskytnutí materiálu na výrobu hraček. Kaylon pak uvádí, že podle něj je dobrovolnictví propojeno s vlastním zaměřením podílejících se. *„V současnosti je to opravdu tak, že ty rodiče to baví, že nějakou maminku baví malovat, tak chodí s dětima vytvářet. Jinou maminku baví cvičit, tak*

chodí s dětima cvičit zdravotní cvičení. “ Tedy podle něj není dobrovolnictví další činnost, kterou lidé vykonávají, ale spíše tak propojí něco, co by jinak stejně dělali sami pro sebe.

Poněkud jiný pohled na věc uvádí Olga, která se v rámci organizace snaží poskytovat benefity dobrovolníkům, což je udělování statusu dobrovolníka, pojištění, školení atd. Róza pak uvádí, formy motivace, které jsou poskytována trenérům v rámci Sokola: *„snažíme se furt ty cvičitele podporovat nějakajma výhodama, který my můžeme – takže jim vzdělání zaplatíme, nějaký slevy na cokoliv, co můžeme v sokolovně... nemůžeme jim platit nějaký hrozný částky, ale co můžeme, tak je podporujeme, ale i tak je to strašně křehký.*“ Křehkost fungujícího dobrovolnictví si uvědomuje z hlediska časové náročnosti. Podle jejich slov trenéři stráví hodně času přípravou na hodiny, což jim rozhodně nepokryje symbolická částka, kterou dostávají za pravidelné hodiny. Kaylon to podporuje názorem, že lidé to: *„můžou dělat jako svou činnost po práci, jako svůj zájem, který je buďto vnitřně naplňuje anebo to teda musí najít způsob toho financování.*“ Podle Hermíny jsou finance spojené s náklady na materiál v kontextu dobrovolnictví zásadním prvkem. A stejně jako Xena zastává názor, že vedení města by mělo tyto aktivity více podporovat. Na příkladu městského zahradničení Hermína uvádí, proč to není podle jejího názoru možné: *„jako v týhle situaci začít nějaký to zahradničení, tak si neumím představit, kdo by do toho šel [...] co se scházíme tak jako neformálně v hospodě, tak jako nikdo na to nemá energii, protože víš, co bys všechno musela dělat. Všechno by sis to musela zaplatit, tu mašinerii schvalování na městě, a ještě by ti to shazovali ze stolu, že sou to prostě pí*oviny. A sou to přesně ty drobný věci, který sou pěkný, ale stojí tě tolik sil.*“

K eliminování výdajů je podle Rózy zapotřebí se pokusit a s vyvinutí vlastní aktivity oslovovat jedince, kteří jsou ochotni řadu věcí udělat zadarmo nebo levně. Hovoří například o využití vysokoškolských studentů, kteří v rámci svých kvalifikačních prací mohou zpracovávat analýzy nebo navrhovat grafiku. Výměna probíhá oběma směry, student vytváří něco reálného nebo vychází z reálných dat a spolek či iniciativa ušetří za profesionální firmu. Hermína rozvádí nefinanční stránku dobrovolnictví směrem k jeho ocenění a přemýšlí nad tím, proč ve městě neexistuje ani morální ohodnocení dobrovolnictví. Dobrovolnictví je podle ní ve městě tolerovanou záležitostí, ovšem neprioritní. Má pocit, že by se mělo vytvořit nějaké vnímání sounáležitosti mezi dobrovolníky. Kaylon na to navazuje myšlenkou, že právě kolektivní vnímání celé aktivity je důležitým prvkem v tom, dotáhnout věci do konce. A právě Oliver v tom vidí problém

v Moravských Budějovicích. Podle jeho názoru je společnost ve městě silně polarizovaná a skupinky aktivních jsou osamoceny ve svých snažení, takže ani podle jeho názoru nemají šanci na větší úspěch.

5.4.2 Mladí

Jako velké téma se z dat vynořilo téma „*mladých*“ a jejich zapojení do života ve městě. Pro respondenty jsou mladí lidé nadějí pro město, ale vidí hned několik problémů, proč podle jejich názoru ještě nedošlo „*k vystřídání stráží*“ (Olga). Oliver i Kaylon mají pocit, že ve vedení města jsou pořád ti stejní lidé a nedávají šanci mladým se prosadit. Podle Olgy je důležité, aby se mladí lidé dostávaly na důležitá místa, rozhodovací pozice, kde budou mít možnost rozvíjet svoje nápady. Na příkladu místního Aktivisty XXX uvádí, že při vynaložení určitého úsilí jsou cesty, jak toho dosáhnout. Ale sám má pocit, že je to otázka ještě 15 až 20 let, kdy dojde k obměně „*starých struktur*“. Podle Kaylona tyto „*staré struktury*“ tvrdí, že chtějí, aby mladí lidé ve městě zůstávali, ale nejsou schopni je přijmout jako rovnocenné partnery. Podle něj „*nechcou jim tu šanci dát, nechcou. A když jako někdo s něčím novým přijde, tak ho umlátí těma svejma klasickéjma argumentama a nechcou [...] Pokud člověk chce, aby v Bud'ovicích ty mladí lidi byli, tak musím nechat nějakou tu svobodu*“. Svou zkušenost s těmito „*klasickými argumenty*“ uvádí Olga: „*dost často slýchávám, vy mladý, vy chcete všechno hned, vy si myslíte, že je to všechno jednoduchý, ale ono to tak jednoduchý není. My už máme svý zkušenosti. Takže ti staří nás jako by vyučovali, co máme dělat nebo nemáme*“ tento přístup Olgu podle jejich slov „*strašně rozčiluje*“.

Neuznávání mladých lidí hodnotí respondenti jako výrazný znak povahy lidí ve městě. Xena uvádí, že nejde odlišovat nápady podle toho, kdo s nimi přijde. Podle ní je třeba, „*aby je taky někdo bral vážně. Když tam třeba má někdo nějaký dobrej nápad, tak aby neřekli, to je student tady z nějaký školy, a to my neberem.*“ Ovšem ve výsledku se právě to podle Olgy a Hermíny děje. Tyto dvě respondentky se dostávají do situací, kdy musí jednat se staršími kolegy nebo úředníky, kteří je neberou vážně. Olga uvádí na příkladu, když jedná se řediteli škol nebo vedoucími odborů. Vidí, že to „*není o tom, že já sem vedoucí a oni jsou vedoucí, ale že mě je 33 a jim 55.*“ Hermína spíše s ironickým podtónem komentuje tuto situaci: „*tolikrát sem si vyslechla, že sem mladá, naivní, že takhle to dělat*

nejde. “ Olga pak podezřívá takto jednající osoby, že se bojí o své místo a mladé lidi vidí jako konkurenci, a proto se uchylují k tomuto jednání, ale zároveň to řadí mezi stereotypy, které ve městě pozoruje. A ve svých úvahách jde dál, kdy cítí v tomto typu chování demotivující prvek a příčinu odlivu mladých lidí z města. *„Dnešní mladý lidi mají přímo vysokou školu v tom oboru, maj x praxí v tom oboru a potom tam sedí nějaká 55letá ženská, která prostě bude říkat "nene ty naše zkušenosti jsou ty pravý, vy tomu nerozumíte..." to je to co si myslím hodně rozděluje společnost a nasírá hodně lidí. A ted' to myslím jako nasírá zlobí a možná znechučuje tu práci a demotivuje i lidi. “*

Z odchodu mladých lidí neviní respondenti pouze výše uvedené chování, za zásadní považují nedostatek pracovních příležitostí pro některé obory. Podle Olivera jde o odliv inteligence, která buď po studiích zůstane ve větších městech anebo v nich pracuje a do Moravských Budějovic přijíždí přespávat. Podle něj ani mladí lidé mají důvod ve městě zůstat, a nejen z hlediska pracovní příležitostí, ale také kulturních a volnočasových aktivit i vlastní seberealizace. Olga však vyjadřuje názor, že pokud by se mladí začali do města po vysoké škole vracet, tak by mohlo dojít k velkým změnám. Komentuje také aktivitu mladých gymnazistů, kteří se podle jejich slov pokusili tenhle *„zaprděnej systém rozhýbat“* a fandí jejich vizi oživit kino i prostor ve městě (např. vymalováním zdi u gymnázia). Vidí v tom nástupnictví klubu, který před desítkou let na gymnáziu fungoval.

O změně uvažování v případě mladých gymnazistů mluví Oliver, který hodnotí tuto skupinu jako velmi aktivní a má pocit, že se mnohem méně bojí autorit, než to měl on sám, když na gymnáziu studoval. Jelikož někteří z těchto studentů navštěvují jeho podnik hodnotí jako důležité, že *„v podstatě mají tady o ty věci, i nad rámeček školy, zájem.“* Podle Rózy tihle mladí přemýšlí úplně jinak než generace dnešních třicátníků, dokládá to slovy: *„Ti (gymnazisti) už přemejšljou, už si proti nim připadám stará. Ti přemejšljou úplně jinak, všechno jim trvá míň času a sou rychlý a chytrí.“* Podle ní je důležité, aby viděli, že mohou měnit věci vlastními silami, i když postupně. Proto ji rozhořčila situace, kdy se gymnazisti dostali do „sporu“ o název článku, který chtěli publikovat v místním Zpravodaji. Róza to líčí: *„napsali první článek, jako úplně v textu nevinnej, ale měl titulek "Chceme lepší město". No paní radní z toho byla úplně na větvi a telefonáty na gympl, jak je to jako možný.“* Olga na příkladu gymnazistů tvrdí, že *„to je úplně krásnej příklad toho, jak ten prostor funguje [...] takže ano, dělejte si tady mládeži, ale vocad' pocad'.“*

S nadějí hledí na tuto aktivitu Hermína a Olga, které mají pocit, že „tato“ generace už není zatížena předešlým režimem. Podle Olgy musí dojít k obměně generací a má pocit, že: *„ta současná generace, která nemá co dočinění s převratem a totalitním režimem, bude oproštěná od toho "Jé zlatý komunisti, tenkrát sme se měli dobře" A to tak někde je, to já dost často slychávám.“* Minimálně s touto etapou mají mladí gymnazisti jasno. Hermína vypráví, jak v kontextu doby, ale i situace ve městě se rozhodli v rámci studentského Majálesu za Sametovou revoluci: *„šli křičet před radnici "Chceme svobodné volby" a to prostě s transparentama.“* Podle ní mají dobrou pozici dělat cokoli: *„ti k tomu mají našlápnuto dobře, ti jsou úplně jinde. Ti každej tejdén někam cestujou, jednak mají jako prachy a jsou chytrí, mají ty možnosti dnešní doby, nejsou jako poznamenaný těma blbostma prostě těch starších generací, tak ti sou aktivní.“* Róza tohle oproštění se od zvyků dob totality pozoruje v svobodomyšlnosti mladých, podle jejich slov se to projevuje třeba tím, že si kdekoliv sednou, třeba i na zem na náměstí. A zakončuje vizi: *„tak možná jestli my se toho dožijeme, tak ty lidi budou ten prostor vnímat jinak.“*

5.4.3 Shrnutí kapitoly Postoje obyvatel

Dobrovolnictví je jednou z dalších aktivit, která má poměrně dlouho tradici, jelikož je z velké části navázána na spolky. I tak se jedná o něco velmi křehkého, co se týká jen určitého počtu obyvatel. Proto je třeba udržet otevřený prostor v dobrovolnosti a neodrazovat dobrovolníky. K tomu přispívá systém benefitů, který sice nenaláká člověk, který dobrovolník být nechce, ale efekt se pohybuje spíše v rovině motivace. Propagace dobrovolnictví a s nimi spojených aktivit hodnotí respondenti provádět osobně, kdy dochází o předávání osobních zkušenosti. Sociální sítě zde mají také místo, ale spíše v pozadí. To by se dalo přisoudit tradičnosti města, která lépe reaguje již na zavedené cesty, což tzv. „work of mouth“ je. Další typickou cestou je i propagace v místním Zpravodaji, ovšem zde někteří respondenti narazili na cenzuru.

Jako mobilizaci komunitních zdrojů (SIRIANNI, 2009) by se dala označit práce spojená s dětmi, kde se dobrovolníky stávají jejich rodiče. Ti se pak věnují svým koníčkům nebo činnostem, které by se svými dětmi stejně dělali, a proto je poměrně jednoduché tuto činnost rozšířit pro větší množství zájemců. Dalším využití toho, co ve městě již je spolupráce se studenty, kteří mohou v rámci svých závěrečných prací, výhodně dodat službu, která by jinak stála spolek finance. Podobně by se daly využít vlastní zdroje

komunity k nastartování komunitního zahradničení. Ovšem z obav, že tato aktivita nebude podporována ze strany města, nedojde ani k jejím pilotnímu pokusu. To, že by se k něčemu takovému odhodlala jiná skupina obyvatel ve městě se jeví nepravděpodobné.

Dobrovolnictví, které se odehrává mimo spolkovou činnost nejvýrazněji reprezentují mladí studenti gymnázia. Ti mají dobrou pozici, pro svoje aktivity, jelikož jsou zajištěni finančně a nepodléhají přímo vlivu úřadu. Ačkoliv i oni se dostali do kontaktu s cenzurou Zpravodaje, aktivně vytvářejí prostor pro svoje aktivity dál. U těchto lidí byla identifikována výhoda v nepoznamenání socialismem, a navíc to nutně nemusí být studenti pocházející z Moravských Budějovic. Proto nejsou zcela konformní s nastaveným systémem, který svým jednáním narušují. Aktivitou pak vytváří minimálně témata k diskuzi, které opět mohou erodovat pevný systém městského prostředí. Ten je upevňován souhlasem obyvatel, který v něm žijí a pasivně přijímají pravidla, který tím utvrzují (PANELLI, 2004). Drobnými akcemi, které mladí studenti vymýšlejí a následně i realizují, přináší cizí prvek, který si v mocenské síti vytváří vlastní pole působnosti. Jednak dopadem na svoje okolí, které informuje pomocí sociálních sítí, ale také svou pozicí v rámci města, statusem nezávislého studenta. Nejistota udržení tohoto prvku se však vztahuje na jistý odchod těchto aktivních jedinců z města pryč na vysokou školu,

To, co si studenti dovořit mohou, se stává problémem pro aktivní jedince, kteří jsou na základě svého věku považováni stále za mladé a nezkušené. Tím, že na důležitých pozicích nedochází ke generační obměně, nedochází tak ani k uvolňování důležitých pozic pro mladší obyvatele. Ti by mohli na vyšších pozicích realizovat svoje nápady, a tak pomalu nabourávat pasivní systém prostředí města. Ti ovšem musí při setkáních s úředníky trpět přístupem těchto starších úředníků, kteří si jich neváží kvůli jejich věku. To respondentům vadí, jelikož si jsou vědomi, svojí větší odbornosti nebo pozice v rámci instituce. Stabilní systém, který je napojen na prostředí města vykazuje podobné charakteristiky. Neměnnost, pasivita a nechut' ke změnám komentují respondenti při setkání se staršími úředníky.

Mimo nedostatečných pracovních příležitostí je právě tento problém zmiňován s nechutí mladých lidí zůstat ve městě. Což se odráží na odlivu mladé generace. Ta buď zůstává po vysoké škole ve větších městech anebo v Moravských Budějovicích pouze přespávají a pracují jinde. Při předpokladu, že by se tito lidé měli postarat o aktivní přístup k občanské participaci, je logické, proč se tento způsob jednání ve městě příliš

nevyskytuje. Spolu s odlivem mladých studentů z gymnázia pak město přichází o tuto kreativní skupinu lidí, kteří se realizují jinde. A na základě toho pak nedochází ani k výraznému zvyšování počtů dobrovolníků.

5.5 Shrnutí

V následujícím shrnutí je cíle odpovědět na výzkumnou otázku, která zní: *Jakým způsobem vnímají potenciální účastníci komunitního plánování připravenost prostředí města Moravské Budějovice na tento proces?* A jelikož potenciální účastníci komunitního plánování jsou nejen respondenti, ale i místní samospráva, spolky a aktivní jedinci, podnikatelé a instituce, bylo třeba se podívat i na jejich působení. Respondenti obsáhli všechny výzkumné kategorie, tudíž se dá na problematiku podívat hned z několika úhlů. Ovšem vždy pouze očima respondentů.

Nejvýrazněji se do přijímání nových konceptů podepisuje prostředí města. Na základě sebraných dat byla identifikována neviditelná síla plynoucí prostorem města, která ho neustále formuje a utváří, tak jak sama potřebuje. Touto silou je disciplinární moc (FOUCAULT, 2005) a v prostředí manipuluje s lidmi, kteří se v tomto systému stávají vlastní hlídači. Pasivita systému, která navenek vystupuje je výsledek rozličného působení této moci. Manipulace mocí u obyvatel způsobila to, že se sami normalizují tak jak předpokládají, že by měli. Tím upravují svoje jednání s ostatními i s vedením města. Slabé náznaky vzdoru jsou schopni sami vymazat právě normalitou, kterou svému chování přisuzují. Výsledkem je nezájem veřejnosti se projevovat a celková neaktivita. Navíc se v rámci tohoto systému vytvořila síť loajálních obyvatel, kteří jsou napojení nějakým způsobem na úřad, a proto jsou se systémem konformní. Nedá se to však generalizovat na celé město.

V rámci města působí několik aktivních skupin, které odolaly tomuto působení, avšak jsou zbytkovým pasivním obyvatelstvem za něco neobvyklého. Tito aktivní jedinci ve svém snažení naráží na strategii vedení města, které využívá zavedený pasivní systém pro svůj profit. A která se snaží tyto aktivní jedince znechutit natolik, aby své aktivity zanechali. Jako aktivní prvky totiž ohrožují pozici vedení města v rámci mocenské sítě. Působením na okolní prvky jsou tyto aktivní jedinci či skupiny schopni aktivizovat další a poukazovat na chyby vedení města. Pro to je daleko přijatelnější mlčící masa než pár aktivních obyvatel, které narušují integritu působení vedení města. Svou aktivitou

navrtávají ustanovený systém. Kritika systému může přinést dvě možnosti, buď se systém z kritiky poučí a vylepší anebo bude postupně oslabován (PANELLI, 2004). Vzhledem k tomu, že se vedení města uzavřelo v *bublině*, kam kritika neprochází, situace nasvědčuje k druhému příkladu. Čemuž se samozřejmě vedení města snaží zabránit.

Tak identifikovali respondenti strategii města. Ta využívá jeho pasivního prostředí a neaktivizuje svoje obyvatele. Spíše se je pokouší umlčet a uchovat ve stavu nečinnosti. Podle Panelli (2004) jde o logický krok, jelikož obyvatelstvo, potažmo voliči, kteří pasivně čekají, co jim město nabídne, nenarušují jeho pozici aktivistickými výpady, dotazy a plánováním. Vlastní nečinnosti legitimizují jednání města, jako něco obvyklého, proti čemu nemá cenu bojovat. Mlčící masa pak svoji apatii šíří dál a vytváří pro vedení města a jeho strategii prostor, který se dobře kontroluje i manipuluje. Pak stačí stokrát zopakovat nepravdu, aby se opakováním změnila v pravdu, o které nikdo nepochybuje.

Již zmíněné strategie, kterými se snaží upevnit svoji pozici a ničit veškeré zárodky opozice. Podle de Certeaua (1997) strategie čerpá sílu z místa, které je jí určeno, o kterém nikdo nepochybuje. Tohle místo strategie kontroluje a upravuje podle sebe tak, aby bylo dobře pozorovatelné, spravovatelné a homogenní. Čerpá z něj informace a vědění, které pak používá k upevnění vlastní pozice. Samo místo tuto moc neprodukuje, ale na základě vědomostí o místě si svou pozici upevňuje. Strategie je pak poměrně stabilní a na základě svého určení silně nepodléhá změnám v prostředí. Vedení města například využívá pozici úřadu, aby diktovalo podmínky času, tedy kdy chce přijímat podněty, jak načasuje diskuzi nebo jak rychle schválí postupy. K tomuto využívá loajální většinu (*hlasovací mašinérie*) v zastupitelstvu. Z podstaty demokratického systému nelze této formě rozhodování nic vytknout, tedy až na slabou diskuzi. V té se uplatňuje chorobné vynucování souhlasu a uvažování v rovině, že kdo nesouhlasí je nepřítel (SPRINGER, 2010, SINCLAIR, 2011). Veškeré tohle jednání vede k apatii, která logicky přichází v případě, že jedince chce něco změnit, ale jen sleduje svou bezmoc. To rozhodně nepřispívá k vytváření důvěry mezi jednotlivými politickými aktéry a ani směrem k veřejnosti. Tento typ uvažování zcela odporuje tomu, co označuje Davidoff (1965) rozhodování. Je to nastavení, kdy rozhodnutí nereprezentuje skutečnost, ale pouze zvolenou variantu. Lepší varianta bude vždy ta, která bude diskutována a k diskuzi budou přizváni dotčení obyvatelé.

Aktivní jedinci naopak využívají taktiky k tomu, aby chvilkově převrátili podmínky na svou stranu. Jelikož nemají určeno žádné dané místo, na základě kterého, by upevňovali

pozici, musí využívat příhodná časová nastavení. Tyto příležitosti pojímat jako výpady proti strategii. Tyto aktivity nejsou trvalými působeními, ale dokáží právě z hlediska času řadu věcí narovnat. Na příkladu změněných podmínek financování spolků se ukázalo, jak okamžité řešení převážilo situaci na stranu „slabších“ spolků. Další možností, jak taktiku použít je infiltrovat homogenní strategii drobnými úpravami a triky. V tom případě jsou stejná pravidla vykládána poněkud jiným způsobem jim neodporujícím, ale poskytující výhody pro taktizující skupinu. To by byl příklad jedinců, kteří se rozhodli infiltrovat zakořeněný systém tak, že budou kandidovat v komunálních volbách. Zde zůstává otázkou, co se stane, až se stanou součástí. Zda dokáží držet tuto linii a myšlenku infiltrace anebo s je strategie pojmenuje, roztrídí a udělí jim rámeček činností (DE CERTEAU, 1997).

Zapojení veřejnosti, jak z výše uvedeného vyplývá, výrazně neprobíhá. Určitě se nedá hovořit o participaci (ARNSTEIN, 1969). U všech tří participačních schémat byl ta činnost, která probíhá v Moravských Budějovicích stála na nejnižších příčkách. V rámci schématu Flynnové a Wanna (2008) by se pohybovala na nejnižším stupni, a to informační služby. Tam neprobíhá oboustranná komunikace ani výměna názorů, instituce pouze zjišťuje informace o obyvatelích, klientech apod. Na participačním žebříku (ARNSTEIN, 1969) by se činnosti vyvíjené od samosprávy směrem k veřejnosti pohybovaly na příčkách tři a čtyři, jednalo by se tedy o informování s prvky zastrašování formou odborných a technických výrazů, které jsou obyvatelům poskytovány se záminkou umlčet otázky. V případech, kdy došlo ke konzultaci, respondenti měli pocit, že jde pouze o alibistický krok odškrtnout i další povinnost z listu. Navíc v rámci diskuzí se opět projevovaly prvky dehonestáční prvky informování s cílem umlčet kritiku schováním se za normy a nařízení. Což je opět způsobeno strategií vedení města (DE CERTEAU, 1997, ARNSTEIN, 1997).

Co se jeví jako neprioritní je otevírání diskuze v rámci města. Názory obyvatel jsou upozaďovány na úkor názorů odborníků, což pouze vede k racionalizovanému plánování (SULIVANN, WILLIAMS, 2009, SPRINGER, 2010). To už pak neshledává prvky komunitního plánování jako přínos, ale pouze jako zdržování. Nemluvě o orientaci na technické projekty města, které jsou jasně měřitelné. U komunitního plánování se dají hodnotit výsledky, ovšem daleko přínosnější je tento typ plánování jako proces. To se může jevit zdlouhavě. Při vzetí v potaz, že vedení města se soustředí na viditelná opatření, která se jim zúročí do následujících voleb (LAMIE, BALL, 2010). Proces, který formuje esenciální uvažování o rozvoji jako o růstu. Proto je třeba otevřenou komunikací pochopit,

že tentýž nástroj, v tomto případě komunitní plánování, lze chápat více způsoby (SULLIVAN, WILLIAMS, 2010). Jenže právě otevřená komunikace se na zemí města jeví jako problematický prvek. Podle respondentů téměř neprobíhá, což by opět mohlo korespondovat se strategií města, kdy otevřením diskuze může vzniknout hlasitá opozice, která byla dokonce dobrovolně přizvaná (DE CERTEAU, 1997, LAMIE, BALL, 2010).

Takže odpovědí na výzkumnou otázku bude, že některé prvky, aktéři a komunity jsou připraveni začít přinášet kroky komunitního plánování do běžného řízení města. Ovšem výrazně proti této myšlence působí pasivita zbytku obyvatel umocňovaná jednáním vedení města na pozadí prostředí, které je poměrně rezistentní k jakýmkoliv změnám. Cesta vede přes vytipované aktivní skupiny, které již teď svojí aktivitou mění nastavení systému ve městě. Na základě jejich aktivity by se daly začít aplikovat prvky komunitního plánování, ovšem i v rámci jejich se nachází jedna slabina, a to neexistující kompaktní síť spolupracujících. Pro ovšem hraje silná tradice spolků a jejich ukotvení v prostoru.

6 ZÁVĚR A DISKUZE

Komunitní plánování je proces, který je tak třeba i brát. Má mnoho aspektů, a i přes pokusy přinést ucelené postupy, jak tento proces vést, vždy se bude jednat o vysoce improvizovaný děj, kopírující specifika prostředí a nastavení mocenských vztahů v něm (SINCLAIR, 2011). Složitost a nejednotnost odráží složitost reality, které se v komunitním plánování zrcadlí a vytváří mnoho podobných, ale nikdy ne stejných případů (SULIVANN, WILLIAMS, 2009). Z toho důvodu byl design práce zvolen tímto způsobem. Raději než uvádět příklady prvků komunitního plánování na území města, byla analyzována situace s uvedením okolností a pokusem umístit ji do kontextu mocenských vztahů i probíhajících událostí.

Ze skutečnosti, že komunitní plánování na území města v žádné masivní formě neprobíhá, byl prostor podívat se na nastavení celého prostředí očima potenciálních účastníků komunitního plánování. Ti i bez nutnosti zavedenosti tohoto konceptu dokázali pojmenovat situace, které podle jejich názoru brání zavádění participativních metod, do řízení města. Uváděli vlastní zkušenosti, kde naráží se svou aktivitou na pasivní struktury města. Jejich aktivní snažení by se dalo identifikovat jako první pokusy o integraci participativních metod, potažmo konceptu komunitního plánování. Nemluvě o tom, že v případě, že celý prostor nepřekrývá a neformuje uskutečňující se komunitní plánování, lze vidět, to, co by jinak ulpělo pod tímto procesem a zůstalo skryto. Jsou to reakce úřadu a vedení města na nekonformní jedince a zároveň taktiky jedinců, jak uspět proti strategiím města.

Samotný koncept by v současném nastavení systému rozhodně nehrál ústřední roli. Byl by doplňkovým nástrojem, u kterého by zůstávalo otázkou, zda se v jeho rámci uplatňuje participace nebo samospráva volí metody a gesta spíše tokenistická. Je to právě samospráva, která udává směr a způsoby využití celého konceptu. Ačkoliv zapojená veřejnost může dodávat nápady, náměty, vytvářet plány, v českém prostředí vždy bude zásadní, jakým způsobem navržené varianty projdou schvalovacím procesem. To ukazuje také na větší rozsah působnosti českých samospráv na rozdíl od těch britských. Britské samosprávy mnohdy uváznou mezi intervenujícím státem a vůli podnikatelů, jelikož jejich pozice není z legislativního hlediska silná. Z toho hlediska by v českém prostředí nebyl zásadní vliv státu a jeho intervence, ale už samotný přístup samospráv. Komunitní plánování by probíhalo plně v jejich režii.

Proto se dá konstatovat, že moravskobudějovická samospráva není připravena integrovat komunitní plánování do repertoáru svých nástrojů vládnutí. Respondenti sdílí názor, že vedení města nestojí o názory veřejnosti ani aktivitu jedinců. Z toho hlediska se dá tedy uvést, že pokud vydrží současné nastavení systému, pak to nebude samospráva, která přišla s myšlenkou komunitního plánování. Zde se ovšem otevírá prostor pro aktivní jedince, kteří se v prostoru města velmi dobře pohybují a dokáží využívat všech skulin, které jim masivní strategie města zpřístupní. Nedá se říct, že se jedná o snadnou pozici a že tito aktivní jedinci postupem času nepropadnou apatii, jako zbývající obyvatelstvo.

Apatie a pasivita se jeví jako poměrně zakořeněný fenomén města. Spolu s odlivem mladého obyvatelstva. Společně to vytváří poměrně rezistentní systém odolávající změnám a pokusům o ně. A otázkou zůstává, jak do vývoje města promluví blížící se komunální volby i v kontextu toho, že kandiduje několik aktivních jedinců. Ti se takto chtějí infiltrovat do homogenního prostoru městské strategie a přetvořit si tohle místo podle svého.

Pokud by se vzala v potaz silná síť spolků, které se ve městě vyskytují a produkují aktivitu i dobrovolnictví. Dalo by se stavět právě na této již existující platformě. Od spolků generovat další aktivity, ať již zmiňované komunitní zahradničení nebo dobrovolnictví. Právě na dobrovolnictví spolky a komunity ukazují, jakým způsobem fungují v apatickém prostředí. Jednoduše mobilizují svoje vlastní zdroje, což je jak spolupráce, tak i materiální podpora. Touto aktivitou se stávají svým způsobem méně závislé na systému městského přerozdělování financí, což oslabuje pozici vedení města.

Jasná odpověď na výzkumnou otázku je tedy taková, že pokud by komunitní plánování a jeho integrace do komunální politiky záviselo pouze na místní samosprávě, pak by k němu v nejbližší době nedošlo. Pokud však místní aktivní skupiny a spolky začnou využívat některé prvky komunitního plánování a budou je rozšiřovat do povědomí obyvatel, může se stát, že vznikne poptávka zdola, přímo od obyvatel. V současné nastavení města se to jeví jako pravděpodobnější varianta. Spolky jsou, jak svou členskou základnou, ale také vybaveností dobrou platformou, místem kde s tímto konceptem začít a postupně ho rozšiřovat.

7 SEZNAM LITERATURY

7.1 Knihy a časopisy

ALLMENDINGER, P., HAUGHTON, G. (2013): The Evolution and Trajectories of English Spatial Governance: 'Neoliberal' Episodes in Planning, *Planning Practice & Research*, 28, č. 1, s. 6-26. doi: 10.1080/02697459.2012.699223

ARNSTEIN, S. R. (1969): A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of American Planning Association*, 35, č. 4, 216-224. doi: 10.1080/01944366908977225 (26.6.2018)

BERGER, P., LUCKMANN, T. (1999): Sociální konstrukce reality. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 214 s.

ČERMÁK, D., VOBECKÁ, J. (2011): Spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě: význam, praxe, příslib. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 181 s.

DAVIDOFF, P. (1995): Advocacy and Pluralism in Planning. *Journal of the American Institute of Planners*, 31, č. 4, s. 331-338. doi: 10.1080/01944366508978187.

DE CERTEU, M. (1997): The Practice of Everyday Life. University of California Press, Berkely, 229 s.

ETINGOFF, K. (2017): Urban Land Use: Community-Based Planning. Apple Academic Press Inc., Oakville, 288 s.

FLYNN, J., WANNA, J. (2008): Collaborative governance: a new era of public policy in Australia? ANUE Press, Canberra, 201 s.

FOUCAULT, M. (1996): Myšlení vnějšku. Hermann & synové, Praha, 304 s.

FOUCAULT, M. (2000): Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení. Dauphin, Praha, 430 s.

FOUCAULT, M. (2005): Je třeba bránit společnost. Filosofie nakladatelství Filozofického ústavu AV ČR, Praha, 284 s.

HENDL, J. (2016): Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace. Portál, Praha, 440 s.

HAUGHTON, G. (2012): Spatial Planning and the New Localism. *Planning Practice & Research*, 28, č. 1, s. 1-5. doi: 10.1080/02697459.2012.699706

- HOLMAN, N., RYDIN, Y. (2012): What Can Social Capital Tell Us About Planning Under Localism? *Local Government Studies*, 39, č. 1, s. 71-88. doi: 10.1080/03003930.2012.675330
- HOWARD, M., M. (2003): *The Weakness of Civil Society in Post-Communist Europe*. Cambridge University Press, Cambridge, 222 s.
- KELLY, E., D. (2010): *Community planning: an introduction to the comprehensive plan*. IslandPress, Washington, 405 s.
- LeGATES, R.T., STOUT, F. (2011): *The City Reader*. Taylor & Francis Group, London, New York, 800 s.
- KAUFMANN, J.,C. (2010): *Chápající rozhovor*. SLON, Praha, 117 s.
- LAMBERT, CH. (2007): Community Strategies and Spatial Planning in England: The Challenges of Integration. *Planning, Practice & Research*, 21, č. 2, s. 245-255. doi: 10.1080/02697450600944723.
- LAMIE, J., BALL, R. (2010): Evaluation of Partnership Working within a Community Planning Context. *Local Government Studies*, 36, č. 1, s. 109-127. doi: 10.1080/03003930903435815
- ŠURDA MALCOVÁ, K. (2013): Malé místní samospávy na území Velké Británie? *Acta Politologica*, 5, č. 3, s. 107-124. Dostupné z: <https://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00477.pdf>.
- MALÍK HOLASOVÁ, V. (2014): *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*. GRADA Publishing, Praha, 160 s.
- PANELLI, R. (2004): *Social Geographies. From Difference to Action*. SAGE Publications Ltd, London, 287 s.
- PEMBERTON, S. (2009): Facilitating Institutional Reform in England: Reconciling City-regions and Community Planning for Efficiency Gains? *European Planning Studies*, 19, č. 3, s. 501-517. doi: 10.1080/09654313.2011.552567
- RACO, M. (2011): The New Contractualism, the Privatization of the Welfare State, and the Barriers to Open Source Planning. *Planning Practice & Research*, 28, č. 1, s. 45-64. doi: 10.1080/02697459.2012.694306

- SAGER, T. (2016): Activist planning: a response to the woes of neo-liberalism? *European Planning studies*, 24, č. 7, s. 1262-1280. doi:10.1080/09654313.2016.1168784.
- SCHÜTRUMPF, J. (2008): *Rosa Luxemburg or: The Prince of Freedom*. Karl Dietz Verlag, Berlin, 103 s.
- SINCLAIR, S. (2011): Partnership or Presence? Exploring the Complexity of Community Planning. *Local Government Studies*, 37, č. 1, s. 77-92. doi: 10.1080/03003930.2010.548550.
- SIRIANNI, C. (2009): *Investing In Democracy. Engaging Citizens in Collaborative Governance*. Bookings Institution Press, Washington, D.C., 304 s.
- SPRINGER, S. (2010): Public Space as Emancipation: Meditations on Anarchism, Radical Democracy, Neoliberalism and Violence. *Antipode*, 43, č. 2, s. 525-562. doi.org/10.1111/j.1467-8330.2010.00827.x
- SPRINGER, S. (2014): Human geography without hierarchy. *Progress in Human Geography*, 38, č. 3, s. 402-419. doi:10.1177/0309132513508208 (26.6.2018)
- SULLIVAN, H., WILLIAMS, P. (2009): The Limits of Coordination: Community Strategies as Multi-purpose Vehicles in Wales. *Local Government Studies*, 35, č. 2, s. 161-180. doi: 10.1080/03003930902742815
- ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. (2007): *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál, Praha, 384 s.
- WARD, C. (1996): *Anarchy in Action*. Freedom Press, London, s. 144
- WATES, N. (2000): *The Community Planning Handbook*. Earthscan, Londýn, 230 s.
- WATES, N., THOMPSON, J. (2008): *The Community Planning Event Manual*. Earthscan Publications Ltd, Londýn, 121 s.

7.2 Elektronické zdroje

CANADIAN INSTITUTE OF PLANNERS (2018): Indigenous Planning, <https://www.cip-icu.ca/Indigenous-Planning> (26.7.2018)

CITY OF VANCOUVER (2018): Neighbourhood planning, <https://vancouver.ca/people-programs/neighbourhood-planning.aspx> (26.7.2018).

COMMUNITY PLACES (2014): Community Planning Toolkit – Community Engagement, <https://www.communityplanningtoolkit.org/sites/default/files/CommunityPlanningUpdate.pdf> (31.7.2018)

COMMUNITY PLANNING.NET (2016): The Community Planning Website, <http://www.communityplanning.net/index.php> (31.7.2018)

CPAA (2018): A brief history of the Community Planning Association of Alberta, <https://www.cpaabiz.org/sites/default/files/downloads/CPAA%20a%20brief%20history.pdf> (26.7.2018)

HUD.GOV (2018): Community Planning and Development, https://www.hud.gov/program_offices/comm_planning (26.7.2018)

IACAA (2018): Illinois Association of Community Action Agencies – History of Community Action, <http://www.iacaanet.org/history.php> (21.7.2018)

MPSV ČR (2003): Bílá kniha v sociálních službách, https://www.mpsv.cz/files/clanky/736/bila_kniha.pdf (19.7.2018)

MPSV ČR (2005): Komunitní plánování - věc veřejná (přůvodce), <https://www.mpsv.cz/cs/847> (19.7.2018)

NEUMANN, P. (2011): Globální ekonomická governance: její formy, projevy a vývoj v EU a hlavních centrech světové ekonomiky. Současná Evropa, 2017, č. 1. Dostupné z: <https://www.vse.cz/se/31> (19.7.2018)

PLANNERS NETWORK (2018): Advocacy and Community Planning: Past, Present and Future, <http://www.plannersnetwork.org/2007/04/advocacy-and-community-planning-past-present-and-future/> (19.7.2018)

THE CITY OF SAN DIEGO (2018): Planning Department,
<https://www.sandiego.gov/planning> (21.7.2018)